ἐλεύθερα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 6ᵒ (ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΕΤΟΣ") ΤΗΛ. 21-081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1945
ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 80 —— ΑΡΙΘΜΟΣ 18

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ: Τὸ σκολειό
Ν. ΚΙΤΣΙΚΗ: Ἑλλάδα καὶ Σοβιετικὴ Ἕνωση
Κ. ΒΑΡΝΑΛΗ, ΠΕΤΡΟΥ ΧΑΡΗ: Τὰ μεταπολεμικὰ προβλήματα
ΜΑΓΚΑ ΦΟΥΓΤ: Ἡ δίκη τοῦ Μουσσολίνι
ΑΓΓ. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ: Ξεκινώντας
Γ. ΓΙΟΛΑΣΗ: Θέατρο - ἠθοποιοὶ - συγγραφεῖς
ΠΕΤΡΟΥ ΛΙΘΙΝΟΥ: Τὸ μεγάλο κακὸ
Φ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Νύχτες συνεργείων
ΘΕΜΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ: Μιὰ παραγγελιὰ τῶν ἀγροτῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων
ΜΠΟΡΙΣ ΠΑΣΤΕΡΝΑΚ: Ἡ τέχνη τῆς μετάφρασης
ΠΩΛ ΕΛΥΑΡ: Ἡ νίκη τῆς Γκερνίκας
ΑΛΕΚΟΥ ΔΡΑΓΑΝΗ: Ὁ Κοκορέλης
ΒΑΣ. ΡΩΤΑ: Ὁ ἀγώνας στὰ ἑλληνικὰ βουνὰ
ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ: Θεσσαλία
ΝΙΚΟΛΑΓΙΤΙΧΟΝΩΦ: Ἡ πολιορκία τοῦ Λένινγκραντ
ΘΡ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ, Κ. ΜΑΡΙΝΗ, Φ. ΑΝΩΓΕΙΑΝΑΚΗ: Κριτικὴ
Γ. ΝΩΤΗ: Ἡ ἐπίδραση τοῦ πολιτεύματος στὴν ψυχὴ
ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ: Οἱ πατέρες — οἱ λύκοι

ΣΚΟΛΕΙΟ

Τοῦ Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ

Τίποτα ἀκόμα δὲν προοιωνίζει τὸ φθινόπωρο ποὺ ἔρχεται παρὰ ἡ γοητευτικὴ ἀοριστία τῶν ἀποχρώσεων καὶ τὸ ἄνοιγμα τῶν σκολειῶν. Ἀλλὰ αὐτὸ ἔχει περισσότερη μελαγχολία. Στὴ σκληρὴ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, τὸ θηριάκι ποὺ τὸ λένε παιδί, καλεῖται ν' ἀφήσει πιὰ τὸ παιχνίδι, τὴν ἐλεύθερη ἄσκηση ἐνστίχτου καὶ φαντασίας, καὶ νὰ γίνει ὠφέλιμο. Νὰ γίνει ὠφέλιμο δηλαδὴ γιὰ τοὺς ἄλλους. Γιατὶ ἂν εἴτανε γιὰ τὸν ἑαυτό του, θἄπρεπε ἀκόμα νὰ παίξει πολύ. Μὰ ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία ξεχώρισε ὁριστικὰ τὸ παιχνίδι ἀπὸ τὴ ζωή. Τὸ κράτησε γιὰ τοὺς λίγους κι' ἀφῆκε γιὰ τοὺς ἄλλους τὴν ἐργασία. Καὶ ἡ ἐργασία ὅταν γίνεται γιὰ τὸν ἄλλο, ποτὲς δὲ μπορεῖ νἆναι παιχνίδι.

Ἔτσι ὅσο κι' ἂν ἀλλάζουνε τὰ συστήματα στὴν ἐκπαίδεψη, ὁ δάσκαλος μένει πάντα ἐχτρὸς τοῦ παιδιοῦ, βασανιστὴς μὲ ὄργανό του τὴν ἀντιζωϊκὴ καὶ ὑποκριτικὴ γνώση. Ὅπου χρειαζόμαστε κατόπι μιὰ ζωὴ ὁλόκληρη γιὰ νὰ ξεμάθουμε τὰ μαθημένα, ν' ἀποβάλουμε τὴ σαβούρα, νὰ ξανάβρουμε τὸ παιδὶ μὲ τὸ ἔνστιχτο καὶ τὴ φαντασία, ποὺ τὸ σκοτώσαμε παραδίνοντάς το στὸ δάσκαλο. Τὸ πετυχαίνουμε ὅμως;

Κάποτε, βέβαια, θἄρθει καιρὸς (καὶ κοντέβει) ποὺ οἱ ἄνθρωποι θ' ἀλλάξουνε βασικά. Θἆναι τότε λιγότερο ὠφελιμιστές, γιατὶ κανεὶς πιὰ δὲ θὰ δουλέβει γιὰ τὸ συμφέρο τῶν λίγων. Τὸ παιχνίδι θὰ ξαναπάρει τὰ δικαιώματά του στὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν καὶ στὴ ζωὴ τῶν μεγάλων. Καὶ ἡ διάκριση παιχνιδιοῦ καὶ δουλειᾶς θὰ καταργηθεῖ. Τότε καὶ ἡ γνώση θὰ γίνει κάτι ἁπλό, βέβαιο καὶ γενικὸ καὶ θὰ καταχτιέται ἀνεπίγνωτα ὅπως τὸ περπάτημα, τὸ κολύμπι, ὁ ἔρωτας, ἡ ἀρετὴ κ' ἡ φιλία.

Ὡς τότε περνᾶνε τὰ χρόνια τοῦ σκολειοῦ, ἀλλὰ μένει γιὰ πάντα ἡ πικρία τῆς προδομένης καρδιᾶς μας. Γι' αὐτὸ μένουν ἀλησμόνητοι οἱ σύντροφοι τοῦ σκολειοῦ, γι' αὐτὸ στὸ σκολειὸ καὶ στὴ φυλακὴ πιάνουνται οἱ πιὸ μεγάλες φιλίες. Στὸ σκολειὸ ποδῆναι φυλακή. Καὶ στὴ φυλακὴ ποδῆναι πάλι σκολειό.

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Τοῦ Προέδρου τοῦ Ἑλληνοσοβιετικοῦ Συνδέσμου
Ν. ΚΙΤΣΙΚΗ, Πρύτανη τοῦ Πολυτεχνείου

Ἡ ἵδρυση τοῦ Ἑλληνοσοβιετικοῦ συνδέσμου ἀνταποκρίνεται στὸ πανελλήνιο αἴσθημα ἀγάπης, εὐγνωμοσύνης καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τὴ μεγάλη μας σύμμαχο, ποὺ στάθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριώτερους συντελεστὲς τῆς μεγάλης νίκης τῶν ἐλευθέρων λαῶν κατὰ τῶν καθεστώτων τῆς βίας, τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας καὶ τοῦ πνευματικοῦ σκότους.

Μέσα στὰ χρόνια τοῦ πολέμου ἡ Ἑλλάδα μὲ συγκρατημένη ἀναπνοὴ παρακολουθοῦσε τὸ τρομερὸ πολεμικὸ δρᾶμα τῆς συμμάχου της καὶ μὲ ἀνεκλάλητη χαρὰ ζοῦσε τὶς τεράστιες νίκες του στρατοῦ της, ποὺ εἶχαν γιὰ ἀποτέλεσμα τὴν ἐξάρθρωση καὶ τὴ συντριβὴ τοῦ φοβεροῦ χιτλερικοῦ μιλιταρισμοῦ. Εἶχε βαθύτατη ἐπίγνωση ὅτι στὸν πόλεμον αὐτὸν κρίνονταν οἱ ὑπέρτατες ἀξίες τῆς ἀνθρωπότητας, ἡ λευτεριὰ τῶν λαῶν, ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας, ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη, ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Πατρίδας, ἀξίες γιὰ τὶς ὁποῖες ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀνέκαθεν ἀγωνίστηκε.

Στὴ σύγκρουση τῶν δυὸ κόσμων, ἐκείνου ποὺ εἶχε γιὰ κοσμοθεωρία τὸ ξεχώρισμα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν σὲ κυρίους καὶ δούλους μὲ διαφορετικὴ ἠθικὴ καὶ δικαιώματα, σὲ ἀνώτερες καὶ κατώτερες ράτσες μὲ προνόμια καὶ προγονικὲς κατάρες, τοῦ κόσμου ποὺ βασίζονταν στὴ συστηματικὴ ἐκμετάλλευση τῶν πολλῶν ἀπὸ τοὺς ὀλίγους, εἴτε κεφαλαιοκράτες εἴτε ἀσυνείδητους ἡγεμόνες ἢ πολιτικούς, τοῦ κόσμου ποὺ προπαγάνδιζε καὶ καλλιεργοῦσε γιὰ ἀνώτερες τάχα ἰδέες κτηνώδη ἔνστικτα σαδισμοῦ καὶ βάρβαρης ἀνηθικότητας, δηλαδὴ τοῦ φασισμοῦ, καὶ τοῦ κόσμου ποὺ εἶχε γιὰ σημαία τὴν ἐξίσωση σὲ δικαιώματα καὶ σεβασμὸ ὅλων τῶν λαῶν, ὅλων τῶν ἐθνοτήτων καὶ φυλῶν, τὴν κατάργηση τῆς ἐκμετάλλευσης καὶ καταπίεσης τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κόσμου μιᾶς ἀνώτερης ἠθικῆς καὶ δικαιοσύνης, δηλαδὴ τοῦ κόσμου ποὺ ἐπίστευε στὴν αὐτοδιάθεση τῶν λαῶν στὴν κοινωνικὴ πρόοδο, στὴ δημοκρατία, ἡ πανώρια Ἑλλάδα χωρὶς δισταγμὸ τάχθηκε ἐκεῖ ποὺ ἡ πολυχιλιόχρονη ἱστορία της τῆς ἐπέβαλε.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ὑπερήφανη ὅτι καὶ τώρα, χάρη στὸ θαῦμα

(Συνέχεια στὴ σελίδα 2)

ΟΡΕΣΤΗ ΚΑΝΕΛΛΗ: «Σχέδιο».

Χρονικὰ

ΔΥΣΤΥΧΙΑ

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς κέρδισε στὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας τὴν πρώτη νίκη ἐνάντια στὸ φασισμό. Ἔπειτα, ὅταν ὑπόκυψε στὴ χιτλερικὴ ἐπίθεση, ὀργάνωσε ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ θαυμάσια κινήματα ἀντίστασης, ποὺ τοῦ ἀπόσπασαν τὸν παγκόσμιο θαυμασμό. Οἱ νεκροί του τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα καὶ τῆς πείνας ἀνέρχονται σ' ἑκατοντάδες χιλιάδες. Τὶς κρίσιμες ὧρες τοῦ ὑποσχέθηκαν, ὅλα τὰ ἐπίσημα χείλη, μιὰ καλύτερη ζωή. Καὶ τώρα;

Τώρα βλέπει νὰ πέφτει πάνω του μιὰ ἀπέραντη κι' ἀφάνταστη δυστυχία. Νὰ βρίσκουνται στὶς φυλακὲς ὅσοι πολέμησαν γιὰ τὴ λευτεριά του καὶ νὰ εἶναι ἥρωες ὅσοι συνεργάστηκαν μὲ τὸν ἐχθρό. Νὰ προετοιμάζεται εἰς βάρος του ἡ μεγαλύτερη ἐκλογικὴ κωμωδία, ποὺ μπροστά της θὰ χαρακτηρισθοῦν «ἀγνὲς καὶ ἄσπιλες» ὅλες οἱ περιβόητες καλπονοθεύσεις τοῦ παρελθόντος. Νὰ ρίχνεται στὰ χέρια τῶν ἐκμεταλλευτῶν του, ποὺ θησαύρισαν στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς. Καὶ νὰ καταδικάζεται σὲ θάνατο, γιατὶ καταδίκη σὲ θάνατο θὰ σταθεῖ ἡ τυχὸν ἐξακολούθηση τῆς σημερινῆς οἰκονομικῆς κ' ἐπισιτιστικῆς κατάστασης. Κι' ὅλα αὐτὰ γίνονται....ἐν ὀνόματι τῆς Δημοκρατίας! Ἐν ὀνόματι τῆς Δικαιοσύνης! Ἐν ὀνόματι τῆς «προστασίας ἀπὸ τὸ φόβο καὶ τὴ δυστυχία»!

Κακόμοιρη δημοκρατία, τί ἔγκλημα σὲ καλοῦν νὰ προστατέψεις!

ΨΙΘΥΡΟΙ

Ἀνακοινώθηκε ἡ ὀργάνωση ἔκθεσης νεοελληνικῆς τέχνης στὸ Λονδῖνο. Ὁ καλλιτεχνικὸς κόσμος παρακολούθησε μὲ κάποια ἀδιαφορία ὡς τώρα τὴν ὀργάνωση τῆς ἔκθεσης αὐτῆς γιατὶ εἴτανε φανερὸ πὼς οἱ φίλοι μας οἱ Ἄγγλοι δὲν εἴχανε ἀρχίσει σωστὰ τὶς ἐνέργειές τους γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῶν ἔργων. Βέβαια καὶ οἱ πέντε καλλιτέχνες ποὺ δεχτήκανε νὰ στείλουνε ἔργα εἶναι πέντε ἀπὸ τοὺς καλύτερους ζωγράφους μας. Ὡστόσο κι' αὐτοὶ καὶ οἱ ὀργανωτὲς Ἄγγλοι θὰ νοιώθανε κάποια περισσότερη σιγουριὰ ἂν τὴν ἐκλογή τους αὐτὴ τὴ στηρίζανε σὲ μιὰ πλατύτερη γνωριμιὰ μὲ ὅλες τὶς τάσεις καὶ τὰ ρεύματα ποὺ διαμορφώνουνε τὴν νεοελληνικὴ τέχνη καὶ ὄχι στὶς εἰσηγήσεις ἑ ν ὸ ς μόνον καλλιτέχνου. Οἱ ψίθυροι ποὺ ἀκουστήκανε ὅλο αὐτὸν τὸν καιρὸ γιὰ τὸν προσωπικὸ χαρακτῆρα τῆς ἔκθεσης θὰ σταματοῦσανε. Ἐνῶ τώρα...

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 1)

τοῦ νικηφόρου παλλαϊκοῦ ἀγῶνα τῆς ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ καὶ τὴν ἀκατάσχετη ἀντίσταση της κατὰ τῶν ἐπιδρομέων προσφέρε νέο δείγμα τῆς δημοκρατικῆς της ψυχῆς μὲ ἕνα καθολικὸ ξεσήκωμα τοῦ ἑνωμένου Ἔθνους. Χαρὴ στὸ θρυλικὸν αὐτὸν ἀγῶνα, που ἐλάμπρυνε οσον ὀλίγοι τὴν Ἑλληνικὴ ἱστορία, ἡ Ἑλλάδα, κατὰ γενικὴ ἀναγνώριση ἔγινε πολύτιμος παραγοντας γιὰ την περίλαμπρη συμμαχικὴ νίκη. Ἡ Ἑλλάοα οἐχσηκε μὲ απειρη εὐγνωμοσύνη τὴν ανταποδοση ὅταν ἡ θριαμβευτικὴ προελαση τοῦ νικηφορου κοκκινου στρατοῦ στὰ Βαλκάνια βοήησε τόσον ἀποτελεσματικὰ τὸ κίνημα της ἡρωϊκῆς ἐλληνικῆς ἀντίστασης, τὸν ὑπέρσχον αὐτὸν ἀπελευθερωτικὸ μας ἀγωνα ποὺ συνέχισε την εποποιια τῶν Ἀλβανικων βουνῶν, καὶ ἔφερε τὴ λύτρωσή μας ἀπὸ τὸ βαρβαρο κατακτητή.

Ἀλλὰ ἡ στενοτατη φιλία μεταξὺ τῶν δυὸ λαῶν δὲν εἶναι μόνον ἀποτέλεσμα τῶν προσφατων κοινῶν ἀγώνων. Οἱ πρῶτες ρίζες βρίσκονται στο βαθος της ἀρχαιοτατης ἰδικῆς μας καὶ τῆς χιλιοχρονης ἱστοριας του ρωσσικου ἔθνους. Στην Κριμαία ἔχουμε πολλά, πλουσια, μεγαλης τεχνης μνημεια ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ που μαρτυρουν ἀκμαια ἐμπορικη ζωή, πυκνη ἐπικοινωνία με τὴν Ἑλλάοα καὶ τὶς ἀκτες τοῦ Αιγαίου στους ἀρχαιους χρόνους. Τὸ Βυζάντιο μετάδωσε στὴ Ρωσσία τὸ χριστιανισμὸ καὶ τὴν πρόοδό του. Ἕλληνες τεχνίτες ἔκτισαν ναους καὶ ἐκπολιτιστικὰ ἱδρύματα. Ἀπὸ τοτε ἀρχιζει ζωηρὴ κίνηση Ἑλλήνων πρὸς τὴ Ρωσσια ποὺ γίνεται πιὸ γοργη καὶ εντονη στοὺς χρόνους μετὰ την πτώση τοῦ Βυζαντίου. Στις ἀρχὲς τοῦ 19ου αιώνα σημειωθηκε νέο ἰσχυρὸ ρευμα μετανάστευσης κυρίως στὸν Καύκασο.

Ἡ παλιὰ Ρωσσία, προπάντων στὶς ἐποχὲς τοῦ μεγάλου Πέτρου καὶ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β΄, δείχτηκε στοργικὴ γιὰ την ἑλληνικὴ φυλη καὶ εὐνοησε τη συρροη Ἑλλήνων στὴ Ρωσσία. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς μπῆκαν στην πολιτικὴ ἢ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία καὶ πῆραν περιβλεπτες θεσεις. Ἄλλοι διακριθηκαν σὰν λογοτέχνες, ἐπιστήμονες, διπλωμάτες ἢ γίνηκαν πολὺ γνωστοὶ γιὰ τὴ δράση τους στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν μεγάλων πόλεων τῆς Ρωσσιας.

Οἱ ἑλληνικὲς κοινότητες τῆς Πετρούπολης, τῆς Μόσχας, τοῦ Κιέβου, τῆς Ὀδησσοῦ, τῆς Σεβαστούπολης, τῆς Γιάλτας, τῆς Θεοδοσίας, τοῦ Κέρτς, τῆς Μαριούπολης, τοῦ Ταϊγανίου μεἶναν περίφημες στὴν ἱστορία γιὰ τὴν ἐμπορική τους δραστηριότητα.

Ἕναν αἰώνα σχεδὸν τὸ ἐμπόριο τῶν σιτηρῶν καὶ ὀσπρίων τῆς νοτίου Ρωσσίας ἦταν στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων τῆς Ὀδησσοῦ, τῆς Κριμαίας, τοῦ Ταϊγανίου, τοῦ Ροστοῦ. Ἑκατοντάδες γνωστοτατων Ἑλλήνων ὁμογενῶν ὀφείλουν τὸν πλοῦτο τους στὴν εἰλικρινῆ ἐγκαρδιότητα καὶ βοήθεια ποὺ ἀπάντησαν στὴ νέα τους Πατρίδα, στὴ θερμὴ ἀνταπόκριση αἰσθημάτων φιλίας μεταξὺ τῶν δυὸ λαῶν.

Ἡ Ρωσσία μὲ στοργὴ γίνηκε ὁρμητήριο τοῦ ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας, ὑπῆρξε πάντα θερμὸς ὑπερασπιστὴς τῶν ἐθνικῶν μας δικαίων, ἐκδηλώθηκε σὲ κάθε περίσταση μεγάλος φίλος τῆς Ἑλλάδας. Ἀπόχτησε τοὺς τίτλους τῆς αἰώνιας εὐγνωμοσύνης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ χωρὶς ποτὲ νὰ διαψεύσει τὸν ρόλο τῆς προστάτιδας, χωρὶς ποτὲ νὰ δώσει ἀφορμὴ σὲ ἀμφιβολία γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τῶν αἰσθημάτων της πρὸς τὴν ὀμόδοξη μικρὴ φίλη της. Ἔχουμε τὴν πεποίθηση ὅτι καὶ τώρα, ὅταν σὲ λίγο θὰ σχεδιασθεῖ ὁ νέος κόσμος σὰν ἀποτέλεσμα τῆς νίκης τῆς δημοκρατίας ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ, ἡ μικρὴ Ἑλλάδα θὰ εὕρει τὴν πρέπουσα δικαίωση μὲ τὴν ἀρωγὴ τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων συμμάχων της.

Ὁ Ἑλληνοσοβιετικὸς σύνδεσμος μέσα στὸ πλαίσιο μιᾶς ἐθνικῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ μακρυὰ ἀπὸ πολιτικὴν οἱουδήποτε κόμματος, θὰ ἐπιδιώξει νὰ στερεώσει τὴ φιλία τῶν δυὸ λαῶν, μὲ βάση τὴν ἀμοιβαία κατανόηση τῶν πολιτισμῶν τους.

Γιὰ τὴ συνέχιση τῶν παλαιῶν μας δεσμῶν δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀνάμνηση τῆς φιλίας τοῦ παρελθόντος. Ἡ παλιὰ Ρωσσία δὲν ὑπάρχει πιά. Τὴ θέση της κατέλαβε ἕνας καινούργιος κόσμος ποὺ μέσα στὸ τέταρτο τοῦ αἰώνα πέτυχε σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν νέων ἰδανικῶν θαυμαστὲς ἐπιδόσεις. Θέλουμε νὰ μποῦμε στὸ νόημα καὶ τὶς λεπτομέρειες τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς προσπάθειας. Θέλουμε ν' ἀποχτήσουμε ἀκόμη στενώτερο φίλο τὸν καινούργιο κόσμο ἀπ' ὅ,τι εἴχαμε τὸν παλιό, γιατὶ ἀναγνωρίζουμε σ' αὐτὸν τὸν πρωτοπόρο στὴν ἐπιδίωξη μιᾶς παγκόσμιας εὐδαιμονίας, τὸν ἰσχυρὸ ἐγγυητὴ τῆς ἐπικράτησης καὶ τῆς κατοχύρωσης τῶν ἰδεῶν ποὺ ἀποτέλεσαν τὴ σημαία τῶν ἑνωμένων ἐθνῶν.

Ὁ Χριστιανισμός, ἡ γαλλικὴ ἐπανάσταση καὶ ἡ Ὀκτωβριανὴ ἐπανάσταση εἶναι τρεῖς σταθμοὶ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας ποὺ σημειώνουν κάθε φορὰ ὁριστικὴ ἀλλαγὴ στὴ κατεύθυνση τῶν ἐπιδιώξεων γιὰ τὴ μορφή, τὴ σύνθεση καὶ τὴν ὀργάνωση τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἀπὸ παντοῦ μᾶς ἔρχεται τὸ χαρμόσυνο μήνυμα ὅτι πρὸς τὴν κατεύθυνση ποὺ ἐγκαινίασε ἡ Ὀκτωβριανὴ ἐπανάσταση καὶ ποὺ χάρη στοὺς μεγάλους ἀρχηγούς του Λένιν καὶ Στάλιν μὲ θαυμαστὴ συνέπεια, ἀλλὰ καὶ παραδειγματικὴ σωφροσύνη ἀκολούθησε ὡς σήμερα τὸ σοβιετικὸ ἔθνος, στρέφονται ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη, ὅλα ἐκεῖνα ποὺ τάχθηκαν στὸ κοινὸ μέτωπο ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ. Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι τὸ σύνθημα σ' αὐτὴ τὴ στροφὴ δόθηκε πολὺ νωρίτερα ἀπὸ ὁραματιστὲς καὶ φιλόσοφους ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης βέβαιο ὅτι χωρὶς τοὺς μεγάλους ρεαλιστὲς πολιτικοὺς Λένιν καὶ Στάλιν τὰ συνθήματα αὐτὰ δὲ θἄβρισκαν ἀκόμη ἀπήχηση στοὺς λαούς.

Ὁ κόσμος ξαναχτίζεται πάνω σὲ καινούργιες βάσεις. Ὁ τρομερὸς πόλεμος γκρέμισε καὶ τὰ τελευταῖα φρούρια τοῦ φασισμοῦ, ποὺ στάθηκε ἡ πιὸ ἀπαίσια μορφὴ τῆς κεφαλαιοκρατίας καὶ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Τὰ ὑλικὰ καὶ οἱ μέθοδες γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση τοῦ καινούργιου κόσμου δοκιμάστηκαν στὸ μεγάλο Ἔργο ποὺ προηγήθηκε καὶ ποὺ ἔδωκε τόσο καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα. Στὴν ἀνοικοδόμηση τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης πάνω στὰ ἐρείπια τῆς Τσαρικῆς Ρωσσίας.

Στὴ δημιουργία μιᾶς λαοκρατούμενης χώρας ποὺ διαδέχθηκε τὴν πιὸ βασανισμένη ἀπὸ τὴ σκληρότερη ἀπολυταρχία ποὺ γνώρισε ὁ κόσμος.

Στὴν εἰσαγωγὴ κατώτερης, μέσης καὶ ἀνώτερης λαϊκῆς παιδείας σὲ βαθμὸ καθολικὸ ἐκει ποὺ ὁ ἀναλφαβητισμὸς σὰ μέσο ὑποδούλωσης κρατουσε τὰ ἐννέα δέκατα τοῦ πληθυσμοῦ σὲ κατάσταση ζωώδη. Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ καὶ πρῶτα πρῶτα στὸ κεφάλαιο τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς παιδείας ὀλων τῶν κατηγοριῶν, ἡ πρόοοος τοῦ νέου καθεστῶτος στάθηκε καταπληκτική. Κάθε πολίτης τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης ἔχει σήμερα ὀλες τὶς εὐκολίες, ὀλα τα μέσα νὰ ἀποχτησει οἱαδήποτε ἀνωτατη μόρφωση.

Στὴν ἀνάπτυξη υγειονομικῶν συνθηκῶν σὲ ζηλευτὸ βαθμὸ γιὰ τὶς πιὸ πολιτισμένες χωρες, ὕστερα ἀπὸ τὶς τρομερὲς ἐπιδημίες ποὺ εἶχαν χαρακτηρα σχεδὸν μονιμο καὶ ἀποοεκάτιζαν τον πληθυσμό.

Στὴν καταπληκτικὴ ἐκβιομηχάνιση τῆς χώρας ποὺ εἶχε γιὰ ἀποτέλεσμα ν' ἀνεβάσει τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση ἀπὸ μιὰ υποτυπώδη κατασταση στὸ ἐπίπεδο τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πρωτες βιομηχανικες χωρες τοῦ κοσμου.

Στὴν κατασκευὴ τεχνικῶν ἔργων ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τοῦ κόσμου γιὰ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν οὐραυλικῶν πτώσεων, γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ ὀρυκτοῦ καὶ ἐνεργειακοῦ πλούτου, γιὰ τὴν συγκοινωνία, γιὰ ἐγκαταστάσεις τεραστίων χαλυβουργείων καὶ ἐργοστασιων βαρειας βιομηχανιας.

Στὴ θαυμαστὴ λύση τοῦ τεράστιου ἀγροτικοῦ προβλήματος μὲ τὴν εφαρμογὴ τοῦ κολλεκτιβισμοῦ καὶ μὲ τὴ χρησιμοποιηση τῶν τελειοτερων γεωργικῶν μηχανῶν, ποὺ εἶχε για αποτέλεσμα τὴν τεράστια αὔξηση της γεωργικὴς παραγωγῆς.

Στὴ δημιουργία του ἀηττητου λαοκρατουμενου κόκκινου στρατοῦ, τοῦ μεγάλου νικητη στὸν ἀγῶνα τῆς ἀνθρωπότητας κατὰ τοῦ φασισμοῦ. Ὁ κόκκινος στρατος εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μεγάλης ὀργανωτικῆς δυναμης τοῦ σοβιετικοῦ καθεστῶτος ποὺ κατόρθωσε νὰ ἑνώσει τοὺς ἐργάτες, ἀγρότες, διανοούμενους καὶ ὅλες τις πηγὲς τῆς χώρας για τὸν πολεμο ἐναντίον των ἐπιδρομέων. Ἡ βαρειὰ βιομηχανία ἀποτέλεσε τὴ γρανιτένια βάση τῆς στρατιωτικῆς ἀκμῆς που ἤρθε νὰ τὴν ἐνισχυσει ἡ ἀγροτικὴ βιομηχανία, ἡ ἀνάπτυξη τῶν μεταφορῶν καὶ τὰ καινούργια εἴδη τῆς παραγωγῆς.

Ἀποτελεῖ ἀγαθὴ σύμπτωση ὅτι σήμερα ποὺ γιορτάζουμε τὴν ἵδρυση τοῦ Ἑλληνοσοβιετικοῦ συνδέσμου καὶ ὑμνοῦμε τὸν κόκκινο στρατὸ γιορτάζεται σ' ὅλη τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση μὲ ἐξαιρετικὸ ἐνθουσιασμὸ καὶ μεγαλοπρέπεια ἡ θρυλικὴ σοβιετικὴ ἀεροπορία. Ἔτσι μας δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ μετάσχουμε μ' ὅλη μας τὴν καρδιὰ στὴ γιορτὴ αὐτὴ καὶ νὰ θυμηθοῦμε τὴ θαυμαστὴ ἐξέλιξη καὶ τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῆς κόκκινης ἀεροπορίας.

Στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστήμης σὲ βαθμὸ ὥστε οἱ ἐργασίες ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὶς ἑκατοντάδες σοβιετικῶν πανεπιστημίων καὶ σοβιετικῶν ἰνστιτούτων ἐρευνῶν, ν' ἀποτελοῦν σημαντικὲς συμβολὲς στὴν παγκόσμια ἐπιστημονικὴ πρόοδο ἀλλὰ καὶ μεγάλη βοήθεια στὴν ἐξυπηρέτηση τῆς σοβιετικῆς ἀνοικοδόμησης. Ἡ σοβιετικὴ ἐπιστήμη εἶναι προσιτὴ σ' ὅλο τὸ λαὸ καὶ βρίσκεται στὴ διάθεσή του γιὰ τὴ λύση τῶν ζωντανῶν προβλημάτων του.

Στὴν καλλιέργεια τῆς Τέχνης καὶ τοῦ θεάτρου σὲ μεγάλο βαθμό.

Στὴ θεμελίωση τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἀνοικοδομητικῆς δραστηριότητας πάνω σὲ στερεὲς κοινωνικὲς βάσεις ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴν κατοχύρωση τῶν μεγάλων γραμμῶν τῆς Ὀκτωβριανῆς ἐπανάστασης ἀπὸ κάθε κίνδυνο.

Ὁ ριζικὸς μετασχηματισμὸς ὅλης τῆς οἰκονομίας συνοδεύει τὸ συντελούμενο μετασχηματισμὸ τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος. Ἡ ἐκμετάλλευση ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο ἔπαυσε ὁλότελα πρὸ πολλοῦ. Χάρη στὸ σοβιετικὸ καθεστὼς καὶ τὸν μεγάλο ἀρχηγό του Στάλιν γεννήθηκε καὶ γιγανώνεται ἡ σοσιαλιστικὴ κοινωνία στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση. Ἐκεῖ δὲ γνωρίζουν οὔτε οἰκονομικὲς κρίσεις, οὔτε ἀνεργίες. Ὅσο περισσότερο παράγουν, τόσο ἀνεβαίνει τὸ ἐπίπεδο τῆς εὐμάρειας τοῦ λαοῦ.

Ἀλλὰ τὸ κοσμογονικὸ ἔργο δὲν τελείωσε. Ἡ τεράστια νίκη θὰ δώσει στοὺς λαοὺς τῆς Σοβιετιῆς Ἕνωσης τὶς συνθῆκες γιὰ τὴ νέα ἐξόρμηση μὲ σκοπὸ νὰ φθάσουν ἐκεῖ ποὺ οἱ πλατειὲς ἀρτηρίες τῆς Ὀκτωβριανῆς ἐπανάστασης καὶ τῶν μεγάλων δασκάλων τοὺς ὁδηγοῦν.

Ὁ Ἑλληνοσοβιετικὸς σύνδεσμος θὰ καταβάλει κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ γνωρίσει στὸν ἑλληνικὸ λαὸ ὅλες τὶς ἱστορικὲς προϋποθέσεις αὐτῆς τῆς θαυμαστῆς δημιουργίας. Ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ σοβιετικοῦ πολιτισμοῦ. Νὰ τὸν πληροφορήσει γιὰ κάθε καινούργια ἐκδήλωση στοὺς τομεῖς τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης, τῆς οἰκονομικῆς, βιομηχανικῆς καὶ γεωργικῆς δραστηριότητας, τῆς συμμετοχῆς τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ στὴ θεμελίωση τοῦ νέου κόσμου. Νὰ τὸν κάμει ὀρθολογιζόμενο παρατηρητὴ καὶ συνοδοιπόρο στὶς νέες ἐξορμήσεις γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἀνθρώπινης εὐημερίας.

Νὰ βοηθήσει τὸν ἑλληνικὸ λαὸ στὴν ἀνάπτυξη οἰκονομικῶν σχέσεων μὲ τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση, ποὺ θὰ ἔχουν εὐεργετικὴ ἐπίδραση στὴν ἀνοικοδόμηση τῆς χώρας μας. Νὰ προσφέρει στοὺς σοβιετικοὺς λαοὺς τὰ λαμπρὰ δείγματα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὅλων τῶν ἐποχῶν. Νὰ τὸν διαφωτίσει γιὰ τὴν ἐποποιΐα τῶν Ἀλβανικῶν βουνῶν, γιὰ τὸ ὑπέροχο κίνημα τῆς Ἐθνικῆς ἀντίστασης, γιὰ τὴ δημοκρατικὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ μας, γιὰ τὴν ἀπόφασή μας νὰ ἀγωνιστοῦμε γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῶν ἰδανικῶν τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Νὰ γίνουμε ἀπόστολοι τῆς ἀγάπης τῶν δυὸ λαῶν, θεμελιωτὲς τῆς καθαρῆς σκέψης γιὰ τὴν ἀμοιβαία κατανόηση, μὲ τὴν πεποίθηση ὅτι κάνουμε τὸ καθῆκον μας σὰν ἐλεύθεροι ἄνθρωποι καὶ ἀληθινοὶ πατριῶτες.

Ἡ νέα μας ἔρευνα

ΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΜΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Ἐμπρὸς στὰ μεταπολεμικὰ προβλήματα

4.—

Μιλοῦν οἱ Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ καὶ Πέτρος ΧΑΡΗΣ

Ο Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ

Σκόνταψα στὸ πρῶτο - πρῶτο ἐρώτημα τῆς ἔρευνάς σας: «Ποιὰ θὰ εἶναι ἡ ἐπίδραση τοῦ πολέμου στὴν αὐριανὴ τέχνη;» Τὸ ἐρώτημα εἶναι γενικώτατο. Μπορεῖ νὰ ἐννοεῖ κι ὅλον τὸν κόσμο. Ἀλλ' ὑποθέτω, πὼς τὸ περιορίζετε στὴν Ἑλλάδα. Γιὰ νὰ δώσει ὅμως κανεὶς μιὰν ἀπάντηση ὄχι τοῦ συνειθισμένου τύπου: «ἔτσι μοῦ φαίνεται· ἔτσι θέλω» παρὰ σύμφωνη μὲ τὰ πράγματα, πρέπει προηγούμενα νὰ ξαίρει τὰ πράγματα: ποιὰ θὰ εἶναι ἡ αὐριανὴ μας κοινωνική, πολιτικὴ κ' ἐθνικὴ κατάσταση;

Ἡ θὰ συνεχιστεῖ ἡ σημερινὴ φασιστικὴ τρομοκρατία καὶ ἡ ξενικὴ κατοχή, ἢ θὰ λευτερωθεῖ

Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ
(Σκίτσο Ἀντ. Πρωτοπάτση)

ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὶς δυὸ ἐτοῦτες συμφορὲς καὶ θὰ γίνει χώρα δημοκρατικὴ κι' ἀνεξάρτητη. Εἶναι φανερό, πὼς ἀνάλογη μὲ τὶς δυὸ αὐτὲς μορφὲς τοῦ αὐριανοῦ μέλλοντος τῆς χώρας θὰ εἶναι καὶ ἡ ὅλη της πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ζωὴ — ἑπομένως κ' ἡ τέχνη της.

Ἂν ἄξαφνα ἐπικρατήσει φανερὰ πιὰ ὁ φασισμὸς δηλ. ἡ ἐθνικὴ προδοσία καὶ σταθεροποιηθεῖ ἡ ξένη «προστασία» δηλ. ἡ ἀποικοποίηση τῆς Ἑλλάδας, οὔτε ἐλευθερία λόγου θὰ ἐπιτρέπεται οὔτε ἐλευθερία στοχασμοῦ καὶ ἡ ἄθλια τέχνη ποὺ θὰ ἔχουμε θὰ εἶναι ἑλληνόφωνη ὄχι ὅμως ἑλληνική, ὅπως ἀκριβῶς εἶτανε καὶ ἡ λογοτεχνία μας, ὁ τύπος καὶ ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ ἐπιστήμη μας ἐπὶ 4ης Αὐγούστου καὶ ἐπὶ Κατοχῆς. Σ' ἕνα τέτιο σύστημα κοινωνικοῦ πολιτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ξεπεσμοῦ, ὅλες οἱ «ἰδέες — μητέρες» θὰ παίρνουνε τὸ ἀντίθετο νόημα ἀπὸ τὸ πραγματικό τους. Πατριωτισμὸς θὰ λέγεται ἡ ἐθνικὴ προδοσία· ἡρωϊσμὸς θὰ λέγεται ἡ δολοφονία τῶν πατριωτῶν· καὶ ἔγκλημα ἐθνικὸ θὰ λέγονται οἱ ἀγῶνες τοῦ λαοῦ γιὰ τὴ λευτεριά του. Ἔτσι ὅλη μας ἡ ἀγωγὴ θὰ στηρίζεται στὴν ἀπάτη. Ὅμοια κ' ἡ Τέχνη μας. Γιὰ νὰ καταλάβετε πιὸ ἄμεσα τὸ μαῦρο βάθος αὐτηνῆς τῆς κατάντιας, φαντασθεῖτε πὼς στὴν ἐπανάσταση τοῦ Εἰκοσιένα νίκησε ὁ σουλτᾶνος καὶ οἱ Γραικοὶ συμμαχοὶ του (Πατριαρχεῖο, Φαναριῶτες, Ἰσελεμπηῆς). Ἰστε ὁ ἐθνικος ξεσηκωμος του ἑλληνικου λαου θα θεωριοτανε προδοσια, οι ἥρωες της ἐπανάστασης ληστὲς κι ὅλοι οἱ συνεργάτες του ἐχθροὶ ἀληθινοὶ πατριῶτες καὶ πρωτος καὶ καλύτερος ὁ Νενεκος! Στὸν τάφο του Ἡλοκοτρωνῆ θὰ ἀσχημονοῦσανε οἱ «γνήσιοι Ἕλληνες» κι ἂν ξαναπιάνανε τὸ Διακο ζωντανὸ θὰ τὸν ξανασουβλίζανε καὶ θὰ τὸν ξαναψήνανε καὶ τ' «Ἀπομνημονεύματα» τοῦ Μακρυγιάννη θὰ τὰ καίγανε στὴν πλατεια του Κολωνακίου... Καὶ ρωτῶ κ' ἐγὼ μὲ τὴ σειρά μου: «Ποιὰ ἐπίδραση θὰ εἰχε ἡ Ἐπανάσταση τοῦ Εἰκοσιένα στὴν τεχνη μας τέτιας Ἑλλάδας;»

Ἂν ὅμως ἀλλάξουνε τὰ πράγματα (ὅπως ἐλπίζουμε) καὶ ἡ ἑλληνικὴ πατρίδα ξαναγίνει χτῆμα τοῦ λαοῦ, ποὺ τήνε δημιούργησε, τότε βέβαια θὰ ἔχουμε γενικὴ πνευματικὴ ἄνθιση καὶ ὅλες οἱ ὡραῖες ἰδέες θὰ λάμπουνε μὲ τὸ πραγματικό τους νόημα. Καὶ τότε μονάχα ἡ ἐπίδραση τοῦ πολέμου στὴν τέχνη μας θὰ εἶναι, γόνιμη καὶ δημιουργικὴ καὶ τότε φυσικὰ ἐπιτρέπεται νὰ προβλέψουμε, πὼς τὸ δρᾶμα τοῦ Πολέμου καὶ τῆς Ἀντίστασης τοῦ λαοῦ θὰ μποροῦνε νὰ μετουσιωθοῦν ἀπὸ τὴν Τέχνη σὲ ἔργα ἀληθινά, ποὺ νὰ φωτίζουνε τὸ στοχασμό, νὰ ἐξευγενίζουνε τὸ αἴσθημα καὶ νὰ κινοῦνε σὲ πράξες ἡρωϊσμοῦ. Καὶ πιστεύω, πὼς οἱ πιὸ προχωρημένοι συγγραφεῖς θὰ ὑπογραμμίζουνε, πὼς ἔχουμε πολλὴ δουλειὰ ἀκόμα γιὰ τὴν τελειωτικὴ λευτεριὰ ὄχι μονάχα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ παρὰ ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς.

Εἶτανε, νομίζω, ἀπαραίτητο νὰ ξεκαθαρίσουμε πρῶτα αὐτὸ τὸ ζήτημα κ' ὕστερα ν' ἀπαντήσουμε στὸ ἂν ὁ Πόλεμος θὰ ἔχει ἐπίδραση στὴν αὐριανὴ τέχνη — καὶ τὶ λογῆς ἐπίδραση.

"Οσον ἀφορᾶ στὰ ἄλλα σας ἐρωτήματα, ἡ ἀπάντηση εἶναι εὐκολώτερη. Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ἔχουνε χρέος καὶ μάλιστα σὲ καιροὺς ἀγωνιστικούς, ποὺ κρίνεται ἡ τύχη τῶν λαῶν, νὰ συναγωνίζονται μὲ τὸ λαό τους, νὰ τὸν διαφωτίζουνε, νὰ τὸν ὁδηγοῦνε καὶ νὰ τὸν παραστέκουνε στὶς δυσκολίες του. Κι αὐτὸ συνειδητά. Τότες ἔχει θετικὴν ἀποτελεσματικότητα ἡ τέχνη τους. Γενικὰ ὅμως κανένας ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ μένει ἔξω ἀπὸ τὴν ἐποχή του («' οἱ σκοπιμοι κοσμοφυγαδες) καὶ νὰ μὴν παιζει ἕνα ρολο στὴ ζωή, θετικὸ ἢ ἀρνητικο, προοοευτικὸ ἢ ἀντιδραστικό. Ὅσοι φεύγουν ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ κλεινονται (ταχα) στὸν ἐλεφαντένιο τους πύργο, κάνουνε τὸ παιχνίδι τῆς Ἀντίδρασης. Γιατὶ ὅπως λέγει μιὰ σωστὴ κουβέντα: «Ὅποιος δὲν εἶναι μαζί μας εἶναι ἐναντίο μας».

Πιστεύω ἀπὸ τὴν περασμένη πεῖρα τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητας, πὼς τὸ μεγάλο ἔργο γιὰ τὸν Πόλεμο (ἐνόσω θὰ ὑπάρξει τὸ μεγάλο τάλαντο) θὰ βγεῖ τώρα, ποὺ εἶναι ἀνοιχτὲς ἀκόμα οἱ πληγὲς κι ἀχνίζει ζεστὸ τὸ αἷμα. Καὶ θὰ γίνει ἀπὸ κείνους, ποὺ ζήσανε τὸ ἐξάχρονο δρᾶμα κι ὄχι ἀπὸ κείνους ποὺ θὰ τὸ μάθουν ἀπὸ τὰ αὐριανὰ βιβλία.

Κι ἂν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ προβλέψουμε καὶ ποιὰ μορφὴ τέχνης θὰ ἐπικρατήσει, νομίζω, πὼς ἡ τέχνη, ποὺ θὰ εἶχε προορισμό της ν' ἀποτείνεται στὸ μεγάλο πλῆθος, ἀναγκαστικὰ θὰ εἶναι ρεαλιστική. Γιατὶ αὐτὴν τὴν τέχνη τὴν ἀφομοιώνουνε ἄμεσα οἱ μάζες. Γι' ἀργότερα, ὅταν θὰ νικήσουνε τελειωτικὰ οἱ λαοὶ καὶ γίνουν αὐτοὶ κάτοχοι ὅλων τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν τῆς Γῆς, τότες θὰ ὑπάρχουν κι ὅλες οἱ προϋποθέσεις γιὰ ὅλες τὶς ἀνανεώσεις.

Ο ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

1.—Ἂν ὁ πρῶτος μεγάλος πόλεμος στάλαξε τὴν ἀμφιβολία στὴ σκέψη καὶ τὴ ραθυμία στὴν πράξη, — ἡ ἀμφιβολία καὶ ἡ ἀπιστία σφράγισαν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς πνευματικῆς παραγωγῆς τοῦ μεσοπόλεμου, καὶ σὲ ράθυμη βούληση ἄφησε χῶρο σὲ ὅλες τὶς «δυναμικὲς» καταστάσεις ποὺ παραμέρισαν τὸν ἐλεύθερο ἄνθρωπο καὶ ἔφεραν τὸν ὄλεθρο, — θέλω νὰ ἐλπίζω ὅτι ἀπὸ τὴ νέα συμφορά, πολὺ πιὸ μεγάλη καὶ πολὺ πιὸ καθολική, θὰ βγοῦν οἱ λαοὶ βασανισμένοι, τόσο βασανισμένοι, ποὺ, εἴτε γιατὶ δὲ θὰ ἔχουν πιὰ ἐλπίδα εἴτε γιατὶ ψήθηκαν στὸν ἀγώνα, θὰ προβάλλουν τὸ πάθος τῆς ζωῆς μὲ μιὰν ἀδιαλλαξία ποὺ θὰ εἶναι ὁ κυρίαρχος τόνος τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου. Πτώματα, ὅσο κουρασμένοι, ὅσο γονατισμένοι κι' ἂν εἶναι οἱ ἄνθρωποι, δὲ θὰ ὑπάρχουν. Ἐκεῖ μάλιστα ποὺ θὰ πέφτει πιὸ βαριὰ ἡ ἀπόγνωση κ' ἐκεῖ ποὺ θὰ πληρώνεται πιὸ ἀκριβὰ τὸ δεύτερο μεγάλο λάθος τοῦ αἰώνα μας, — σὲ λαοὺς καὶ σὲ κοινωνικὲς τάξεις, — ἐκεῖ τὸ πάθος τῆς ζωῆς θὰ φουντώνει περισσότερο, ὅπως ἡ λάμψη στὰ πυρετικὰ μάτια τοῦ ἄρρωστου ποὺ ξέρει πόσο λίγες εἶναι οἱ μέρες του. Ὁ ἄνθρωπος, ποὺ γνώρισε μέσα στὴ δοκιμασία πόσο πολύτιμη καὶ πρώτη ἀξία εἶναι ἡ ζωή, θὰ ὑψώσει μιὰ σταθερὴ βούληση ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ τυφλὴ ἀντίσταση, μπορεῖ καὶ συνειδητὴ πίστη, μπορεῖ καὶ ἁπλὸ ἔνστιχτο, — τὸ ἔνστιχτο ποὺ ἀγρίεψε πιὰ μέσα στοὺς λύκους καὶ παραμονεύει ἄγρυπνο, μὲ συγκεντρωμένες κ' ἔτοιμες τὶς δυνάμεις του γιὰ τὴ μάχη. Κι αὐτὸ τὸ ἔνστιχτο, αὐτὴ τὴ βούληση θὰ παρακολουθήσει καὶ ἡ τέχνη στὴν κοινὴ πορεία της μὲ τὴ ζωή, ὅσο κι ἂν φαίνεται πὼς ἀλλοτε τὴν προσπερνάει μὲ βήματα τολμηρὰ καὶ ἄλλοτε προσπαθεῖ μὲ κόπο, μὲ καθυστέρηση νὰ βρίσκεται κοντὰ στὰ πηδήματα καὶ στοὺς ἐλιγμοὺς της. Ὁ καλλιτέχνης, ποὺ θὰ ἀντλεῖ ἀπὸ μιὰν ἐποχὴ μὲ ὀργανωμένη βούληση, θὰ ἔχει πιὸ σταθεροὺς καὶ πιὸ καθαροὺς προσανατολισμούς.

Οἱ εὐθύνες τῶν συντηρητικῶν

Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ

Copyright γιὰ τὴν Ἑλλάδα τοῦ συγγραφέα
καὶ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Gollancz

Τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ καὶ βουλευτῆ
Μάϊκλ ΦΟΓΤ (ΚΑΣΣΙΟΓ)

5.—

Ὁ Μουσσολίνι δὲν περίμενε τ' ἀποτελέσματα τῶν ἀνακρίσεων. Ἔδωσε στὴν Ἑλλάδα προθεσμία 24 ὧρες γιὰ νὰ δεχτεῖ τοὺς ὅρους τοῦ τελεσιγράφου του κι' ὅταν ἡ Ἑλλάδα ζήτησε τὴν ἐπέμβαση τῆς Κ.Τ.Ε., ὁ ἰταλικὸς στόλος διατάχθηκε νὰ βομβαρδίσει τὴν ἀνοχύρωτη Κέρκυρα. Τὸ δικαίωμα τῆς ἐνεύης νὰ ἐπεμβαίνει δείχτηκε χωρὶς καμμιὰν ἀξία. Ἡ Ἰταλία ἀπειλήσε κιόλας νὰ φύγει ἀπὸ μέλος της. Τελικὰ τὸ ἐπεισόδιο διευθετήθηκε, ὁ κατηγορούμενος ὅμως ἱκανοποιήθηκε ἀπόλυτα ἀπ' το ἀποτελεσμα τῆς πρώτης του δράσης στὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ. Το ἐπεισοδιο τῆς Κέρκυρας ἔλεγε «εἶχε ἀποφασιστικὴ σημασία στὴν ἐξέλιξη τῆς ἰταλικῆς ἱστορίας.»

Ἴσως, Κυριοι, ἀπορήσετε, πως ἐγὼ ποὺ ὑπερασπίζομαι τὸν κατηγορούμενο σᾶς θυμίζω αυτες τις σκοτεινες λεπτομέρειες ἀπ' τὰ πρῶτα χρονια τῆς σταδιοδρομίας του. Ἔχω τὸ σκοπό μου. Ἀνέτρεχα στὸ παρελθόν του ὅσο καλλίτερα μπορεσα μὲ το μικρὸ ταλέντο μου και ὁσο μου ἐπετρεψε ἡ βιαστικὴ μελετη τῆς ὑποθεσης, ἀποφεύγοντας νὰ καταστῆσω περιττὴ καθε δευτερολογία τοῦ Δημόσιου Κατηγορου πάνω στὰ ἴδια σημεῖα ποὺ ἴσως μεταλλάξει τὴν κρίση σας. Γιατὶ ἐλπίζω να σᾶς ἀποδείξω συντομα οτι καμμιὰ ἀπὸ τις πράξεις ποὺ γίνηκαν στὰ πρωτα χρόνια τῆς σταδιοδρομιας τοῦ Μουσσολίνι δὲν χρειάζεται θασύτερη ἔρευνα. Θὰ σᾶς ἀποδειξω οτι οἱ ἐνέργειές του δὲν δικαιολογοῦν τὴν καταδίκη. Μάλλον θὰ πρέπει νὰ προκαλέσουν τα συγχαρητήρια καὶ τοὺς ἐπαινους σας. Θὰ σας τὸ ἀποείξω μὲ τὸ στόμα μιας σειρὰς ἀπὸ ἐπιφανεῖς μάρτυρες. Ἐλπίζω, Ἀξιότιμε Κύριε Πρόεορε, οτι τώρα μπορῶ να τοὺς καλέσω. Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ Σὲρ Ὥστεν Τσάμπερλαιν (1).

(Ὁ μάρτυρας πλησιάζει στὸ βῆμα).

Σ υ ν η γ ο ρ ο ς: Σὲρ Ὥστεν, ποιά ἦταν ἡ θέση σας στὴ Βρεταννικὴ Κυβέρνηση τὸ 1924;

Μ ά ρ τ υ ρ α ς: Ἤμουνα Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν.

Σ υ ν ή γ ο ρ ο ς: Ποιά ἦταν ἡ πρώτη διπλωματικὴ ἀποστολὴ ποὺ ἀναλάβατε, μὲ ὑπερβολικὴ μάλιστα ζέση;

Μ ά ρ τ υ ρ α ς: Ἐπισκέφθηκα τὴ Ρώμη.

Σ υ ν ή γ ο ρ ο ς: Ποιά ἡμερομηνία;

Μ ά ρ τ υ ρ α ς: Ἀπ' τὶς 6 ὡς τὶς 12 τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1924.

Σ υ ν ή γ ο ρ ο ς: Ποιός ὁ σκοπὸς τῆς ἐπίσκεψής σας;

Μ ά ρ τ υ ρ α ς: Νὰ καλλιεργήσω φιλικὲς σχέσεις μὲ τὴ νέα ἰταλικὴ Κυβέρνηση. Παράλληλα ἦταν μιὰ ἐπίσκεψη κοινωνικοῦ χαραχτῆρα. Συναντήθηκα τότε ἰδιωτικὰ μὲ τὸν Μουσσολίνι δυο ἢ τρεῖς φορὲς συνοδευμένος ἀπ' τὴ γυναῖκα μου.

Σ υ ν ή γ ο ρ ο ς: Ἀ! ναί, νομίζω ὅτι θυμοῦμαι κάποιο περιστατικὸ ποὺ συνδέεται μὲ τὴ γυναίκα σας. Ἀλήθεια, φωτογραφήθηκε τότε ἢ ὄχι;

Μ ά ρ τ υ ρ α ς: Μάλιστα.

Σ υ ν ή γ ο ρ ο ς: Σὲ στάση θερμοῦ χαιρετισμοῦ μὲ τὸ Μουσσολίνι;

Μ ά ρ τ υ ρ α ς: Ναί.

Σ υ ν ή γ ο ρ ο ς: Θυμᾶστε ἀλήθεια, ὅτι τυπώθηκαν 1,5 ἑκατ. ἀντίγραφα ἀπ' τὴ φωτογραφία αὐτή, ποὺ μοιράστηκαν σ' ὅλη τὴν Ἰταλία;

Μ ά ρ τ υ ρ α ς: Δὲν εἶμαι ὑπεύθυνος γιὰ τὶς πράξεις τοῦ Μουσσολίνι στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας του.

Σ υ ν ή γ ο ρ ο ς: Ὄχι βέβαια, κ. Ὥστεν. Εἴπατε ὡστόσο ἀρκετὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη σὲ μιὰ συνέντευξη ποὺ σᾶς πῆρε ἡ «Ἐμπρούνα», ποὺ τυπώθηκαν καὶ κυκλοφόρησαν ἐπίσης πλατειά. Ἔχω ἕνα ἀντίγραφο της ἐδῶ γιὰ νὰ ὑποβοηθήσω τὴ μνημη σας. Ἔχετε τὴν καλωσύνη νὰ τὸ διαβάσετε στὸ Δικαστήριο;

Μ ά ρ τ υ ρ α ς: (διαβάζει) «Ὁ Σινιὸρ Μουσσολίνι εἶναι ἕνας ἀξιοθαύμαστος ἀνθρωπος κι' ἕνας ἀκαταπονητος δουλευτής. Δὲν μοῦ ἐπιτρεπεται ἡ ἀνάμιξη στὰ ἐσωτερικὰ τῶν ξένων χωρῶν, ἀλλὰ πρέπει νὰ πῶ ὅτι ὁ Σινιὸρ Μουσσολίνι ἐργάζεται γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς πατρίδας του καὶ σηκώνει στοὺς ὠμους του ενα τεράστιο βάρος. Τοῦ εἶπα: «Πρέπει νὰ μὲ μιμηθειτε. Ξεκουραστεῖτε ταξιδεύοντας μ' ἕνα γιὼτ, ἀλλὰ σ' ἀπολυτη ἀναπαυση. Ἐγὼ, για να σας δώσω ἕνα παραδειγμα, δεκα μερες τώρα δὲν διάβασα οὔτε ἐφημερίδα. Ὅταν βρεθειτε στὸ γιὼτ σας κλειστε τὸν ἀσύρματο. Ἔτσι κάνω ἐγώ...»

Σ υ ν ή γ ο ρ ο ς: Σᾶς εὐχαριστῶ Σὲρ Ὥστεν. Ἀρκετά. Δὲν νομίζω ὅτι χρειάζεται να σας ἐνοχλήσουμε γιὰ να ἐπαναλάβετε τὶς ἰδιαίτερες φιλικὲς ἐκδηλώσεις ποὺχε ἡ συζήτησή σας μὲ τὸν κατηγορούμενο, τις ἡμερες ἐκεινες. Τὸ Δικαστηριο ἐνδιαφέρεται περισσότερο γιὰ τις πολιτικὲς συνεπειες της ἐπίσκεψής σας. Συζήτησα τὴν περιττὴ αὐτὴ μὲ τὸν Μουσσολίνι. Ἐπανέλαβε σὲ μένα τὶς δηλώσεις ποὺχε κάνει τότε στὸ Φασιστικὸ Συμβούλιο οταν μαθεύτηκε τὸ νέο πὼς ἡ Ἐργατικὴ Κυβέρνηση της Ἀγγλιας ἔπεσε το 1924 καὶ τὴ διαδέχτηκε Συντηρητική. Πρέπει νὰ σᾶς ἐυμίσω ὅτι ὁ Ἄρθουρ Χέντερσον (2) μέλος αὐτῆς τῆς Ἐργατικῆς Κυβέρνησης, εἶχε μὲ αυστηρότητα χαρακτηρίσει τὸν κατηγορούμενο σὰ «δολοφόνο τοῦ Ματτεότι». Ἔτσι δικαιολογεῖται ὁ πανηγυρισμὸς τοῦ Μουσσολίνι ὅταν ἔπεσαν οἱ Ἐργατικοί. «Νίκη» φώναζε στοὺς συμβούλους του «ἕνα τμῆμα τοῦ παγκόσμιου ἀντι-φασιστικοῦ μετώπου κατέρευσε». Βέβαια αὐτὸ ἦταν κάπως ὑπερβολικό. Ὡστόσο, σεῖς Σὲρ Ὥστεν, δὲν διαψεύσατε ἀπόλυτα τις ἐλπίδες αὐτές. Βέβαια διαθέτετε σοβαρὰ ἐπιχειρήματα γιὰ νὰ δικαιολογήσετε τὴ γνώμη σας αὐτή. Τώρα θὰ καλέσω τὸν ἑπόμενο μάρτυρα τὸν μακαρίτη Λόρδο Ροδερμῆαρ(3).

(Ὁ μάρτυρας προσέρχεται στὸ βῆμα).

Σ υ ν ή γ ο ρ ο ς. Μελέτησα τις δηλωσεις ποὺ κάνατε γιὰ τὸ χαραχτῆρα τοῦ κατηγορούμενου καὶ νομίζω πως ρίχνουν κάποιο φῶς πάνω στὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπισκεψης στὴν Ἰταλία τοῦ Βρεταννοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, Σὲρ Ὥστεν Τσάμπερλαιν. Μπορειτε μόνος σας νὰ πεῖτε στὸ Δικαστήριο ἢ καλλίτερα γιὰ νὰ κερδίσουμε χρόνο, θέλετε νὰ χρησιμοποιήσετε ὅσα γράψατε στὸν «Ἡμερήσιο Ταχυδρόμο» στὶς 28 τοῦ Μάρτη τοῦ 1928;

Μ ά ρ τ υ ρ α ς: Ὅπως ἀφηνα τὸ γραφεῖο τοῦ Σινιὸρ Μουσσολίνι εὐχαριστήθηκα ποὺ εἶδα σὲ μιὰ ξεχωριστὴ θέση ὁπου βρίσκονται τοποθετημένα τὰ πολυτιμότερα ἀντικείμενα τοῦ Ντοῦτσε, μιὰ φωτογραφία τοῦ Σὲρ Ὥστεν Τσάμπερλαιν, ὑπογραμμένη μ' ἕνα μήνυμα προσωπικὼν εὐχῶν. Ὁ Σὲρ Ὥστεν Τσάμπερλαιν ἰδιαίτερα φρόντισε στὸ διάστημα τῆς ὑπουργίας του ν' ἀναπτύξει στενὲς σχέσεις ἀνάμεσα στὴ Βρεταννικὴ καὶ Ἰταλικὴ Κυβέρνηση. Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι στὸ μέλλον πρέπει νὰ γίνει μόνιμη ἐπιδίωξη κάθε Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν ἢ διατήρηση καὶ ἡ ἐνίσχυση τῆς διεθνοῦς αὐτῆς συμμαχίας ποὺ τόση μεγάλη ἀξία ἔχει καὶ γιὰ τὶς δυὸ χῶρες.

Σ υ ν ή γ ο ρ ο ς: Λόρδε Ροδερμῆαρ, σᾶς εὐχαριστῶ. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺχατε τὸ εὐτύχημα νὰ συναντήσετε τὸν κατηγορούμενο;

Μ ά ρ τ υ ρ α ς: Ὄχι. Ἡ πρώτη μου συνάντηση μὲ τὸν Σινιὸρ Μουσσολίνι γίνηκε τὸ καλοκαίρι τοῦ 1924, τὴν ἐποχὴ ποὺ δολοφονήθηκε ὁ σοσιαλιστὴς Ματτεότι ἀπ' τὴν ἐγκληματικὴ ἐξτρεμιστικὴ μερίδα τοῦ φασιστικοῦ κόμματος, ποὺ ὅπως μοῦ ἔλεγε ὁ ἴδιος ὁ Μουσσολίνι «εἶχε πολὺ δυσχεράνει τὸ ἔργο του». Ἦταν ἡ πιὸ κρίσιμη στιγμὴ τῆς μεστῆς ἀπὸ δράση ζωῆς τοῦ Ντοῦτσε. Ὅλος ὁ κόσμος ἦταν ἐναντίον του προκατειλημμένος καὶ σφαλερὰ τὸν θεωροῦσε σὰν ὑπεύθυνο μιᾶς πολιτικῆς δολοφονίας ποὺ προκάλεσε τὴν πιὸ θανάσιμη ζημιὰ στὸ φασιστικὸ καθεστώς. Ἡ ἀτάραχη ψυχραιμία τοῦ Ντοῦτσε καὶ ἡ αὐτοπειθαρχία ποὺ ἔδειξε τότε πέρνοντας τὴν ἀμετάκλητη ἀπόφαση νὰ ξεκαθαρίσει ἀπ' τὴ ρίζα τὴ γάγγραινα ποὺ ἐκδηλώθηκε μέσα στὴ Φασιστικὴ ὀργάνωσή του, εἶναι ἀδιάσειστα δείγματα τῆς μεγάλης δύναμης τοῦ χαραχτῆρα του. Βγῆκε μ' ἀπόλυτη ἐπιτυχία περα ἀπ' τὴ δοκιμασία ὅπως ὁ Ρούντγιαρντ Κίπλιγκ τὸ δίνει στοὺς γνωστοὺς στίχους του:

Ἂν μπορεῖς ψυχραιμία μεγάλη νὰ βρεῖς
ὅταν γύρω σου ὅλοι τὰ χάνουν
καὶ σὲ σένα τὰ λάθη τους ρίχνουν.
Ἂν μπορεῖς πίστη νάχεις σὲ Σὲ
σὰν οἱ ἄλλοι γιὰ σὲ ἀμφιβάλλουν....

Σ υ ν ή γ ο ρ ο ς: Μιὰ στιγμὴ Λόρδε Ροδερμῆαρ πρὶν τελειώσετε τὸ στίχο. Γιὰ πέστε μας, ξεκαθάρισε πραγματικὰ ὁ κατηγορούμενος τὴ γάγγραινα ἀπ' τὴ ρίζα της; Ψιθυρίζεται ὅτι ὁ Ἀμέριγκο Ντουμίνι, ὁ δολοφόνος τοῦ Ματτεότι ἔζησε ἀρκετὰ χρόνια περισσότερα ἀπὸ σᾶς, κι' ὅτι ἡ πραγματικότητα εἶναι πὼς βρέθηκε ἀνάμεσα στοὺς κάτοικους τῆς Ντέρνα ὅταν οἱ στρατιὲς τοῦ Οὐέϊβελ μπῆκαν στὴν πόλη στὸ 1941. Ὡστόσο, αὐτὰ εἶναι λεπτομέρειες. Νομίζετε λοιπόν, Λόρδε Ροδερμῆαρ, πὼς ἡ πρώτη γνώμη σας δικαιώθηκε ἀπ' τὰ μεταγενέστερα γεγονότα;

Μ ά ρ τ υ ρ α ς: Παρακολουθῶντας ἀπὸ κοντὰ τὴ διεθνὴ πολιτικὴ ἐξέλιξη, βρισκόμουνα σὲ πλεονεκτικότερη θέση ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους, κι' ἔτσι μπόρεσα νὰ διαπιστώσω τὴν κολοσσιαία σημασία ποῦχε ἡ ἄνοδος τοῦ Μουσσολίνι στὴν ἀρχή. Ἀπόσπασε τὴν Ἰταλία ἀπ' τὴν ἄδυσσο τοῦ Μπολσεβικισμοῦ κι' ἔτσι ἔσωσε τὸν πολιτισμὸ στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη. Γιὰ τὴν πατρίδα του ὁ Ντοῦτσε ἦταν τὸ ἀντίδοτο σ' ἕνα θανατηφόρο δηλητήριο. Γιὰ τὴν ὑπόλοιπη Εὐρώπη ἦρθε σὰν ἕνα τονωτικὸ ποὺ ἔκανε ἀνυπολόγιστο καλό. Διεκδικῶ μ' ἀνυπόκριτη χαρὰ ὅτι εἶμαι ὁ πρῶτος μὲ κάποια θέση ἐπιρροῆς ποὺ ἔφερα στὴ δημοσιότητα τὶς ἀξιοθαύμαστες πραγματοποιήσεις τοῦ Μουσσολίνι.

Σ υ ν ή γ ο ρ ο ς: Νοιώθω τὴν περηφάνια σας. Ποιοί ἦταν ὅμως αὐτοὶ ποὺ ἐναντιώθηκαν στὴν ἱπποσπάθειά σας;

Μ ά ρ τ υ ρ α ς: Ὅταν ἀκούω τὶς κριτικὲς τοῦ καφφενείου, ποὺ κατὰ κανόνα βγαίνουν ἀπὸ κύκλους ὁλοκληρωτικὰ ἀποτυχημένους στὴ ζωή, νὰ κατηγοροῦν ἕναν Μουσσολίνι ποὺ ὁδήγησε τὴ μοῖρα ἑνὸς ὁλόκληρου ἔθνους σὲ μιὰν ὁλοφάνερη ἐπιτυχία, δὲν μπορῶ παρὰ νὰ ἀπορῶ γιὰ τὴν κομπορρημοσύνη καὶ τὴν ἀμορφωσιὰ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀναγνώριση μιᾶς πραγματικὰ μεγάλης ἀξίας, βρίσκεται παραπάνω ἀπ' τὶς ἱκανότητες τῶν Φιλελευθέρων καὶ τῶν Σοσιαλιστῶν.

1 Σ. τ. μ. Γνωστὸς πολιτικός, γυιὸς τοῦ Ἰωσὴφ Τσάμπερλαιν. Διετέλεσε ἀρχηγὸς τῆς Κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας τοῦ κόμματός του στὸ 1924 καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν στὴν κυβέρνηση Μπάλντουϊν τὴν ἴδια ἐποχή. Τὸ 1927 διέκοψε τὶς σχέσεις τῆς Ἀγγλίας μὲ τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση κ' ἔδιωξε τὴν ἐμπορική της ἀποστολὴ ἀπ' τὸ Λονδῖνο.

(2) Τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος. Διετέλεσε καὶ ἀρχηγὸς του. Στὴν κυβέρνηση Μακντόναλντ τὸ 1924 διετέλεσε Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ἀπὸ τὸ 1928 - 31 Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Πρόσδρος τῆς διάσκεψης ἀφοπλισμοῦ στὴν Κ. Τ. Ε. Ἐξελίχτηκε σὲ μιὰ μεγάλη σύγχρονη πολιτικὴ φυσιογνωμία στὴν Ἀγγλία, ἀπὸ ἁπλὸς ἐργάτης χώτης στὰ μεταλλουργεῖα τοῦ Νιοὺκαστλ.

(3) Ἄγγλος ἰδιοχτήτης ἐφημερίδων καὶ πολιτικός. Τὸ 1922 ἀγόρασε τὴν «Ἐθνικὴν Μαίηλ», τὸ ἐπίσημο ὄργανο τοῦ Συντηρητικοῦ Κόμματος. Ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἰσχυρότερους δημοσιογραφικοὺς παράγοντες. Τὸ 1918 ἔγινε Ὑπουργὸς στὴν κυβέρνηση τοῦ Λόϋδ Τζωρτζ.

ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ

Ἀπὸ τὸ σημερινὸ κεντρικὸ ἐθνικοπνευματικὸ πρόβλημα πρὸς κάποιες ἄμεσα ἐπιβαλλόμενες προβλέψεις

Σειρὰ ἄρθρων τοῦ Ἄγγελου ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Ἄρθρο ὄγδοο Γ'.

Χωρὶς καμμιὰν ἀμφιβολία, οἱ νέες βάσεις τῆς Παιδείας μας, εἶν' ἀδύνατο νὰ νοηθοῦνε ὑπαρκτὲς μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ὡς τὴν ὥρα αὐτὴ βρισκόμενου σὲ ἰσχύ, διανοητικοῦ καὶ ἠθικοῦ Ἐ π α ρ χ ι ω τ ι σ μ οῦ μ α ς. Μιὰ βαθύτατα Μ ε θ ο δ ι κ ὴ ἐπανάσταση, ποὺ θὰ μπορέσει νὰ διαστείλει αὐτὰ τὰ πλαίσια ὡς τὰ τελευταῖα δυνατά τους ὅρια, εἶναι ἡ μόνη ποὺ δικαιώνεται νὰ μᾶς ἐξασφαλίσει τὴν ἀνάληψη ἑνὸς τόσο γιγαντιαίου ἄθλου. Ὁ σκουριασμένος μας πνευματικὸς διαθήτης, πρέπει τέλος ν' ἀνοιχτεῖ στὴν πιὸ πλατιὰ γωνία του, γιὰ νὰ περιλάβει μές σ' αὐτό του τὸ ἄνοιγμα ἀλήθειες στοιχειώδεις ποὺ ἀτροφήσανε βαθειά μας ριζικά. Αὐτὴ ἡ ἴδια Ἰδέα τοῦ Ἔ θ ν ο υ ς πρῶτα - πρῶτα, πρέπει μέσα μας νὰ ἐαναπάρει ἀκέραια σήμερα, ἀπὸ δῶ καὶ μπρός, τὴ μοναχὴ αὐθεντική, τὴν πιὸ βαθειὰ Ἑλληνική της ἔκδοχή. Ἐκδοχὴ ὡς μιᾶς κοινωνίας κατὰ βάθος ὁμοαίματων ἀνθρώπων, συνδεμένων ἀπ' τὸ ἴδιο χῶμα, ἀπὸ τὴν ἴδια γλῶσσα κι' ἀπ' τοὺς ἴδιους μακρυνότατους ἱστορικοὺς ἀγῶνες, ὅπου ξάφνου, κι' ὅπου πάλι, κάποιοι λίγοι, ἀνεβασμένοι στὸ ἀνάστημα τοῦ ἀληθινοῦ Λ α ϊ κ οῦ Π α ι δ α γ ω γ οῦ, ἀναλαβαίνουν σὰν ἀπ' τὴν ἀρχή, νὰ τὸ κινήσουν μὲ καινούρια δραστηριότητα καὶ εὐθύνη, ὁλοτρόγυρα ἀπὸ μιά, σὰν ἀπροσδόκητα ἀναγεννημένη, οἰ κ ο υ μ ε ν ι κ ὴ κ οι ν ω ν ι κ ο π ν ε υ μ α τ ι κ ὴ τ ο υ ἀ π ο σ τ ο λ ὴ κ' Ἐ σ τ ί α.

Ἀλλὰ φυσικὰ γιὰ τοῦτο χρειάζεται ἡ κοινή, ἡ ὁμόθυμη ἀναγνώριση αὐτῶν τῶν ἴδιων μας ὀ ρ γ α ν ι κ ῶ ν σ υ ν δ έ σ μ ω ν πρῶτα - πρῶτα, (Χῶμα, γλῶσσα, Ἱστορία), στὴν ὀρθὴ δημιουργική τους ἀξιολόγηση καὶ στὸν ὀρθὸ δημιουργικό τους προορισμό. Καὶ ἡ ἀναγνώριση αὐτή, ἡ δὲν ἔχει ἀντιμετωπιστεῖ ὅσο πρέπει ὁλότελα σχεδόν, (καθὼς αὐτὸ συμβαίνει γιὰ τὸ χ ῶ μ α καὶ τὴν Ἱ σ τ ο ρ ί α), ἢ, (καθὼς συμβαίνει γιὰ τὴ γ λ ῶ σ σ α) ἐξσκολουθεῖ νὰ βρίσκει τὴν ὠμότερην ἀντίδραση ἀπ' τὴν ἴδια μας «ἐπίσημη» καὶ ὠφεύθυνη» ὡς ἀποκαλεῖται Πολιτεία.

Ὅταν προχτὲς ἀκόμα, γιὰ παράδειγμα, (ἐδιαβῆκανε τρεῖς μῆνες τώρα), παρουσιάστηκα στὸ Μακαριώτατο, νὰ τοῦ ζητήσω νὰ π ρ ο σ θ έ σ ει τὴν ὑπογραφή του στὸ ἀπὸ τὸν κ. Ἄμαντο ὑποθλημένο τότε Νομοσχέδιο, μὲ τὸ ὁποῖο ἡ δ η μ ο τ ι κ ὴ μ α ς ἀ ν α γ ν ω ρ ι ζ ό ν τ α ν ε σ ὰ ν ἐ θ ν ι κ ὴ μ α ς γ λ ῶ σ σ α, ὁ Μακαριώτατος μοῦ ἀντέταξε, πὼς «στὴν ο ὐ σ ί α εἴτανε σύμφωνος. Ἀλλὸ δὲν θάβαζε ποτὲ σὲ τοῦτο τὴν ὑπογραφή του γιατὶ αὐτὸ δὲν εἶταν δυνατὸ νὰ γίνει μὲ ὑπηρεσιακὴ Κυβέρνηση, καὶ πὼς μονάχα μιὰ κανονικὴ Κυβέρνηση θὰ τὸ μποροῦσε, συγκαλῶντας πρῶτα γιὰ ν' ἀ π ο φ α σ ί σ ο υ ν ε, τ' «ἀνώτατα πνευματικὰ ἱδρύματα τοῦ τόπου».

Ἔτσι ἡ ἱερή, ἡ ἁγία συνεκτικὴ οὐσία ὅλης μας τῆς Ἱστορίας, ἡ γλῶσσα, ὁ Διγενὴς ἐτοῦτος τῶν ἀνώτατων πνευματικῶν καὶ ἐθνικῶν μας πεπρωμένων ποὺ νεφύρωσε μονάχος του θοιαμβευτικὰ τὰ χάσματα τόσων πικρῶν αἰώνων καὶ τὰ γεφυρώνει μόνος θριαμβευτικὰ ὡς τὴν ὥρα αὐτὴ ποὺ γράφω. παραμεριζόταν ἀπεριόριστα, ἀπ' τὸ φόβο μήπως καταπατηθεῖ ἕνας «τύπος», ποὺ ἀσφαλῶς καὶ σ' ἄλλες περοιπτώσεις, θὰ γινόνταν ἴσως θέμα γιὰ π ο δ ό σ φ α ι ρ ο. ἀπὸ ἄλλους, ποὺ ἀναλαβαίνουν ἔτσι ἐξέγνιαστα, τὰ ριζικά, τὰ βασικότατα προσβλήματα τῆς ζωῆς μας.

Ὅσο πὸς τὶς ἄλλες ἀπαιτούμενες ἀναγνωρίσεις (γνεωσικονομία καὶ Ἱστορία), ἡ δυσκολία ἐτοῦτη τὴ φορὰ δὲν ἔρχεται ἀπὸ τὴν Πολιτεία μονάχα. Οἱ ρίζες τους ὑπάρχουν περισσότερο κι' ἀπώτερα βαθειά. Ἡ εἰκονικὴ ἀποτίμηση τῆς ἐθνικῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς, μὲ τὸν ἀπαίσιο σ υ γ κ ε ν τ ο ω τ ι σ μ ό μ α ς. ποὺ περιλαβαίνει στὶς αὐτὲς κατηγορίες καὶ τὸ γ ῶ μ α καὶ τὸν ἄ ν θ ω π ο τ οῦ κ ά θ ε γ ω ρ ι σ τ οῦ μ α ς τ ό π ο υ, δὲν μᾶς ἔχει ἀφίσει, πιότερο ἀπὸ ἕνα αἰῶνα τώρα, νὰ γυρίσουμε καθόλου ὑπεύθυνα τὰ μάτια, ποὺς τὸ πρωτοκύτταρο τοῦ Ἑλληνικοῦ μας κόσμου, τὴν Κ ο ι ν ό τ η τ α. οὔτε ἀπὸ τὴν οἰκονομική, καὶ φυσικὰ οὔτ' ὁλότελα ἀπὸ τὴν Παιδευτικὴ καὶ πολιτιστικὴ πλευρά της. Ἡ τεράστια ξιπασιὰ τῆς κούφιας Ἀθηνεϊκῆς προθήκης. ποὺ στὸ κρύσταλλό της ἀντιφέγνιζε μονάχα σχεδὸν πάντα κ' ἐξακολουθεῖ ν' ἀντιφεγνίζει διαφπιιστικὰ τὰ πιὸ ἐπιπόλαια σγήματα τοῦ δ ά ν ε ι ο υ Δ υ τ ι κ οῦ π ο λ ι τ ι σ μ οῦ μ α ς. μᾶς ἐμπόδισε νὰ στοχαστοῦμε κἄν πὼς τὸ χ ω ρ ι ὸ καὶ ἡ ἐ π α ρ χ ί α βρίσκονται στὴ βάση τοῦ αἵματός μας. τῆς κοινωνικῆς ὑπόστασής μας. τοῦ καθολικότερου ἱστοιικοῦ ποοροισμοῦ μας. Ἔτσι. πιότερο ἀπὸ ἕνα αἰῶνα κι' ὡς μὲ σήμερα καὶ φυσικὰ τὴν ὥρα αὐτὴ κατόπι ἀπ' τὰ ὕστερα αὐτὰ γρόνια περισσότερο ἀπὸ πάντα — ὅταν τὸ Ἑλληνικὸ χωριὸ καὶ οἱ ἄνθρωποί του* (τόσο ἀπὸ τὴ φύση κι' ἀπὸ τὴ βαθύτερη Ἱστοοικὴ κληρονομιά τους ἠθικὰ καὶ ψυχικὰ ἀνώτεροι) δὲν μᾶς θυμίζουν τὴν κατάσταση τοῦ Τ ρ ω γ λ ο δ ύ τ η, ἡ Ἑ λ λ η ν ι κ ὴ ἐ π α ρ χ ί α. ὀ ρ γ α ν ω μ έ ν η καθὼς εἶταν καὶ εἶναι ἀπὸ τὸ Κ ο ά τ ο ς. ἔδινε καὶ δίνει ἀκόμα τὴν ἐντύπωση τῶν ἀγοσῶν ἐκείνων ποὺ δημιουργοῦνε οἱ Εὐρωπαῖοι ἀνάμεσα στοὺς ἄνριους, ὅπου τοὺς χαρίζουν τάκατε γυαλιὰ καὶ γάντρες. γιὰ νὰ τοὺς θαμπώνουνε καὶ νὰ τοὺς πέρνουν τὸ χρυσάφι.

Μὲ τὸν τοόπο τοῦτο. τὸ ἀσπόνδυλο αὐτὸ Κέντρο ποὺ ὀνομάζεται ἆς αὐτὴ τὴν ὥοα Ἑ λ λ η ν ι κ ὸ Κ ρ ά τ ο ς. ἀξιώνει καὶ σινὰ - σιγὰ ἀπορροφᾶ ἀπ' τὸν ὅπαιθρο λαὸ τὸ χρῆμα του καὶ τὴ ζωή του, δίχως νὰ τοῦ δίνει τὸ παοαμικρότεοον ἀντάλλαγμα, κι' ὁ ὑπάλληλος τοῦ ἴδιου τούτου Κέντρου, γιὰ τὸ λαὸν αὐτό, τὶς περισσότερες φορὲς δὲν εἶναι παρὰ μόνο ὁ ἀντιπρόσωπος μιᾶς ἄλλης, τῆς φριχτότερης ἀπ' ὅλες ποὺ γνωρίσαμεν ὡς σήμερα, τ ῆ ς ν τ ό π ι α ς Κ α τ ο χ ῆ ς.

Ὡς πρὸς τὴν τρίτην ἀναγνώριση, τὴν ἀναγνώρισή μας μὲς στὸ Πνεῦμα μιᾶς ἀληθινὰ κι' οὐσιαστικὰ ὁμόπνοης Ἱστορίας, ἡ χρονολογικὴ νεκρογραφία ἢ ἡ ἀντίστοιχη δοξογραφία ποὺ μᾶς δίνεται ὡς τὴν ὥρα αὐτὴ γιὰ αὐθεντικὴ Ἑλληνική μας Ἱστορία, δὲν ἀνταποκρίνεται οὔτε στὸ ἐλάχιστο στὸν ὁποιοδήποτε οὐσιαστικὰ Παιδευτικὸ γιὰ τὸ λαό μας προορισμό.

Μιὰ ἀποφασιστικὴ λοιπὸν στροφή μας πρῶτα - πρῶτα στὴ μελέτη τῶν ἰδιαίτερων αὐτῶν τοῦ τόπου συνθηκῶν, μιὰ ἀνίλεη κριτικὴ αὐτῶν τῶν ἴδιων καὶ ἡ ἀδρὴ ἀνόρθωσή τους στὴν κοινὴ λαϊκὴ συνείδηση, ποὺ θ' ἀρχινᾶ ἀπ' τὰ πρῶτα θρανιακὰ διδάγματα γιὰ ν' ἀνεβεῖ σιγὰ - σιγὰ πρὸς τὶς ἀνώτατές μας ἐθνικὲς δημιουργικὲς ἐπιταγές, ὀφεῖλει δίχως ἄλλο νἄναι ἡ θετικὴ ἀφετηρία τοῦ νεώτερου Παιδευτικοῦ Προγράμματός μας. Ἡ αὐριανὴ Διδασκαλία, μ' ἄλλα λόγια, ἀπὸ τὴν πρώτη σχολικὴ βαθμίδα, πρέπει νἄναι συνδεμένη ἀπ' τὴν ἀρχὴ μὲ τὰ σαφῆ συγκεκριμένα γεγονότα ἢ Θέματα ποὺ θὰ γυρεύει ἡ ἴδια νὰ ἑρμηνεύσει. Ἔνας φωτεινὸς καὶ μ ε σ τ ω μ έ ν ος ἀ π ὸ π ε ῖ ρ α κ ι' ἀ π ὸ ὁ δ ύ ν η ρ ε α λ ι σ μ ό ς, ὁποὺ ποτὲ καὶ σὲ καμμιὰ περίπτωση δὲν θὰ θελήσει νὰ διδάξει ὅ,τιδήποτε ἀπ' τὴ θ ε ω ρ η τ ι κ ὴ ἀποψή του μόνο ἀλλὰ θὰ τὸ ἰδεῖ παντοῦ καὶ πάντοτε δεμένο στὴν αὐθεντικὴ π ρ α γ μ α τ ο λ ο γ ι κ ὴ αἰτιολογία κι' ἀτιμόσφαιρά του, ἀσφαλῶς ἐτοῦτο ὀφεῖλει νἄναι τὸ καινούριο καθαρὸ Παιδευτικὸ ξεκίνημά μας:

1ο) Παιδικὴ Κατήχηση τῆς γλώσσας, τοῦ τεράστιου δημιουργικοῦ προορισμοῦ της καὶ ἰδιαίτερη κατήχηση τῆς Ἱστορίας — στὰ τελευταῖα προπάντων χρόνια—, τῆς Ἑλληνικῆς μας γλώσσας.

2ο) Παιδικὴ κ ο ι ν ω ν ι ο λ ο γ ι κ ὴ κατήχηση, ποὺ θὰ ξεκινᾶ ἀπὸ τὴν τ ο π ι κ ὴ Ἱ σ τ ο ρ ί α τ ῆ ς κ α θ ε μ ι ᾶ ς Κ ο ι ν ό τ η τ α ς καὶ θὰ νὰ προχωρεῖ μ ε θ ο δ ι κ ὰ κ ι' ἀ π λ ὰ πρὸς τὴ διαφώτιση τοῦ Ὀργανισμοῦ. ἐθνικὰ (κι' ἂν

Τὰ σημερινὰ θεατρικὰ προβλήματα

ΘΕΑΤΡΟ - ΗΘΟΠΟΙΟΙ - ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Τοῦ Γ. ΓΙΟΛΑΣΗ

Τὸ θέατρο εἶναι κοινωνικὸ δημόσιο λειτούργημα καὶ σὰν τέτοιο ἀνήκει στὸ λαὸ ποὺ τὸ συντηρεῖ οἰκονομικὰ μὲ τὸ εἰσιτήριό του καὶ ἠθικὰ μὲ τὴν παρουσία του στὴ θεατρικὴ παράσταση.

Αὐτὴ ἡ βασικὴ προϋπόθεση ἔχει γίνει συνείδηση στοὺς ὑπεύθυνους ἀνθρώπους (συγγραφεῖς ἠθοποιοὺς) ποὺ προετοιμάζουν τὸ θεατρικὸ ἔργο ὡς τὴν ὥρα ποὺ θὰ τὸ φωτίσουν μὲ τὸ φῶς τῆς ράμπας καὶ θὰ καλέσουν τὸ λαὸ νὰ πάρει μέρος στὴν παράσταση;

Ἐδῶ μποροῦμε ν' ἀπαντήσουμε καὶ ναὶ καὶ ὄχι καὶ νὰ προσθέσουμε καὶ ἕναν ἄλλο βασικὸ «θεατρικὸ παράγοντα» ποὺ παίζει ἀποφασιστικὸ ρόλο στὸ παρουσίασμα τοῦ καλοῦ ἢ κακοῦ ἔργου. Τὸν θεατρικὸ ἐπιχειρηματία.

Ὅμως ὁ λαὸς ποὺ παρακολουθεῖ ἕνα ἔργο ὅταν τὸ βρεῖ καλὸ καὶ ἀνάξιό του δὲν πολυσκοτίζεται νὰ βρεῖ τὰ αἴτια ποὺ τὸ ἔφεραν στὸ «φῶς» οὔτε θὰ ψάξει νὰ βρεῖ τὸν κάποιο ἄγνωστο ξένο συγγραφέα οὔτε ξέρει αὐτὸν τὸ «θεατρικὸ παράγοντα» τὸν ἐπιχειρηματία ποὺ ξεκινᾶ ἀπ' τὴν «ἐπιχειρηματική» του ἀντίληψη τοῦ «ἐμπορικοῦ ἔργου». Οὔτε μπορεῖ νὰ μπεῖ μὲ τὴ σκέψη του πίσω στὰ παρασκήνια γιὰ νὰ ἀντικρύσει τὴ «ματαιοδοξία τοῦ ρόλου» σὲ κάποια πρωταγωνίστρια ἢ πρωταγωνιστὴ ποὺ συνήργησαν στὸ ἀνέβασμα τοῦ κακοῦ ἔργου. Ὁ θεατὴς κατακρίνει ὅλους μαζὶ τοὺς ἠθοποιοὺς καὶ τὸ σκηνοθέτη ποὺ ζωντάνεψαν στὴ σκηνὴ τὸ ἀνοσιούργημα καὶ μ' αὐτοὺς τὰ βάζει καὶ τοὺς ἐπιτιμᾶ.

Νὰ πῶς ξεπηδᾶ ἕνα πρόβλημα ποὺ βάζει σὲ πρῶτο πλᾶνο τὶς εὐθῦνες γιὰ τὸ ἀνέβασμα τοῦ θεατρικοῦ ἔργου τοὺς ἠθοποιοὺς καὶ τὸ σκηνοθέτη. Κι' ὅμως αὐτοὶ εἶναι οἱ τελευταῖοι ποὺ ἔχουν λόγο σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Γιατὶ εἶναι ὁλοφάνερο πῶς τὴν πρώτη εὐθύνη τὴν ἔχει ὁ συγγραφέας καὶ ὁ θεατρικὸς ἐπιχειρηματίας ποὺ ὑποχρέωσε σκηνοθέτη καὶ ἠθοποιοὺς νὰ τὸ ἀνεβάσουν. Στοὺς ἠθοποιούς μας αὐτὸ τὸ γεγονὸς ἀρχίζει καὶ γίνεται συνείδηση καὶ μελετοῦν πῶς θὰ γίνει σεβαστὴ ἡ γνώμη τους στὸ διάλεγμα τῶν ἔργων, ἀφοῦ αὐτοὶ ποὺ ἔρχονται σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸ κοινὸ καὶ σφυγμομετροῦν τοὺς πόθους καὶ τὶς πνευματικές του ἀναζητήσεις, ποὺ εἶναι ἄμεσα ὑπεύθυνοι ἀπέναντί του, εἶναι καὶ αὐτοὶ ἁρμόδιοι νἄχουν σωστὴ κρίση καὶ γνώμη.

Μὴ νομιστεῖ πῶς ὑποτιμοῦμε πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ τὴ συμβολὴ τοῦ θεατρικοῦ συγγραφέα. Στὶς παραπάνω σκέψεις καὶ συμπεράσματα μᾶς ὁδήγησε ἡ ἀντικειμενικὴ θεατρικὴ κατάσταση στὴ χώρα μας καὶ φυσικὰ βασικὰ ἐδῶ στὴν πρωτεύουσα. Στὴν Ἑλλάδα, ἔξω ἀπὸ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, δὲν ἔχουμε θεατρικοὺς συγγραφεῖς ποὺ νὰ ζοῦν ἄμεσα τὴ ζωὴ τοῦ θεάτρου, ποὺ νὰ ξέρουν τὰ προβλήματά του καὶ ἑπόμενα ἑνωμένοι σὲ ἕναν κοινὸ ἀγῶνα μὲ τοὺς ἠθοποιοὺς νὰ πασκίζουν γιὰ τὴ λύση τους, γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ θεάτρου μας. Ἔρχονται σὰν ξένοι κοντὰ στοὺς ἠθοποιοὺς ὅταν πρόκειται ν' ἀνεβεῖ κάποιο ἔργο τους, ἀγνοοῦν ὁλότελα τὶς ἀνάγκες τοῦ κόσμου καὶ στερήσεις οἱ ἠθοποιοὶ θὰ ζωντανέψουν τὸ ἔργο τους. Ὕστερα χάνονται γιὰ νὰ ξαπαρουσιαστοῦν ἔπειτα ἀπὸ κάμποσο καιρὸ ποὺ θἄχουν ἑτοιμάσει κάποιο καινούργιο ἔργο. Τὸ θέατρο, τὸ ἑλληνικὸ θέατρο, ποὺ δὲν στηρίζεται γερὰ σὲ μιὰ πλούσια παράδοση ἀπαιτεῖ μιὰ στενὴ συνεργασία συγγραφέων καὶ ἠθοποιῶν γιὰ νὰ στηριχθεῖ σὲ γερὲς βάσεις καὶ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὴν ἀποστολή του.

Δὲ θἄταν ἄσκοπο ἐδῶ ν' ἀνοίξουμε μιὰ μικρὴ παρένθεση. Ἡ ὡς τὰ τώρα ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου δὲν δείχνει πῶς οἱ ἁρμόδιοι θεατρικοὶ παράγοντες (συγγραφεῖς, σκηνοθέτες, ἠθοποιοὶ κλπ.) ἔνοιωσαν ὅλοι ὡς τὸ βάθος του τὸν ἐκπολιτιστικὸ χαραχτῆρα τοῦ θεάτρου, δὲν δονήθηκαν ὅσο θἄπρεπε γιὰ τὴ συμβολή του στὸ νεοελληνικό μας πολιτισμό. Λίγες καλὲς προσπάθειες παλιότερα, μὲ τὴν πρωτοβουλία πάντα τῶν ἠθοποιῶν, πνίγηκαν μέσα σὲ μαρασμὸ γιατὶ δὲν στηρίχτηκαν πάνω σὲ γερὰ θεμέλια. Καὶ γερὰ θεμέλια γιὰ τὸ θέατρο θὰ πεῖ καλλιτεχνικὸ πρόγραμμα (ρεπερτόριο) ποὺ νὰ πηγάζει ἀπ' τὸ λαὸ καὶ νὰ μιλάει στὴν ψυχή του. καὶ ἔμψυχο ὁλικὸ (ἠθοποιοί, σκηνοθέτες, μουσικοί, τεχνίτες) ἀπερίσπαστοι οἰκονομικὰ νὰ χτίζουν τὸ καλλιτεχνικό τους ἔργο, μὲ παράλληλη δική τους καλλιτεχνικὴ πνευματική, τεχνικὴ ἀνάπτυξη. Σήμερα πλήθυναν χωρὶς ἄλλο οἱ συνειδητοὶ ἄνθρωποι ποὺ βλέπουν τὸ σωστὸ δρόμο τοῦ θεάτρου καὶ φιλοδοξοῦν νὰ τὸ κάνουν πηγὴ ἀπ' ὅπου ὁ λαός μας θὰ ἀντλεῖ τὴ χαρά, τὴν ξεκούραση, τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ τόνωση, τὴν αἰσιοδοξία γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς καλλίτερης καινούργιας ζωῆς.

Φυσικὰ γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν ὅλα αὐτὰ δὲν φτάνει μονάχα ἡ κατανόηση καὶ ὁ πόθος γιὰ τὴ λύση τους. Χρειάζεται σκληρὸς ἀγῶνας, ποὺ ἡ ἐπιτυχία του θὰ βάλει τὶς βάσεις γιὰ νὰ σταθοῦν οἱ καλὲς προσπάθειες ποὺ ἄρχισαν, γιὰ ν' ἀναπτυχθοῦν πάρα πέρα καὶ ν' ἀγκαλιάσουν στὸ σύνολό του τὸ ἑλληνικὸ θέατρο.

Ἐδῶ κλείνουμε τὴν παρένθεση γιὰ νὰ δοῦμε ποιὰ εἶναι τ' ἄλλα βασικὰ προβλήματα τοῦ θεάτρου μας.

Τὸ καλλιτεχνικὸ πρόβλημα ποὺ πάρα πάνω εἴδαμε, δηλαδὴ τὸ ἔργο καὶ τὸ ἀπερίσπαστο οἰκονομικὰ καλὸ ἔμψυχο ὁλικό, μοιραῖα σκοντάφτουν σ' ἕνα βασικὸ ἐμπόδιο, στὸ οἰκονομικό. Νὰ ἕνα παράδειγμα:

Ἀριστουργηματικὰ ἑλληνικὰ ἔργα (ἀναφέρω πρόχειρα τὸ «Ρήγα Βελεντινλῆ» τοῦ Ρώτα, τὸ «Σταυροδρόμι» τοῦ Σκουλούδη) δὲν τὰ χάρηκε ἀκόμα ὁ λαὸς τῆς Ἀθήνας γιατὶ νομίζετε; Γιατὶ οἱ θεατρικὲς ἐπιχειρήσεις ἢ καὶ συνεταιρικοὶ θίασοι δὲν μποροῦν ἀπὸ καθαρὰ οἰκονομικοὺς λόγους νὰ ἀνεβάσουν πολυπρόσωπα μεγάλα ἔργα.

Ἡ βαρειὰ φορολογία φτάνει στὸ δραματικὸ θέατρο τὰ 24% καὶ τὰ 33% στὸ μουσικὸ θέατρο. Βᾶλτε τώρα ἄλλα 25%, συνήθως, τὸ ἐνοίκιο τοῦ θεάτρου, 10% τὰ συγγραφικὰ δικαιώματα καὶ 20% περίπου γιὰ τὴ διαφήμιση, ἠλεκτρικὸ καὶ διάφορα ἄλλα ἔξοδα καὶ μένει σὰν ἀποτέλεσμα ἕνα 20% ἀπ' τὶς εἰσπράξεις γιὰ νὰ δοθοῦν σὲ μισθοὺς σὲ 50 ἠθοποιούς, μουσικοὺς, τεχνίτες σκηνῆς. Φυσικὰ στὴν περίπτωση τῆς θεατρικῆς ἐπιχείρησης ὁ ἐπιχειρηματίας θὰ ὁπολογίσει τουλάχιστον ἕνα 5% γιὰ τὴν ἐπιχείρηση καὶ τότε τὸ 20% γίνεται 15%. Ἀπ' τὸ εἰσιτήριο δηλαδὴ τῶν 150 δραχ. ποὺ πληρώνει ὁ θεατὴς μόνον 22,50 δραχ. μένουν γιὰ τὴ μισθοδοσία τοῦ προσωπικοῦ ἑνὸς θεάτρου. Μοναδικὴ ἐξαίρεση ἀπ' τὴ μεριὰ τῆς φορολογίας ἀποτελοῦν τὰ δυὸ κρατικὰ θέατρα. Μὰ καὶ κεῖ ἄλλες αἰτίες ποὺ δὲν θὰ τὶς ἐξετάσουμε σ' αὐτὸ τὸ σημειωμὰ μας φέρνουν στὴν ἴδια καὶ χειρότερη οἰκονομικὴ θέση τὸ ἔμψυχο ὁλικό τους.

Πρόβλημα λοιπὸν ἡ βαρειὰ φορολογία—τέτοια ποὺ δὲν ὑπάρχει σὲ καμμιὰ πολιτισμένη χώρα—ἐνῶ θἄπρεπε ὄχι μονάχα νὰ μεῖνει ἀφορολόγητο τὸ ἑλληνικὸ θέατρο, μὰ καὶ νὰ ἐνισχυθεῖ οἰκονομικὰ ἀπ' τὸ Κράτος, γιὰ νὰ δοθεῖ ἡ δυνατότητα νὰ καλλιτερέψει ποιοτικὰ γιὰ νὰ μπορέσει ὁ λαὸς νὰ δεῖ καλὸ καὶ φτηνὸ θέατρο.

Τὸ ἕνα κακὸ ἔρχεται πίσω ἀπ' τ' ἄλλο. Μαικῆνες, καθὼς ὅλοι ξέρουμε, δὲν ὑπάρχουν πιὰ στὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖνοι ποὺ βάζουν τὰ λεφτὰ τους νὰ κάνουν θέατρο, τὸ κάνουν γιὰ νὰ βγάλουν κι' ἄλλα λεφτά. Ὅσο λοιπὸν τὸ θέατρο ἀρχίζει νὰ γίνεται «ἐπισφαλὴς ἐπιχείρησις» οἱ θεατρῶνες μετατρέπουν τὰ θέατρά τους σὲ κινηματογράφους (ἡ μηχανὴ δουλεύει ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ) καὶ ἔτσι τὰ θέατρα ἐδῶ καὶ στὶς ἐπαρχίες κλείνουν γιὰ πάντα τὴν αὐλαία τους τὸ ἕνα ὕστερα ἀπὸ τ' ἄλλο. Ἕνα ὀξύτατο πρόβλημα στέγης τραβᾶει μὲ ποὺ γρήγορους ρυθμοὺς νὰ ἐξαφανίσει τὸ ἑλληνικὸ θέατρο.

Ὁ πολὺς κόσμος καὶ αὐτοὶ ἀκόμα ποὺ βρίσκονται κάπως κοντὰ στὸ θέατρο, δὲν ξαίρουν ἕνα ἀκόμα δρᾶμα τοῦ Ἕλληνα ἠθοποιοῦ ποὺ ὑποβάλλεται σὲ ἀφάνταστες στερήσεις γιὰ νὰ καταφέρει νὰ βγεῖ ἐπαρουσίαστος στὴ σκηνή. Ἰδιαίτερα σήμερα ὕστερα ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς βρέθηκε χωρὶς βεστιάριο ποὺ ἦταν ἑπόμενο νὰ καταστραφεῖ στὰ φοβερὰ ἐκεῖνα χρόνια. Πῶς λοιπὸν μὲ 20 ὡς 30 χιλ. δρχ. μισθὸ θὰ μπορέσουν νὰ κάνουν κοστοῦμι ἢ φουστάνια οἱ γυναῖκες, παπούτσια, κάλτσες κλπ., ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐμφάνισή τους; Γιατὶ πρέπει νὰ ξέρετε πῶς μονάχα στὰ κλασσικὰ ἔργα οἱ θεατρικὲς ἐπιχειρήσεις βαρύνονται μὲ τὰ κοστούμια τοῦ ἔργου.

Τὸ πρόβλημα τῆς σκηνικῆς των ἐμφάνισης εἶναι σήμερα ἡ πιὸ βαρειὰ οἰκονομικὴ κατάπεση ποὺ τοὺς ἀφαιρεῖ ἕνα μέρος τῆς χαρᾶς γιὰ τὴ δημιουργικὴ καλλιτεχνική τους δουλειά.

Στὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς ἱδρύθηκε στὴ Θεσσαλονίκη τὸ Κρατικὸ θέατρο. Τὸ θέατρο αὐτὸ τὸ κράτησαν δυὸ χρόνια μὲ τὸ αἷμα τους οἱ ἠθοποιοί. Πείνασαν, κοιμήθηκαν σὲ διαδρόμους ξενοδοχείων, ὅμως δὲν λύγισαν γιατὶ τοὺς δυνάμωνε ἡ σκέψη πῶς ἔπρεπε στὴ Θεσσαλονίκη νὰ ἐδραιωθεῖ ἕνα καλὸ θέατρο. Μ' ὅλες τὶς στερήσεις πραγματικὰ ἔδωσαν στὴ Μακεδονικὴ Πρωτεύουσα παραστάσεις ποὺ στάθηκαν σταθμὸς στὴν πνευματικὴ κίνηση τῆς Θεσσαλονίκης. Στοὺς πρώτους μῆνες τῆς ἀπελευθέρωσης αὐτὸ τὸ θέατρο ἦταν ἕνα ποαγματικὸ λαϊκὸ προσκύνημα. Σὲ ἑξῆντα παραστάσεις παίχτηκε ὁ «Ρήγας ὁ Βελεντινλῆς» τοῦ Ρώτα. Τώρα ἡ μεταδεκεμβριανὴ κυβέρνηση διέλυσε κὰ τὸ κρατικὸ θέατρο τῆς Θεσσαλονίκης γιὰ νὰ ὁλοκληρώσει τὴν καταστροφική της μανία σ' ὅ,τι καλὸ εἶχε ἀρχίσει νὰ θεμελιώνεται.

Ὅμως ὁ λαὸς ἀγαπᾶ τὸ θέατρο, αἰστάνεται τὴν ἀνάγκη του καὶ λατρεύει τοὺς καλλιτέχνες τοῦ θεάτρου. Οἱ ἐκδηλώσεις γι' αὐτοὺς εἶναι συγκινητικὲς καὶ δείχνουν ἀκριβῶς τὸν πολιτισμὸ ποὺ κρύβει μέσα του. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ λαὸς θὰ σταθεῖ συμπαραστάτης καὶ συναγωνιστὴς σ' αὐτοὺς ποὺ θὰ ἀναλάβουν τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπιβίωση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου.

Φυσικὰ στὸν ἀγῶνα αὐτὸν τὸν πρῶτο λόγο ἔχουν οἱ ἠθοποιοὶ καὶ μαζὶ οἱ θεατρικοὶ συγγραφεῖς, οἱ μουσικοὶ καὶ οἱ τεχνίτες. Ὅλος ὁ πνευματικὸς κόσμος θὰ πλαισιώσει αὐτὸ τὸ ἐκπολιτιστικὸ κίνημα. Ἕνα θεατρικὸ συνέδριο θ' ἀποκρυσταλλώσει τὰ θεατρικὰ προβλήματα, θὰ βρεῖ πρακτικὲς καὶ ἄμεσες λύσεις καὶ μὲ τὸ κῦρος του θὰ τὶς κάνει σεβαστὲς καὶ παραδεχτὲς ἀπ' τοὺς ἁρμόδιους.

Ἡ πρόσφατη ἱστορία τοῦ θεάτρου μας στὸν ἀγῶνα τῆς ἀντίστασης δείχνει πόση ζωτικότητα κλείνουν μέσα τους οἱ καλλιτέχνες τοῦ θεάτρου μας. Αὐτὴ τους τὴ ζωτικότητα ἄς τὴν διοχετεύσουν τώρα στὸν καινούργιο δρόμο τῆς ἀνοικοδόμησης τοῦ θεάτρου. Ἔτσι μονάχα θὰ δειχθοῦν ἀντάξιοι τῆς ἀποστολῆς τους, ἀντάξιοι τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ μας.

ποὺ σύντομα θὰ πάρουνε ἀναλυτικώτερες πληροφορίες γιὰ τὸ Συνέδριον αὐτό.

Πρὸς τὸ παρὸν ἀρκεῖ νὰ ξέρουμε, ὅπως τοῦτο φάνηκε ἄλλωστε ἀπὸ ὅλα μου τὰ προηγούμενα Ἄρθρα, πῶς ἡ ἰθύνουσα Ἑλληνικὴ Ἰδέα εἴταν ἀνέκαθε ἡ Καθολικὴ Παιδευτικὴ Ἰδέα καὶ πῶς ἑπομένως οἱ καινούριες βάσεις τῆς Παιδείας μας, ἀπ' τὴν πρώτη ἑδαφικὴ σημερινή τους τοποθέτηση, εἶν' ἀνάγκη νἄχουν ὅλη τὴν εὐρύτητα καὶ ὅλη τὴ στερεότητα, ποὺ θὰ ἐγγυῶνται ὅτι θὰ κρατήσουν ὄχι μόνο τὰ «ἐσωτερικά» ἐκεῖνα κτίρια ποὺ χρειάζεται ἡ Δημοτικὴ καὶ Μέση μας Ἐκπαίδευση, ἀλλὰ κ' οἱ ἀνώτατες μορφές της, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ τὰ ὑψηλὰ καθολικὰ ἀετώματα τῆς διεθνικῆς ἐκείνης ἐπιστέγασής της, ποὺ χρωστᾶμε νὰ σηκώσουμε στὶς μέρες μας, στὴν κορυφὴ τῆς ἐντελῶς Ἑλληνικῆς, μὰ καὶ γι' αὐτὸ παγκόσμιας Πολιτιστικῆς πνευματικῆς Οἰκοδομῆς μας.

Γιὰ τὸ λόγο λοιπὸν τοῦτο καὶ κατόπιν ἀπ' αὐτὴ τὴν πρώτη κρούση, ποὺ στὸ σύνολό της τὴν ἀποτελοῦν καὶ τὸ σημερινό μου καὶ ὅλα μου τὰ προηγούμενα Ἄρθρα, ποὺ σκοπεύαν καὶ σκοπεύουνε ὁλοένα νὰ ἑτοιμάσουν ψυχικὰ ὅλους τοὺς πνευματικούς μου σύντροφους στὴ Σκέψη μιᾶς ἐπιβαλλόμενης οὐσιαστικῆς καὶ ἐπιστημονικὰ πεμθαρχημένης προπαρασκευῆς μας, γιὰ τὸ ὑπεύθυνον ἀντίκρυσμα τῶν ἄμεσων ἀπέναντι τοῦ Ἔθνους μας σημερινῶν πνευματικῶν ὑποχρεώσεων, δικαιοῦμαι, προανακρουστικά, νὰ προχωρήσω μὲ τὸ ἑπόμενο Ἄρθρο, πρὸς τὰ ἀνώτατα ἐπίπεδα τοῦ διεθνικοῦ, τοῦ καθαυτὸ Οἰκουμενικοῦ Παιδευτικοῦ Αἰτήματός μας, καθὼς ἄλλωστε—ὅσοδήποτε κι' ἂν εἶναι τοῦτο ἄγνωστο, ἀλλ' ὡς θὰ φανεῖ ἀπὸ ἀδιάσειστα τεκμήρια—ἐποσπάθησα νὰ ὑψώσω ἤδη τὸ Αἴτημα αὐτὸ ἀπὸ χρόνια, μὲς στὸ στίβο τῆς παγκόσμιας, τῆς διεθνικῆς πνευματικῆς ἀπαίτησης καὶ ζωῆς.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΑΚΟ

Τοῦ Πέτρου ΔΙΘΙΝΟΥ

Μπλόκο Κοκκινιᾶς 17-8-44

Ἄθειο εἶναι σήμερα τὸ ἐργοστάσιο... Ἀπὸ τοὺς 130 μεροκαματιάρηδες, στὴ δουλειὰ ἦρθανε μόνο 27... Τί νἄγινε;

Ζυγώνει ἡ ὥρα γιὰ δουλειὰ κι' ἡ ἀνησυχία μεγαλώνει. Ὁ ἐπιστάτης πηγαινόρχεται στὴν εἴσοδο, κουβεντιάζει μὲ τὸ θυρωρό, βγαίνει ἔξω καὶ κυττάζει σ' ὅλες τὶς μεριὲς μήπως ἔρχεται κανένας... Τίποτα...

Στὴν αὐλὴ ἔχουν μαζευτεῖ οἱ 27 καὶ συζητᾶνε... Μιλᾶνε ἔντονα, νευρικά, πονετικά... Κάτι θἄχει γίνει, δὲ μπορεῖ... Λείπουν ἴσια-ἴσια ὅσοι κάθουνται στὴν Κοκκινιά, Κουτσικάρι, Δραπετσῶνα... Μπλόκο θἄχουμε πάλι...

Στὴν ὥρα ἀπάνου ἦρθε ἡ εἴδηση... Τὸ κοριτσάκι τοῦ Μιχάλη ἔφτασε λαχανιασμένο, μὲ ματωμένα τὰ ξυπόλυτα πόδια του καὶ κίτρινο ἀπὸ τὸ φόβο... Μπλόκο...

Ποῦ;

Σ' ὅλη τὴν ἔκταση ἀπὸ τὴν ὁδὸ Πειραιῶς καὶ πέρα. Κοκκινιά - Δραπετσῶνα - Κουτσικάρι... Τοὺς μάζεψαν ἀπὸ τὰ σπίτια καὶ τοὺς κουβάλησαν στὴν πλατεῖα τ' Ἁη-Νικόλα. Τοὺς βάλανε σειρὲς - σειρὲς (σὲ 10 χιλιάδες τοὺς ὁπολόγισε ἡ μικρὴ) γονατιστοὺς κατάχαμα καὶ περιμένουν... Τὸ κλάμμα κάλυψε τὰ λόγια τῆς μικρῆς...

Καὶ τώρα;

Σὲ λίγο ἔφτασε δεύτερος ἀγγελιαφόρος... Ἀγόρι αὐτὴ τὴ φορά, ὁ γυιὸς τοῦ Στράτου τοῦ βαρελᾶ... Σκαστὸς κι' αὐτός, ἀνάμεσα ἀπὸ μπαξέδες καὶ περιβόλια, πηδῶντας μάντρες καὶ χαντάκια καὶ κυνηγημένος (τοῦ ρίξανε, εἶπε, δυὸ τσολιάδες στὸ ψαχνὸ καθὼς ἔτρεχε).

—Λέγε μας...

Στὶς 4 τὴ νύχτα ἤρθανε δέκα αὐτοκίνητα γερμανικὰ γεμᾶτα τσολιάδες... Μαζὶ μὲ χωροφύλακες κι' ἀστυφύλακες περικυκλώσανε ὅλους τοὺς συνοικισμοὺς καὶ μὲ μεγάφωνα καλέσανε τὸν κόσμο νὰ βγεῖ ἀπὸ τὰ σπίτια καὶ νὰ μαζευτεῖ στὴν πλατεῖα τ' Ἁη-Νικόλα. Ὕστερα μπαίνανε μέσα στὰ σπίτια καὶ μὲ τὰ αὐτόματα καὶ τὰ μπιστόλια σήκωναν ἀκόμα καὶ τοὺς ἄρρωστους ἀπ' τὰ κρεββάτια τους... Τὴν ὥρα ποὺ ἔφευγα φτάσανε πέντε κοῦρσες πολυτελείας μὲ «ἀνώτερους Γερμανοὺς καὶ Ἕλληνες ἀξιωματικοὺς»... Ὁ κόσμος ὅλος γονατιστὸς στὴν πλατεῖα περιμένει... Δὲν ξέρω τί θὰ γίνει...

Τί θὰ γίνει;

Ἡ κόρια πράξη τοῦ δράματος ἄρχισε στὶς 10. Οἱ κατάδικοι γονατιστοὶ περιμένανε τὸ τέλος τους... Κι' οἱ μασκοφόροι «πατριῶτες» περνούσανε μποστά τους, «συνοδευόμενοι» ἀπὸ ἕνα Γερμανὸ καὶ τέσσαρες «Ἕλληνες» ὁπλοφόρους τανγματαλῆτες κι' ἕναν Γερμανομαθῆ «Ἕλληνα ἀξιωματικὸ» ποῦκανε τὸ διερμηνέα...

Αὐτὸς... αὐτὸς... ἐκεῖνος...

Μόλις συμπληρώθηκε ἡ πρώτη πεντάδα, «παρελήφθη» ἀπὸ τὸ Γερμανὸ καὶ δυὸ «Ἕλληνες» κι' ὁδηγήθηκε στὴ μάντρα, 500 μέτρα πιὸ πέρα ἀπ' τὴν πλατεῖα.. Ἐκεῖ περίμενε τὸ «ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα»... Τοὺς στήσανε στὴ γωνιὰ καὶ... τίποτε ἄλλο δὲν ἀκούστηκε ἔκτὸς ἀπὸ μιὰ ριπὴ πολυβόλου... Τὸ αἷμα τῶν ἀθῶων ἡρώων ἔβαψε τοὺς τοίχους γιὰ μιὰ ἀκόμα φορά, συμβολὴ στὸν ἀγῶνα τῆς λευτεριᾶς...

Θἄχανε φτάσει οἱ «ἐκτελεσθέντες» στὸν ἀριθμὸ 50 ὅταν συνέβηκε κάτι τὸ ποωτάκουστο. Καθὼς ὁ μασκοφόρος «πατριώτης» τράβηξε ἕναν ὄξω ἀπὸ τὴ σειρά, αὐτὸς ἔβαλε τὶς φωνὲς... Ψέμματα λέει... Προδότης καὶ χαφιὲς εἶναι...

Ἡ φωνὴ ἀντήνησε σὰ σειρῆνα... Κι' ὅλοι ἀρχίσανε νὰ ἐαναζωντανεύουν... Ὅποτε μποροῦν καὶ νὰ μιλᾶνε;

Ὁ χαφιὲς ζαλίστηκε... Κύτταξε χαμογελαστὰ τὸ Γερμανό, ἔδωσε ἕνα χαστοῦκι στὸν ἐλεύθερο ἄνθρωπο ποὺ τόλμησε νὰ διαμαρτυρηθεῖ καὶ σκυλιασμένος φούαξε...

—Εἶναι κομμουνιστικὸ στέλεχος... Ἔνει καὶ ἀδελφὸ γιατρὸ κομμουνιστή.

Μὰ ὁ ἐλεύθερος Ἕλληνας τοῦ ἀπάντησε: —Πῶς μὲ λένε ἀφοῦ μὲ ξέρεις καὶ πῶς λένε τὸν ἀδερφό μου;

Ὁ χαφιὲς εἶπε ἕνα ὄνομα... ὁ Γερμανὸς χαμσνέλασε... Κι' ἀμέσως ὁ μελλοθάνατος, βγάζοντας τὴν ταυτότητά του, ἔδειξε πῶς δὲ λεγόταν ἔτσι κι' οὔτε εἶχε ἀδερφὸ γιατρό...

Γιὰ τὴν ὥρα γλύτωσε ὁ μελλοθάνατος... παρέμεινε νὰ «ἐξετασθεῖ πῶς εἶχε γίνει τὸ λάθος»... Ἀπὸ ὁμοιότητα ἴσως...

Ἡ ὥρα εἶναι τώρα 5 ἀπόνευμα... Τὰ θύματα ἔχουν φτάσει τοὺς 250 κι' οἱ ὁπόλοιποι — μετὰ τὴν πρώτη διαλογὴ — στέλνονται πεζοὶ στὸ Χαϊδάρι καὶ στὴν Ἁγία Βαοβάρα ποὸς «ἐξέτασιν»... Κατὶ τὸ ἴδιο βράδυ οἱ πρῶτοι 2.000 φορτώνονται γιὰ τὴ Γερμανία... Ἀφέθηκαν ἐλεύθεροι μόνο ὅσοι εἶναι ἀπὸ 40 χρόνων καὶ πάνω...

Ἔχει μείνει τώρα γονατιστὴ ἡ τελευταία σειρά... Κι' ὁ μασκοφόρος «πατριώτης» συνεγίζει τὸ ἔρνο του... Τότε ὅμως ἔγινε τὸ μενάλο, τὸ ἀναπάντεχο κακό! Καθὼς πήνανε τὴν τελευταία πεντάδα στὴ μάντρα, πῆγε μαζὶ κι' ὁ μασκοφόρος «πατριώτης». Ἐκεῖ στὴ μάντρα πιὰ ἔβγαλε τὴ μάσκα — οἱ νεκροὶ φυσικὰ δὲ μπορούσανε νὰ τὸν δοῦνε καὶ μπῆκε μέσα νὰ ἰδεῖ ὁλοκληρωμένο τὸ ἔργο του... Προχώρησε κοντὰ στοὺς σωροὺς τῶν πτωμάτων καὶ γελαστὸς θαύμαζε τὸ μεγαλεῖο τῆς Γερμανίας καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του...

Ὁ Γερμανὸς πολυβολητὴς — πιστὸς στὴν ἐκτέλεση τῆς ὑπηρεσίας του — γύρισε τὸ πολυβόλο κι' ἔρριξε... Μ' αὐτὴ τὴ φορὰ οἱ «ἐκτελεσθέντες» εἴτανε ἕξη... Τὸ πολυβόλο θέρισε μαζὶ καὶ τὸν «πατριώτη». Ὁ «ἐπιβλέπων» Ἕλληνας ἀξιωματικὸς φώναξε: «Μή! Εἶναι δικός μας!» Ἀλλὰ εἴτανε ἀργὰ πιά... Ὁ Γερμανός, ἀφοῦ τέλειωσε τὴ δουλειά του, ἀπάντησε ψυχρά: «Δὲν εἶχε κανένα διακοιτικὸ νὰ τὸν ξεχωρίσω...» Νᾶτσν τυχαῖο; Ποιὸς ξέρει... Δὲν ἔχουνε ἄλλωστε τῆς». Ἐκεῖ σὲ μιὰ μάντρα πιὰ ἔβγαλε τὴ μάσκα — οἱ νεκροὶ φυσικὰ δὲ μπορούσανε νὰ τὸν δοῦνε καὶ μπῆκε μέσα νὰ ἰδεῖ ὁλοκληρωμένο τὸ ἔργο του... Προχώρησε κοντὰ στοὺς σωροὺς τῶν πτωμάτων καὶ γελαστὸς θαύμαζε τὸ μεγαλεῖο τῆς Γερμανίας καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του...

Ὁ Γερμανὸς πολυβολητὴς — πιστὸς στὴν ἐκτέλεση τῆς ὑπηρεσίας του — γύρισε τὸ πολυβόλο κι' ἔρριξε... Μ' αὐτὴ τὴ φορὰ οἱ «ἐκτελεσθέντες» εἴτανε ἕξη... Τὸ πολυβόλο θέρισε μαζὶ καὶ τὸν «πατριώτη». Ὁ «ἐπιβλέπων» Ἕλληνας ἀξιωματικὸς φώναξε: «Μή! Εἶναι δικός μας!» Ἀλλὰ εἴτανε ἀργὰ πιά... Ὁ Γερμανός, ἀφοῦ τέλειωσε τὴ δουλειά του, ἀπάντησε ψυχρά: «Δὲν εἶχε κανένα διακοιτικὸ νὰ τὸν ξεχωρίσω...» Νᾶτσν τυχαῖο; Ποιὸς ξέρει... Δὲν ἔχουνε ἄλλωστε σημασία τέτοια γεγονότα σὲ τέτοιες στιγμές. Κι' ὅσο κι' ἂν τὸ «λάθος» τοῦ Γερμανοῦ πολυβολητῆ ἔφερε σύγχυση καὶ ταραχὴ στὸ χαφιεδολόϊ τῶν «πατριωτῶν», στὴν οὐσία τίποτα δὲν ἄλλαξε. Ἄλλος μπῆκε στὴ θέση του καὶ συνέχισε τὴν ἄλλη μέρα τὴν «ἐθνικὴ» αὐτὴ ἀποστολή. Μονάχα στὴ μνήμη τῶν μελλοθάνατων ἔμεινε καὶ μένει ζωηρὸ τὸ ἐπεισόδιο τοῦ «μεγάλου κακοῦ» ὅπως εἰρωνικὰ τ' ὀνομάσανε, γιατὶ τόσο ζωντανὰ ἔδειχνε τὴν ὕστερνὴ μοῖρα τοῦ κάθε προδότη... Κι' ἴσως τώρα, ἕνα χρόνο ὕστερα ἀπὸ τὴν τραγικὴ μέρα, ν' ἀξίζει νὰ τὸ θυμίσουμε πάλι σ' ὅσους ἀπὸ δαύτους τὸ ἐξέχασαν... Χρέος ἄλλωστε ἔχουμε νὰ τιμήσουμε τὴ μνήμη τῶν ἡρώων ἀγωνιστῶν ποὺ παλαίψανε καὶ πέσανε γιὰ τὴ λευτεριά, γιὰ τὴν πατρίδα καὶ γιὰ τὴν τιμή...

ΝΥΧΤΕΣ ΣΥΝΕΡΓΕΙΩΝ

Ἡ πνευματική μας κληρονομιὰ

ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΑΡΑΘΩΝΟΜΑΧΟΙ

ΕΠΙΒΡΑΒΕΥΣΗ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ *

1

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα
Πρὸς τὸν γενναιότατον στρατηγὸν
Ἰωάννην Γκούραν

Ἡ Διοίκησις μὲ εὐχαρίστησίν της ἀνέγνωσε τὴν ἀπὸ 7 τοῦ παρόντος ἀναφοράν σου καὶ μὲ χαράν της εἶδε τὰς λαμπρὰς νίκας, τὰς ὁποίας μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν ἔκαμες εἰς τὸ πεδίον τοῦ Μαραθῶνος.

Αἱ πράξεις σου πάντοτε ἐστάθησαν σύμφωνοι μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἔθνους καὶ ἡ Διοίκησις ἀφοῦ ἔμαθεν ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐπλησίασαν καὶ σχεδὸν ἐπολιόρκησαν τὰς Ἀθήνας, ἐσλόγως εἶχε καλὰς ἐλπίδας εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἀνδρείαν σου καὶ ἔχει δίκαιον νὰ ἐλπίζῃ ὡς ἀπὸ μέρους σου καὶ εἰς τὸ ἐξῆς κάθε πατριωτισμόν, ζῆλον καὶ προθυμίαν. Καὶ ἐνῶ σὲ συμβουλεύει καὶ σὲ προτρέπει νὰ μένῃς πάντοτε ἄγρυπνος εἰς τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ καὶ προσεκτικὸς εἰς τὸ νὰ φυλάττωνται καλῶς αἱ ἀναγκαῖαι θέσεις, εὔχεται παντοτεινὰ καὶ λαμπρὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τρόπαια.

Ἔνθυμοῦ στρατηγέ! ὅτι ἡ ἱστορία ἀπὸ τόσους αἰῶνας φυλάττει εἰσέτι τὴν μνήμην ὑπόγειον τῶν εἰς Μαραθῶνα ἀριστευσάντων προγόνων μας. Ἤξευρε λοιπὸν ὅτι ἡ ἀπροσωπόληπτος ἱστορία δὲν θέλει βέβαια παραδώσει εἰς τὴν σιωπὴν τὴν εἰς τὸ αὐτὸ πεδίον λαμπρὰν νίκην σου.

Οἱ καλοὶ καὶ γενναῖοι πατριῶται, οἱ ὁποῖοι ἐδόξασαν κατὰ μέρος τὴν πατρίδα εἰς αὐτὸ τὸ ἔνδοξον στάδιον, ἐπειδὴ κρίνει εὔλογον ἡ Διοίκησις νὰ τιμηθῶσι θέλει προβιβασθῶσιν εἰς ἀνάλογον βαθμὸν καὶ μὲ δεύτερον σᾶς ἐμπερικλείονται τὰ διπλώματά των.

Εἴθε δμοιαι περιστάσεις νὰ δίδωσιν ἀφορμὰς εἰς τὴν Διοίκησιν νὰ τιμᾶ τοὺς καλοὺς πατριώτας, τοὺς ὁποίους ἡ Πατρὶς ἀφ' ἑτέρου κατατάσσει εἰς τὴν σειρὰν τῶν εὐεργετῶν της.

Ναύπλιον τῇ 12 Ἰουλίου 1821

Ὁ Πρόεδρος
γεώργιος κουντουριώτης

2

Γενναιότατε,

Ἀνέκφραστος εἶναι ἡ εὐχαρίστησις τὴν ὁποίαν μοὶ ἐποιοξένησεν ἡ φιλικὴ ἐπιστολή σας τῆς 7 ἐνεστῶτος μὲ τὴν βεβαίωσιν τῆς λαμπρᾶς νίκης σας κατὰ τὸν Μαραθῶνα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, τὴν ὁποίαν προήκουσα διὰ τῆς φήμης. Ἀδ. ἐμάθατε καὶ ἡ Γενναιότης σας τὴν εἰς τὰ Ψαρρὰ ἀπόβασιν τῶν ἐδικῶν μας εἰς τὰς 3 τοῦ αὐτοῦ καὶ τὴν τελείαν καταστροφὴν τῶν ἐκεῖ μεινάντων ἐχθρικῶν πλοίων καὶ στρατευμάτων.

Ἐλπίζω, τώρα ὁποὺ ὀπωσοῦν εὐτάκτησαν καὶ ἔτι μᾶλλον θέλουν εὐτακτήσει τὰ πράγματά μας, διὰ νὰ ἀνταμείφθῇ ἡ ἀρετὴ ἑκάστου, ν' ἀκούσωμεν καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν μεγαλειτέρους θριάμβους...

Γενναιότατε! Ὁ φθόνος σᾶς ἐφύλαξε δύο χρόνους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, ὁποὺ ἀδίκως ἐπεοιωρίσθη ἡ ἀνδρεία σας, ἤδη δμως ἐξελθὼν ὡς λέων ἀπὸ τὴν φυλακήν του, ἀρχίσατε πάλιν τὸ λαυπρὸν στάδιον τῶν θριάμβων σας καὶ ἑκάματε τοὺς ἐχθροὺς νὰ αἰσθανθῶσιν, ὅτι ἀκόμη ὑπάρχει ὁ νικητὴς τῶν Θερμοπυλῶν.

Δὲν ἀμφιβάλλω, φίλε, ὅτι πατριωτικῶ ζήλῳ ὁδηγούμενος θέλετε ἀναφανῆ διὰ νέων θριάμβων ὁ σωτὴρ καὶ ὁ ἐλευθερωτὴς τῆς ἐπαπειλουμένης Ἀττικῆς...

Ὕδρα, τῇ 13 Ἰουλ. 1824

Ὁ πατριώτης καὶ ἀδελφὸς
Λάζαρος Κουντουριώτης

3

Γενναιότατε στρατηγὲ Κύριε Ἰωάννη Γκούρα,

Τὸ κατὰ τὸν Μαραθῶνα ἀνδραγάθημα καὶ νίκην, ἣν διὰ τῆς μεγαλοψυχίας καὶ γενναιότητός σου ἔκαμες κατὰ τῶν βαρβάρων ἐνθρῶν, διεφημίσθη εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι, ποία εὐαίσθητος ψυχὴ δὲν ἐπληρώθη ἀπὸ χαρὰν καὶ ἀναλλίασιν; Ὁμοίως νὰ ἐκφωνήσῃ ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ γενναιοτάτου καὶ στρατηγηματικοῦ στρατηγοῦ κυρίου Ἰωάννου Γκούρα; Κατὰ μίμησιν δὲ ἐκείνου τοῦ παλαιοῦ καὶ ἀρχαίου προγόνου μας ἥρως Λεωνίδου ἀντεπαρατάνθης εἰς μάχην κατὰ τῶν βαρβάρων ἐνθρῶν, ὄντων ὑπὲρ τὰς ἑξ χιλιάδας, μετὰ τῶν τοιακοσίων σου στρατιωτῶν. Βεβαίως ἡ ποοθυμία σου ἡνωμένη μὲ τὴν γενναιότητά σου εἶναι δύο ἀοεταὶ πατριωτισμοῦ, αἱ ὁποῖαι σὲ στεφανώνουσιν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, καθὼς βλέπομεν εἰς τὰς ἱστορίας, ὁποὺ εἶναι συεδὸν ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας γόονοι, νὰ ἐπαινῶνται καὶ νὰ εὐφημίζωνται ἐκεῖνοι οἱ θαυμαστοὶ Ἥρωες, ὅηλ. ὁ Μιλτιάδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, οἵτινες μὲ τὰ γενναῖα αὐτῶν ἀνδραναθήματα καὶ κατορθώματα ἔστησαν τὰ τρόπαια, ἤτοι τὰ νικητικὰ σημεῖα, ὁ μὲν εἰς τὴν Μαραθῶνα, ὁ δὲ εἰς τὸν Πειραιᾶ... Εὖγε, εὖγε στρατηγὲ κύριε Ἰωάννη Γκούρα.

Ὕδρα, 1824, Ἰουλ. 16.

Ὁ πρὸς Θεὸν διάπυοος εὐνέτης
† Ταλαντίου Νεόφυτος

* Τὴ στιγμὴ ποὺ χιλιάδες ἀγωνιστὲς τῆς Ἐθνικῆς μας Ἀντίστασης σκοπεύουν σὰν κοινοὶ ἐγκληματίες στὰ κάτεργα τοῦ μεταδεκευβριανοῦ Κράτους, τὰ ἐπίσημα αὐτὰ γράμματα τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς ἡγεσίας τοῦ 21 φέρουν ἕναν ἀγέρα δικαίωσης καὶ δείχνουν τὶ θέση ἔβιναν στοὺς ἀγωνιστὲς τῆς λευτεριᾶς.

ΜΙΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Τοῦ Θέμου ΚΟΡΝΑΡΟΥ

Περασμένους καιροὺς ζούσανε, σ' ἀπόμερα χωριά, κάποια πλάσματα ποὺ δὲν ἀπασχολήσανε — ἀπ' ὅσο ξέρω — κανένα ποιητὴ ἢ μυθιστοριογράφο.

Εἴτανε οἱ «Κόρες τοῦ Ἰσκιου καὶ τῆς σιωπῆς», ὅπως θὰ τὶς ἐξιδανίκευε ἡ γλῶσσα τοῦ ὀπαδοῦ τῆς «καθαρῆς» τέχνης.

Εἴχανε τὴν ἀτυχία νὰ γεννηθοῦνε μοναχοκόρες καὶ νὰ ὑπάρχει κάποια ἱστορία στὴ φαμίλια τους ποὺ ἔλεγε γιὰ κάποιον πρόγονο δάσκαλο, πάρεδρο, ἢ ἑνωματάρχη. Κι' αὐτοὶ οἱ τίτλοι ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς δὲν ἐπιτρέπανε, στὴν «κόρη τοῦ Ἰσκιου», μήδε στὸ κρύο νερὸ νὰ βάλει τὰ χέρια. Ὅπως δὲν ἐπιτρέπανε φυσικὰ καὶ στὸν πατέρα νὰ κάνει ὁποιαδήποτε δουλειά. Γιατί, τότε, πῶς θὰ ξεχώριζε, ἀπὸ τοὺς ἄλλους χωριανούς, ἡ φαμίλια καὶ ποιὰ διαφορὰ θὰ εἶχε ἡ κόρη ἀπὸ τὴ δουλεύτρα, ἢ δισεγγονὴ τοῦ ἑνωματάρχη ἀπὸ τὴ λημαζώχτρα τὴ Λενιώ;

Ἡ μοῖρα της εἴτανε, τέλος πάντων, νὰ κάθεται στὸν καναπέ, νὰ μὴ φαίνεται μήδε στὸ παραθύρι, κι' ὁ ἥλιος νὰ μὴν τὴ δεῖ, γιὰ τὸ Θεό!...

Χλωμή, ἀναιμική, χαμηλοβλεποῦσα, ἀκοινώνητη, φορτωμένη τόννους πλήξη καὶ ψοφίμια πόθους, περίμενε ἀπὸ τὴ θολούρα τοῦ παραμυθιοῦ κάποιον Ἱππότη.

Καὶ μὴ θαρρεῖτε πῶς ὑπῆρχε τουλάχιστο καὶ καμμιὰ περιουσία στὴ μέση ποὺ νὰ ἐπιτρέπει τέτοια τεμπελιὰ καὶ τέτοιες ἀρρώστειες. Τίποτα! Μόνο Ἰδέα. Μόνο ἡ παράδοση — ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ — πῶς ὁ μακρυνὸς πρόγονος εἶχε φλουριὰ καὶ μιὰ χλωμὴ θυγατέρα ποὺ τὴ λέγανε Τερψιχόρη...

Τὸ τέλος εἶναι πῶς οἱ Τερψιχόρες αὐτὲς πεθαίνανε, κατὰ κανόνα, ἀπὸ μιὰν ἀρχοντικὴν ἀρρώστεια, ποὺ ἤτανε λέει μόνο γιὰ τὶς λεπτὲς φύσεις ποὺ συλλογίζονταν πολὺ κι' αἰσθάνονταν περισσότερο ἀπὸ τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους. Πεθαίνανε, δηλαδή, ἀπὸ χτικιό, ποὺ τὄφερνε ἡ πείνα κ' ἡ κλεισούρα! Ἀλλὰ τὸν ἀγώνα γιὰ τὸ ἰδανικό τους — δὲ μποροῦς νὰ πεῖς — τὸν κερδίζανε. Μένανε μακουὰ ἀπὸ τοὺς «χοντρανθρώπους», καὶ ξένες ἀπὸ τὶς πρακτικὲς δουλειὲς ποὺ χωριάτη.

Τὴ μοῖρα τῶν ἀξιοθρήνητων αὐτῶν πλασμάτων μοῦ θιμίζουνε οἱ ἄνθρωποι τῆς τέχνης ποὺ ἐπιμένουνε νὰ κοατηθοῦνε μακουὰ ἀπὸ τὰ πραχτικὰ προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ νὰ φυλάξουνε τὴν τέχνη τους ἀπὸ τὶς ἐπιδράσεις τῆς κοινωνικῆς πάλης. Γιὰ νὰ μὴν κατηνορηθοῦνε πῶς βγήκανε ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς «καθαρῆς» τέχνης. Καὶ νἄχουνε δλα τὰ δικαιώματα νὰ διαμαρτύρονται ὅταν ἕνα λονοτεχνικὸ περιοδικὸ καταπιάνεται καὶ μὲ πραχτικὰ προβλήματα τῆς ζωῆς.

Γιὰ τὶς ὀδοὲς πείνας π. χ., ποὺ βουκολακιάσανε, γιὰ τὸ κυνηγητὸ μιᾶς ντομάτας, γιὰ 25 δραμια λάδι, γιὰ τὰ παιδάκια ποὺ ξαναχλώμιασαν καὶ γιὰ τὰ «οἰδήματα» πείνας ποὺ ξαναφάνηκαν, ὁ πάονουν ἄλλοι ποὺ θὰ μιλήσουνε.

Γιὰ τὶς ἀνηθικότητες τῆς ἀνασύνταξης τῶν ἐκλονικῶν καταλόνων, γιὰ τὴ δολοφονία ἀνθρώπων γιὰ τὰ πολιτικά τους φρονήματα, γιὰ τὸ κούρεμα τῶν γυναικῶν ποὺ γέννησαν ἀντάρτες, γιὰ τὸ βιασμὸ κοριτσιῶν ποὺ κράτησαν τέσσερα χρόνια τ' ὄπλο στὸ χέρι, ὁ λογοτέχνης πρέπει νὰ μιλήσει, λέει, τουλάχιστο μετὰ ἑκατὸ χρόνια, γιατὶ ἀλλοιῶς δὲν εἶναι «αἰσθητικός».

— Στὰ κομμάτια λοιπὸν κ' ἡ αἰσθητικὴ καὶ οἱ Τέχνες, ἂν πρόκειται νὰ χαθεῖ ὁ ἄνθρωπος!

Ἔτσι θὰ τοὺς ἀπαντοῦσαμε ἂν εἴχανε δίκηο. Μὰ δὲν ἔχουνε. Καὶ τὰ λογοτεχνικὰ περιοδικὰ μποροῦνε νὰ καταπιάνονται καὶ μὲ τὰ πραχτικὰ ζητήματα τῶν ἀνθρώπων τῆς Τέχνης. Ἔχουνε πραχτικὰ προβλήματα οἱ ἄνθρωποι αὐτοί;

Ἡ συζήτηση, ἀπάνω σ' ἕνα τέτοιο ἐρώτημα, θὰ πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσει τὸ γρηγορότερο. Τοῦτο τὸ ἄρθρο ἔχει σκοπὸ νὰ μεταφέρει μιὰ παραγγελιὰ τῶν ἀνροτῶν γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων.

Ἔτυχε νὰ ζήσω, μὲ τοὺς ἀγρότες, κάμποσες μέρες. Ἐνδιαφέρονταν καὶ γιὰ τὴν τελευταία λεπτομέρεια τῆς ζωῆς στὴν πόλη. Ἀκούγανε μὲ ἐξαιρετικὴ προσοχὴ γιὰ τὶς οὐρὲς καὶ γιὰ τὴν... ὑπομονή μας. Ἕνας νέος ἀγρότης μοῦ λέει στὸ τέλος ὀρθὰ-κοφτά:

— Τοῦτη τὴ φορά, ἐσεῖς ποὺ γράφετε καὶ ἐπικοινωνεῖτε μὲ τὸν κόσμο, εἶστε ὑπεύθυνοι καὶ γιὰ τὸ θάνατο ἀκόμη ἑνὸς σκυλιοῦ. Καὶ ὁπόδικοι γιὰ τὸ θάνατο ἀπὸ πείνα καὶ ἑνὸς ἀνθρώπου. Ἐδῶ, δυὸ ὧρες ὄξω ἀπὸ τὶς πόλεις, ὑπάρχουνε καὶ ντομάτες καὶ φρουῦτα καὶ κηπουρικά. Κοπιᾶστε νὰ τὰ πάρετε. Τί ἀφήνετε τοὺς ἴδιους «μαστόρους» τῆς κατοχῆς καὶ τὰ «κάνουνε χοπματιστήριο»; ΚΑΝΕΤΕ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ. Τουλόγου σας οἱ γραμματιζούμενοι κάνετε ἕνα δικό σας χωριστό. Συνεταιρισμὸ γραμματιζούμενων, ὅπως θέλετε λέτε τον. Καὶ κοπιᾶστε νὰ σᾶς δώσουμε ὅ,τι χρειάζεστε. Δώσετε τὸ παοάδειγμα καὶ στοὺς ἄλλους. Ἐδῶ τὸ καρποζῖ ἔχει 20 δραγμές. Γιατὶ τὸ παίρνετε 120; Κοπιᾶστε ὅποτε θέλετε. Ἂν δὲν βρεῖτε αὐτοκίνητο, πάρετε κάορο. Κι' ἂν δὲ βρεῖτε κι' ἀπ' αὐτό, πάρετε γαϊδουράκια. Κι' ἂν γίναν κι' αὐτὰ μαυοαγορίτες καὶ χρηματιστές, ἐλᾶτε πάρετε τὰ δικά μας. Κι' ἂν δὲν σᾶς τὰ δώσουμε, συναγερμός! Τὸ κοφίνι στὴν πλάτη καὶ δρόμο!... Παοὰ νὰ κάθεστε μέρα-νύχτα στὶς οὐρές, χωρὶς ἀποτέλεσμα, καλὸ θὰ σᾶς κάνει λίγη πεζοπορία καὶ λίγος καθαρὸς ἀέοας...

Κι' ἕνας ἄλλος ἀγρότης ἐπρόσθεσε ἀμέσως. κυττάζοντάς με στὰ μάτια μὲ κάποια τοιμάρα:

— Ναὶ παιδί μου. Ἔχει δίκηο! Ντοοπὴ εἶναι νὰ κάθεστε καὶ νὰ πεθαίνετε ἄπραγτοι γιατὶ τὸ θέλει ὁ μαυοαγορίτης!

Σκεφθεῖτε ἂν ἔθγαζα νὰ τοὺς διαθάσω μεοικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα περιοδικῶν καὶ νὰ τοὺς ἐξηγήσω πῶς ἐμεῖς γοάφουμε ὄχι γιὰ νὰ θέτουμε προβλήματα ἢ νὰ δημιουοονοῦμε κοινὴ γνώμη καὶ νὰ φωτίζουμε ὑποθέσεις, ἀλλὰ γιὰ τὴν «καθαοότητα τῆς ἰδέας καὶ γιὰ τὴν ἐνοοχήστοωση τῆς φράσης!».

Αὐτὰ μοῦ εἶπανε οἱ ἀγρότες,

(Συνέχεια στὴ σελίδα 14)

Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ

Τοῦ Μπόρις ΠΑΣΤΕΡΝΑΚ

Τὴν περασμένη χρονιὰ (1943) ὁ Ε. Κνίποβιτς, ὁ Ἰ. Ροζάνωφ κι' ἐγὼ ἐπιθεωρήσαμε τὸ χειρόγραφο μιᾶς ἀνθολογίας ἀγγλικῆς ποίησης ποὺ εἶχε συγκεντρώσει μιὰ δὲν εἶχε ἐκδώσει ἀκόμα ὁ Κρατικὸς Ἐκδοτικὸς Οἶκος. Ἡ ἐργασία τούτη ξαναζωντάνεψε προβλήματα ποὺ τὰ εἴχαμε μελετήσει ἀπὸ πολὺν καιρό.

Ὁ συνηθισμένος τρόπος συγκέντρωσης τοῦ ὁλικοῦ γι' ἀνθολογίες ξένης φιλολογίας εἶναι νὰ ξεδιαλέγουνται πρῶτα τὰ καλύτερα πρωτότυπα κείμενα κι' ὕστερα νὰ βρίσκουνται οἱ μεταφράσεις τους. Ὁ Α. Στάρτσεφ, ποὺ εἶχε συγκεντρώσει τὴν ἀνθολογία ποὺ λέμε, προτίμησε τὴν ἀντίστροφη μέθοδο. Ἀπὸ ὅλες τὶς μεταφράσεις ἀγγλικῆς ποίησης ποὺ εἴχανε γίνει μέσα στὰ τελευταῖα ἑκατὸν πενῆντα χρόνια, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Σουκόφσκυ, προτίμησε τὶς καλύτερες μεταφράσεις στὰ ρούσσικα, ἐδιαφερώντας ἂν αὐτὲς ἀντιπροσώπευαν ἢ ὄχι τὰ καλύτερα ἔργα τῶν Ἄγγλων ποιητῶν.

Τοῦτη ἡ μέθοδο ἐπιλογῆς τοῦ ὁλικοῦ βεβαίωσε τὶς πεποιθήσεις ποὺ εἴχαμε ὑποστηρίξει πρὶν ἀπὸ καιρό. Εἴτε δὲν ἔχει καμμιὰ σημασία τὸ τί μεταφράζεται εἴτε αὐτὸ ποὺ μεταφράζεται πρέπει νὰ εἶναι πιὸ ὀργανικὰ δεμένο μὲ τὸ πρωτότυπο ἀπὸ ὅσο συνηθίζεται. Ἡ ἁπλῆ ἀναπαραγωγὴ τοῦ κείμενου εἶναι πολὺ ἀδύνατος κρίκος γιὰ νὰ δικαιολογηθεῖ μιὰ μετάφραση. Ξέθωρες παραφράσεις δὲ δίνουνε καμμιὰν ἀντίληψη γιὰ μιὰ σημαντικώτερην ἄποψη ἑνὸς ἔργου μὲ καλλιτεχνικὸ στύλ. Γιὰ νὰ πετύχει τὸ σκοπὸ τὰ ἐξαρτίεται ζωντανὰ ἀπὸ τὸ πρωτότυπο, πρέπει νὰ στέκεται σὲ σχέση μ' αὐτὸ σὰν τὸ ποταμάκι ἀπὸ τὴν πηγή του, σὰν τὸ κλαράκι ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ δέντρου. Ἡ μετάφραση πρέπει νὰ νίνεται ἀπὸ ἕνα συγγραφέα ποὺ ἔχει ὁποστεῖ πλέοια τὴν ἐπίδραση τοῦ πρωτότυπου πολὺ πολὺ ἀοχίσε: ἡ δική του μετάφρστικὴ ἐρνασία. Πρέπει νὰ εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ πρωτότυπου καὶ ἡ ἱστορική του συνέπεια.

Νὰ γιατὶ οἱ μιμήσεις κι' οἱ δανεισμοί. οἱ φιλολογικὲς σχολὲς κι' οἱ ξένες ἐπιδράσεις στὴ φιλολογία μας μᾶς φέρνουνε πολὺ κοντήτεοα στὴν Εὐρωπαϊκὴ ἀτμόσφαιοα παοὰ μιὰ ἁπλὴ παοάφραση ξένων ἔργων. Ἡ ἀνθολογία ποὺ μιλᾶμε ἀντιποοσωπεύει μιὰν εἰκόνα τέτοιων ἐπιδράσεων. Ἀποκαλύπτει τὴν ἀνγλικὴ ποίηση ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν δυνάμεων ποὺ ἄσκησε πάνω σὲ μᾶς. Δείχνει τὴν ἀνγλικὴ ποίηση στὴ ρούσσικη ἔκφασή της. Μιὰ τέτοια ἀνθολογία καθρεφτίζει τὸ νόημα καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς μετάφασης.

Ἔχομε πεῖ κιόλας πῶς ἡ πραγματικὴ μετάφραση εἶναι ἀδύνατη, γιατὶ τὸ μεγαλύτεοο θέλγητοο ἑνὸς ἔργου τέχνης βοίσκεται στὸ γεγονὸς πῶς δὲ μπορεῖ νὰ δευτεοώσει. Πῶς λοιπὸν μπορεῖ μιὰ μετάφραση νὰ ἰσχυοιστεῖ πῶς δευτεοώνει;

Ὡστόσο ἡ μετάφραση εἶναι κατανοητή, ἐπειδή, στὴν ἰδεώδη μοοφή της, γίνεται κι' αὐτὴ τὸ ἴδιο ἔργο τέχνης ποὺ ἐκφράζει τὶς ἴδιες ἰδέες μὲ τὸ πρωτότυπο καί, ὅπως καὶ τὸ πρωτότυπο δὲν μποοεῖ νὰ δευτεοωθεῖ. Οἱ μεταφράσεις εἶναι κατανοητὲς γιατὶ μέσα στοὺς αἰῶνες ἡ λογοτεχνία μεταφράζεται ἀνάμεσα στοὺς λασούς, χοησιμεύοντας μᾶλλον σὰν ἕνα μέσο ἐπαφῆς ἀνάμεσα στοὺς πολιτισμοὺς καὶ στοὺς λασοὺς παοὰ σὰν μέσο ν' ἀποχτηθεῖ γνώση ἀτομικῶν ἔογων τέχνης.

***

Ἤρθε καιρὸς ποὺ βρῆκα τὴν πνευματικὴ ἐπίδραση τοῦ Μπάϋρον ἀνεπαρκὴ γιὰ νὰ ἐκφράσω τὸν ἀπεριόριστο ἐνθουσιασμὸ τοῦ νεαροῦ Πούσκιν καὶ τοῦ Λέρμοντωφ γιὰ τὴν ἀγγλικὴ ποίηση. Λὲς καὶ κάποια ἄλλη φευγαλέα προσωπικότητα τοὺς συγκινοῦσε. Ἀργότερα, ὅταν γνώρισα τὸν Κῆτς καὶ τὸν Σουϊνμπορν, ἔνοιωσα πίσω ἀπὸ τὰ ἔογα τους τὴν ἴδια λεπτὴ προσωπικότητα. Μονάχο τὸ θέλγητοο τῶν δυὸ αὐτῶν ποιητῶν δὲν μποοοῦσε νὰ ἐξηγήσει τὴν ἔκταση τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μου. Γιὰ πολὺν καιοὸ τὸ ἀπόδινα αὐτὸ στὴν ὁμοοφιὰ τῆς ἴδιας τῆς ἀγγλικῆς γλώσσας καὶ στὰ πλεονεχτήματα ποὺ προσφέοει στὴ λυοικὴ μοοφή. Μὰ εἶχα λάθος. Ἡ μυστηοιώδικη προσωπικότητα, ποὺ δανείζει πρόσθετη ὁμοοφιὰ σὲ κάθε ἀοάδα τῆς ἀγγλικῆς ποίησης, εἶναι ὁ Σαίξπηρ, ποὺ βοίσκετε παντοῦ μὲ τὴ συνεισφοοά του τὶς πιὸ συγκινητικὲς καὶ τυπικὲς μοοφὲς τῆς ἀγγλικῆς ποιητικῆς ἔκφασης.

Μόλις πρόσφατα οἱ ἐοανιστὲς τῆς ἀνθολογίας ποὺ λέμε μᾶς πληοοφοοήσανε πῶς ἡ ἔκδοσή της καθυστέοησε γιατὶ δὲν ὑπήρχανε μεταφράσεις ἀπὸ τὸ Σέλλεῦ. Οἱ ἀνθολόνοι ἀποτοαθήκανε στὴν Ἀχμάτοβα, τὸ Ζάνκεβιτς καὶ μένα γιὰ νὰ συμπληοώσουν αὐτὸ τὸ κενό.

Ἀνέλαβα λοιπὸν μὲ τὴ μεγαλύτεοη ποοθυμία νὰ μεταφράσω Σέλλεῦ, ἕναν ποιητὴ ποὺ πάντα μοῦ φαινόταν μακοινός. Μποοεῖ τὰ κακὰ μου ποοαισθήματα νὰ μὴν ἦταν ἀστήοικτα καὶ ἡ ποοσπάθειά μου νὰ κατάλληνε σ' ἀποτυχία. Μ' ἀκόμα καὶ τοῦτη τὴν ἀποτυχία δὲ θὰ μποοοῦσα νὰ κάνω ἂν ἐπέμενα στὶς παλιές μου ἀντιλήψεις γι' αὐτὸ τὸ μενάλω λυοικὸ ποιητή. Γιὰ νἄοθω σ' ἐπαφὴ μαζί του, χοειάστηκε νὰ προχωοήσω βαθειὰ μέσα στὸ ἔογο του, ἀκόμα καὶ μὲ κίνδυνο ν' ἀποτύχω καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἤτανε μιὰ ἀποοσδόκητη ἀντίληψη.

Μέσα σὲ τοῦτο τὸ μάγο τῶν στοιχείων, σ' αὐτὸ τὸν τραγουδιστὴ τῆς ἐπανάστασης, σ' αὐτὸ τὸν ἀθεϊστὴ καὶ λιβελλογράφο, ἀνακάλυψα τὸν πρόδοομο τοῦ ἀστικοῦ ἐκείνου μυστικισμοῦ ποὺ διαποτίσε ἀργότερα τὸ ρωσσικὸ καὶ τὸν εὐοωπαϊκὸ συμβολισμό. Ποτὲ πρὶν δὲν εἶχα ἀνακαλύψει τὶς μελλοντικὲς φωνὲς τοῦ Μπλόκ, τοῦ Βεράοεν καὶ τοῦ Ρίλκε στὶς ἐκκλήσεις τοῦ Σέλλεῦ στὰ νέφη καὶ στὸν ἄνεμο καὶ ὁ ποιητὴς γίνηκε γιὰ μένα σάρκα κι' αἷμα κι' ὁ στίχος του ἤοοε τὸ μεγαλεῖο τῶν κλασσικῶν. Αὐτὸ ἰσχύει ἰδιαίτεοα γιὰ τὴν «Ὠδὴ στὸ Δυτικὸν Ἄνεμο» τοῦ Σέλλεῦ.

Μετάφο.: ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ — ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΩΛ ΕΛΥΑΡ

Η ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΓΚΕΡΝΙΚΑΣ

Ἀπόδοση: Τ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ

Ὅμορφος τῶς ἐρειπίων κόσμος
Γεμάτος ὀρυχεῖα καὶ κάμπους

Πρόσωπα μαθημένα στὴ φωτιὰ στὸ κρῦο
Στὴ νύχτα στὴν ἄρνηση στὴ βρισιὰ καὶ στὸ ξύλο

Πρόσωπα μαθημένα σὲ δίκα
Τὸ κενὸ σᾶς ἀντικρύζει μονάχα
Ὁ θάνατός σας θὰ γίνει παράδειγμα

Ἀνάστροφη καρδιὰ εἶναι ὁ θάνατος

Σᾶς ἔκαναν τὸ ψωμὶ νὰ πληρώσετε
Τὴ γῆ, τὸ νερό, τὸν οὐρανό, τὸν ὕπνο
Καὶ τὴ μιζέρια
Μὲ τὴ ζωή σας

Ζητοῦν ἔλεγαν μιὰ καλὴ συνεννόηση
Στοὺς δυνατοὺς ἔδιναν δίκιο, τοὺς τρελλοὺς τοὺς ἐδίκαζαν
Ἐλεοῦσαν, μοίραζαν τὴ δεκάρα στὰ δυὸ
Χαιρετοῦσαν τὰ πτώματα
Τσακιζόταν ἀπὸ εὐγένεια

Ἐπιμένουν, ὑπερβάλλουν, δὲν εἶναι ἀπ' τὸ δικό μας κόσμο

Οἱ γυναῖκες, τὰ παιδιὰ ἔχουν τὸν ἴδιο θησαυρὸ
Ἀνοιξιάτικα πράσινα φύλλα γάλα ἀγνὸ
Καὶ τὴν αἰωνιότητα
Στὰ καθάρια τους μάτια

Οἱ γυναῖκες, τὰ παιδιὰ ἔχουν τὸν ἴδιο θησαυρὸ
Μέσα στὰ μάτια
Οἱ ἄντρες τὸν διαφεντεύουν ὅπως μποροῦν

Οἱ γυναῖκες, τὰ παιδιὰ ἔχουν τὰ ἴδια κόκκινα ρόδα
Μέσα στὰ μάτια
Καθένα δείχνει τὸ αἷμα του

Τὸ φόβο νὰ ζεῖς καὶ νὰ πεθαίνεις
Ὁ θάνατος τόσο δύσκολος, τόσο εὔκολος

Ἄνθρωποι ποὺ γι' αὐτοὺς τὸν τραγοῦδησαν αὐτὸ τὸ θησαυρὸ
Ἄνθρωποι ποὺ γι' αὐτοὺς τὸν πῆρε τώρα ὁ ἄνεμος

Ἄνθρωποι ποὺ γι' αὐτοὺς ἡ ἀπόγνωση
Τρέφει τῆς ἐλπίδας τὴν ἄγρια φλόγα
Μαζὺ ἄς ἀνοίξουμε τὸ τελευταῖο βλαστάρι τοῦ μέλλοντος

Παρίες, ὁ θάνατος, ἡ γῆ κ' ἡ ἀσκήμια
τῶν ὀχτρῶν μας ἔχουν τὸ μονότονο
χρῶμα τῆς νύχτας μας
θὰ βροῦμε τὸ δίκιο μας.

ΟΙ ΧΤΕΣΙΝΟΙ ΝΙΚΗΤΕΣ ΘΑ ΧΑΘΟΥΝ

«Μέτωπο σιδερένιο μέτωπο τοῦ πίθηκα
Δὲ θὰ ξαναδοῦνε πιὰ τὴ θάλασσα.»

Χαλάσματα ποὺ ὑποβαστάζουν ἕνα σάπιο ἀρνὶ
Τὰ δέντρα μὲ τοὺς κρεμασμένους δίνουνε δροσιὰ καὶ χρῶμα
Τῆς μέρας τὰ ὠμὰ διαμάντια γυαλίζουν σὲ σκληρὸ μονάχα αἷμα

Δὲν πίστευαν πῶς θὰ γεμίσουν τὸν τάφο τους
Πῶς θὰ πᾶνε στὴ λάσπη

Στὴ γῆ τοῦ δυνάστη φυτρώνει καλὰ ἡ φωτιὰ μονάχα

Ἕνα πικρὸ πρόσωπο
Ἀπὸ μαῦρο μέλι, ἀπὸ γάλα γαλάζιο
Παρατημένο στὸν πυρετὸ
Παγωμένο ἀπὸ στέρηση
Ἕνα πρόσωπο δίχως ντροπὴ
Ἕνα πολιορκημένο πρόσωπο
Μὲ μάτια ὀρθάνοιχτα
Ζωντανὰ σὰ λαός
Καὶ ποὺ θὰ μάθουν ν' ἀγρυπνᾶνε γιὰ ὅλα

Σ' αὐτὰ τὰ βύσμοιρα μάτια φυτρώνει καλὰ ἡ φωτιὰ μονάχα

Γιὰ ὅλα ν' ἀγρυπνᾶς, γιὰ νὰ φοβίζεις
Γιὰ νὰ στερεῖ

Τὸ ἑλληνικὸ διήγημα

Ο ΚΟΚΟΡΕΛΗΣ

Τοῦ Ἀλέκου ΔΡΑΓΑΝΗ

Τὸ δειλινὸ τοῦ Νοέμβρη κυλάει ἥρεμο, γαλανό, καὶ γεμᾶτο ἀπ' τὴ μελαγχολία τῶν σύντομων ἡμερῶν τοῦ φθινοπώρου. Ὁ ἥλιος τραβᾶ πίσω ἀπ' τὰ ψηλώματα τὶς τελευταῖες του ἀχτίνες, κ' οἱ Ἰσκιοι πέφτουν βιαστικοὶ στὰ παραπήγματα, σκεπάζοντας κάθε τους ἀθλιότητα μὰ καὶ καθιστώντας βαρύτερη τὴν ἀγωνία τῶν ἀρρώστων. Τώρα, ὅσο θὰ παίζουνε ἀκόμα ἀναλαμπὲς ἐπάνω στὶς σάλπιγγες τῶν κληρωτῶν στὸ Γουδί, πλήθος παράφωνοι ἀχοὶ θὰ γεμίζουν τὸν ἀέρα, ἔτσι, ποὺ ἀκούγοντάς τους κανεὶς ἀπ' τὸ σανατόριο, θαρρεῖ πὼς κάποια τεράστια φούσκα—ἀπὸ κεῖνες τὶς ἀγιοβασιλιάτικες—ξεθυμαίνει ἀπὸ πολλὰ μαζὶ στόμια, ἐπάνω στὸ πλατὶ ἀπέραντο γήπεδο.

Ἡ «ὄη παράγκα» λουφάζει. Εἶναι τέτοια θλιβερὴ κι ἄραχλη οἰκοδομή, ποὺ ἂν τὸ Πένθος ἄφηνε καμμιὰ φορὰ τοὺς μαύρους του ἐρημότοπους κ' ἔψαχνε νὰ βρεῖ ἀνθρώπινη κατοικία γιὰ νὰ κονέψει, θὰ σταματοῦσε μπρὸς στὴν πόρτα της καί, χτυπώντας τὸ ραβδί του πάνω στὸ πεζοῦλι της, θὰλεγε: «Νά, ἐδῶ».

—Πάει κι αὐτὴ ἡ μέρα, λέει κάποιος στὸ β' θάλαμο.

—Καὶ βάλαμε χέρι καὶ στὴ νύχτα, ἀποκρίνεται ἕνας μικρὸς δεκατεσσάρω χρονῶ, μὲ προφίλ ἀρχαίου Ἕλληνα.

Εἶναι παράξενο ποὺ βρίσκεται ἕνα τόσο παιδὶ σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ παράπημα ὅπου ὅλοι οἱ νοσηλευόμενοι εἶναι ἄντρες. Ὅταν τὸ φέρανε οἱ δικοί του τοῦ εἶπαν: «Κάθησε προσωρινὰ αὐτοῦ ὥσπου ν' ἀδειάσει καμμιὰ θέση σ' Ἀμερικάνικο καὶ νὰ σὲ βάλουμε μαζὶ μὲ τὰ παιδιά». Ὅμως, τέσσερις μῆνες ἀπὸ τότε, ἡ θέση ἀκόμα δὲ βρέθηκε. Βάζει στὸ στόμα του τὸ θερμόμετρο καὶ γέροντας πίσω στὰ κάγκελα τοῦ κρεββατιοῦ του, κοιτάζει μ' ἐνδιαφέρο ἕναν νεοφερμένο. Μὰ τοῦτος μοιάζει σὰ νὰ μὴ μπορεῖ ἀκόμα νὰ χωνέψει πῶς βρέθηκε αὐτοῦ, κ' ἔχει ὁλοένα τὸ βλέμμα του καρφωμένο στὸ παράθυρο ἀντικρύ του, σὰν κάποιος νὰ τοῦ γνέφει ἀπὸ κεῖ, ἢ ἀπ' τὸ βουνό, πέρα. Ἴσως ἡ Ὑγεία, ποὺ πλάνα σὰν τὴν ἀνοιξη ροβολᾶ ἀνάμεσα στὶς κουμαριὲς καὶ τὰ σχοῖνα, μὴ στρέγοντας ποτὲ νὰ κατηφορήσει ὡς ἐδῶ ὅπου ἀλωνίζει μόνος ὁ θάνατος. Τοῦ περνᾶ ἀπ' τὴν ἰδέα τοῦ μικροῦ ὅτι ὁ νέος καθὼς κοιτάζει ἔτσι ἀμίλητος θὰ σχεδιάζει πῶς νὰ τὸ σκάσει. Σὲ τέτοια μαῦρη ἀπελπισία παράδερνε κι αὐτὸς τὶς πρῶτες μέρες—μιὰν ἀπελπισία ποὺ δυὸ φορὲς τὸν ἔσπρωξε νὰ τὸ σκάσει, ἀν καὶ ἀνώφελα—καὶ γι' αὐτὸ τώρα θαρρεῖ πὼς βρίσκεται μὲς στὴν καρδιὰ τοῦ νέου. «Ἔχεις κοντά σου καὶ τὸ βασιλικὸ» τοῦχε πεῖ ἐδῶ καὶ λίγο γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσει, μὰ ὁ ἄλλος εἶταν πολὺ ζοφερός, πολὺ ἀγανακτισμένος, καί, ρίχνοντας μιὰ περιφρονητικὴ ματιὰ στὸν τενεκέ, ἀρκέστηκε νὰ πεῖ: «Αὐτὸς μοῦ ἔλειψε».

—Ὦ διάολε! ξανακούγεται τώρα ὁ Κοκορέλης, καθὼς κοιτάζει τὸ θερμόμετρο.

—Πόσο ἔχεις; στρέφεται ξαφνικὰ καὶ τὸν ρωτάει μ' ἐνδιαφέρον ὁ νέος.

—Τριανταοχτὼ καὶ ἕξη. Ὑποψιάζεται ὅμως ὅτι αὐτός, ποὺ ναι πολὺ καλοστεκάμενος, τὸν λυπᾶται, κι ὁ οἶκτος εἶναι ἴσα-ἴσα κεῖνο ποὺ συχαίνεται. Ἀνασηκώνεται λοιπὸν στὸ κρεββάτι του κι ἀρχίζει νὰ πειράζει κάποιον ἔξω στὴ βεράντα: «Καραμαλῆ, ἐ Καραμαλῆ!». Μετὰ τὸ φαΐ κάποιος προτείνει νὰ πεῖ ἕνα αἴνιγμα. "Ὅλοι σωπαίνουν ν' ἀκούσουν.

—Κτίζανε κάποτε—ἀρχίζει αὐτὸς—μιὰν καμινάδα· μὰ ὅταν ὁ μάστορας ἔφτασε στὴν κορφὴ ἡ σκαλωσιὰ χάλασε...

—Ὦ διάολε! πετάγεται ἀπ' τὴ γωνιά του ὁ Κοκορέλης.

—Ὁ μάστορας ἔμεινε πάνω· εἶτανε ὅμως καὶ κουρός καὶ μουγκός...

—Ἄκου, ἄκου τί λέει! ξαναπετάγεται ὁ μικρός. "Αν εἶναι δυνατό! ἀρχιμάστορης...

Κάποιος γέλασε πάνω αὐτοῦ καὶ παράσυρε κι ἄλλους. Ὁ αἰνιγματᾶς τσαντίζεται καὶ φοβερίζει τὸ μικρὸ πὼς θὰ τὸν δείρει ἐπεμβαίνουνε οἱ ἄλλοι ν' ἀποτελειώσει πρῶτα τὸ αἴνιγμα, κ' ἐνῶ ὁ Κοκορέλης ξεστομίζει ἀπανωτά: «Βρὲ τὸ παλληκάρι!» ὁ ἄλλος συνεχίζει:

—Θέλω τώρα νὰ μοῦ πεῖτε τί τοὔγνεψε ἀπὸ κάτω ἡ γυναίκα τοῦ νὰ κάνει, κι αὐτὸς τοῦβαλε εὐθὺς σὲ πράξη καὶ μπόρεσε νὰ κατεβεῖ ἀπ' τὴν καμινάδα!

«Ἂς ξαναβάλω θερμόμετρο» συλλογίζεται ὁ Κοκορέλης, μὲ τὴν κρυφὴ ἐλπίδα μήπως κατέβηκε ὁ πυρετός του μερικὲς γραμμές, κι ἀφοῦ τὸ βάλει, ξαπλώνεται ν' ἀκούσει τὴ λύση. Γρήγορα ὅμως τὰ μάτια του σφαλοῦν κι ἀποκοιμιέται ἔχοντας τὸ θερμόμετρο στὸ στόμα ὡς τὸ πρωΐ.

* * *

Ἡ Πέμπτη κ' ἡ Κυριακὴ εἶναι μέρες τῶν ἐπισκέψεων. Διστοχτικοί, θλιμένοι, προβαίνουν οἱ ἐπισκέπτες στὸ σκοτεινὸ θάλαμο, καὶ πιὸ συχνὰ ἡ μητέρα ἑνὸς κατάκοιτου, τοῦ Μιχαλούλη τοῦ κιθαριστῆ, μιὰ γρηοῦλα χαροκαμμένη, λιγομίλητη. Οἱ περισσότεροι ἔρχονται στὸν αἰνιγματᾶ, τσοῦρμο σωστό, ἀπὸ θηλυκὰ προπάντων. Μιὰ μέρα ἦρθε μαζὶ μὲ τὴ γυναίκα του καὶ κάποια κυρία, ἀψηλή, παχιά, ποὺ τὸ ἔμπα της σκόρπισε τὸ ἄρωμα μὲς στὸ θάλαμο. Κάθησε πολὺ καταδεχτικὰ στὸ κρεββάτι του κ' ἔπιασε νὰ τοῦ μιλεῖ. Ὁ Κοκορέλης μάταια ἀπαντέχοντας ν' ἀκούσει καμμιὰ γνωρίμη περπατησιὰ στὴ βεράντα, δὲ βάστηξε στὸ τέλος καὶ φώναξε μ' ἀληθινὴ πίκρα, ἀπ' τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς του:

—Ἀχ, ποδναὶ ὁ γιὸς σου μαγοῦλα!...

—Καλέ, ποιὸ εἶν' αὐτό; στράφηκε ξαφνιασμένη ἡ κυρία.

Οἱ ἄλλοι ἄρχισαν νὰ τὸν πειράζουν λέγοντας πὼς οἱ δικοί του τὸν ἔφεραν ἐκεῖ γιὰ νὰ τὸν ξεφορτωθοῦν, κι ὁ Κοκορέλης, ποθελὲ νὰ ξαλαφρώσει ἀπ' τὴν ἀγωνία του, τοὺς ἀπαντοῦσε χλευάζοντας.

—Βρὲ τὸ ἄθλιο! ἔλευε σὲ κάθε ἀπάντησή του ἡ παχιὰ κυρία, στηλώνοντας ἐπάνω του τὰ διαπλατωμένα, γεμᾶτα ἀπορία μάτια της. Γιὰ ἔλα δῶ, βρὲ μικρέ! τὸν φωνάζει σὲ μιὰ στιγμή.

Ὁ Κοκορέλης μὲ ὕφος ἀνθρώπου ποὺ νιώθει τὴν ἐντύπωση ποὺ προκαλεῖ, δίχως ὰστόσο καὶ νὰ τὸ παίρνει ἀπάνω του, σηκώνεται καὶ πάει· κοντανασαίνει ὅμως φοβερά.

—Ὤχ, ἀδερφέ! δὲ θὰ τὸ πάρω καὶ σκασίλα... Θένε ἂς ἔρθουν, θένε ἂς μὴν ἔρθουν, λέει γιὰ νὰ προλάβει τυχὸν φανερώματα οἰκτου στὴν κυρία.

—Γιὰ κάτσε λοιπὸν ἐδῶ νὰ τὰ ποῦμε—καὶ τοῦκανε θέση δίπλα της. Ἀπὸ ποῦ εἶσαι;

—Ἀπ' τὴν Ἀλωνιά.

—Ἀλωνίτης εἶσαι; Εἴμαστε βλέπω καὶ πατριῶτες—κ' εἶταν ὅλο χαρὰ ἡ χοντρὴ καλόκαρδη κυρία. Δὲ μοῦ λές... Πῶς βρέθηκες αὐτοῦ;

—Δούλευα γκαροόνι. Πήγαινα τὴν αὐγὴ κ' ἔφευγα τὰ μεσάνυχτα. Ἀνέβαινα ἑκατὸ φορὲς τὴ μέρα μιὰ μεγάλη σκάλα ποὺ μοῦ κρέμαγε τὴ γλῶσσα μιὰ πήχη ἔξω. Ἤδρωνα κιόλας. Ἔτσι μιὰ μέρα ἄρπαξα τὴν πλευρίτιδα. Πῆγα ὅμως πάλι νὰ δουλέψω. Μιὰ μέρα κάτι νιώθω ν' ἀνεβαίνει στὸ λαρύγγι μου: κάνω ἔτσι, καί, χλάτ, βγάζω ἕνα πεντόλιρο· σὲ λίγο, στὸ σπίτι, ἐβγαλα ὁλόκληρα καλαπόδια.

Τἄπιε αὐτὰ μὲ τέτοια ἀπάθεια ὁ Κοκορέλης, ποὺ ἡ καλὴ κυρία δίχως νὰ θέλει γέλασε. «Βρὲ τὸ ἄθλιο!» ξανᾶπε πάλι κοιτώντας τον μὲ συμπόνια μὰ καὶ ἀπορία.

—Κ' εἶχε τώρα δὰ τριανταενιὰ πυρετό, εἶπε ἀπορώντας κι ὁ διπλανός του.

—Τὴν ἄλλη μέρα, συνέχισε ἀδιάφορα ὁ Κοκορέλης, φέραν γιατρό. Μοῦβαλαν κάτω ἀπ' τὸ κεφάλι δέκα μαξιλάρια, κ' ἔφαγα ὡς μιάμισιν κολώνα πάγο. Ὕστερα μὲ φέρανε ἐδῶ. Στοὺς γειτόνους εἴπαμε πὼς ἔπαθε ἡ καρδιά μου καὶ μ' ἔστειλαν στὸ Νοσοκομεῖο τῶν Παίδων· κ' ἔτσι μὲ νομίζουν καὶ καρδιακό.

Ἄλλα γέλοια ἀπ' τὴν κυρία. Ἐνῶ οἱ ἄλλοι κοιτοῦσαν τώρα τὸν Κοκορέλη σὰ νὰ τὸν ἔβλεπαν γιὰ πρώτη φορά, ἢ σὰ νὰ εἶχαν μόλις τότε ἀνακαλύψει σ' αὐτὸν μιὰν ἀξία ποὺ ὡς τὴ στιγμὴ τὴν ἀγνοοῦσαν.

Ἐν' ἀπόγεμα ἦρθε ὁ ἀδερφός του μ' ἕναν φίλο του. Κάθησαν ἄκρη ἄκρη στὸ κρεββάτι του, κι ὁ ἀδερφός του ἀφοῦ τοῦκανε μερικὲς τυπικὲς ἐρωτήσεις, σώπασε σὰ μικρὸ παιδὶ ποὺ δὲν ἔχει τί ἄλλο νὰ πεῖ. Ὁ μικρὸς φλεγότανε ἀπ' τὸν πόθο νὰ κουβεντιάσει μαζί του, κι ὅλο καὶ πάσχιζε κάτι νὰ βρεῖ γιὰ νὰ πεῖ, ἢ ρωτοῦσε γιὰ τρίτη καὶ τετάρτη φορὰ τί κάνουν στὸ σπίτι. Μὰ οἱ μουσαφιρέοι του δὲν ἔκαναν ἄλλο παρὰ νὰ τοῦ νεύουν καὶ νὰ κοιτᾶνε τοὺς τοίχους ἕνα γύρω ἢ ὅπριον ἀπ' τοὺς ἀρρώστους τόχαινε νὰ μιλεῖ. Στὸ τέλος, βγάζοντας ὁ ἀδελφός του μερικὰ φιλὰ τοῦ τὰ πάσαρε πάνω ἀπ' τὴν κουβέρτα, κ' ἔφυγαν κ' οἱ δυὸ δίχως νὰ τοῦ δώσουνε τὸ χέρι τους.

* * *

Τὸ χῶμα εἶναι παντοῦ νοτισμένο. Ὁ ἥλιος τραβᾶ τὸ πρωΐ ἀπ' τὴ χλόη τὴν ὀγρασία ποὺ τὴ βλέπεις ν' ἀνεβαίνει σχηματίζοντας διάφανες κουρτίνες κάτω ἀπ' τὶς φυλλωσιές. Ἀπ' τὴν αὐγὴ ἀκόμα οἱ σάλπιγγες ἀρχινοῦν καὶ στριγγλίζουν στὶς πλαΐνὲς ἀπέραντες ἀπλωσιές, ποὺ λὲς πὼς εἶν' ἐκεῖ τίποτα τέρατα ἀμολυμένα, ἐνῶ φτάνουν ἀπὸ μακρυὰ καλπασμοὶ καὶ τραγούδια φαντάρων.

Ὁ Κοκορέλης κατάκοιτος τώρα παρακολουθεῖ τὴν ἀτέλειωτη παρέλαση τῶν συννέφων ἀπ' τὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ, νιώθοντας σὰ νὰ τοῦ κάθονται στὸ στῆθος. Τὴ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη σκύβει νὰ δεῖ κάτω ἀπ' τὸ γείσο τῆς βεράντας, μήπως ἔχουν ἐπὶ τέλους σκοπὸ νὰ ξεκουμπιστοῦν, μὰ πάντοτε τὰ βλέπει πυκνὰ καὶ ἀπειλητικὰ νὰ τραβᾶν τὸν κατόπι σ' ἄλλο, κι ὅλο νὰ τραβᾶν.

Ὡς τὶς γιορτὲς εἶδε δυὸ φορὲς τὸ βουνὸ χιονισμένο ὡς κάτω, καὶ στὴν καλοσύνη ποὺ ἀκολούθησε, μόνο αὐτὸς δὲν μποροῦσε νὰ σύρει τὸ βῆμα του ἔξω ἀπ' τὴν παράγκα καὶ νὰ χαρεῖ λίγον ἥλιο.

Ἀνήμερα Χριστούγεννα ἔρχονται οἱ δικοί του. Κάθονται γύρω του, τοῦ μιλοῦν, τὸν γκαροδιώνουν κι αὐτὸς στὴ μέση, μὲ μάτια γυρά, ρωτᾶ γιὰ τὶς ὑποθέσεις τους, γιὰ τὸ σπίτι, σὰ μεγάλος ἄνθρωπος ποὺ ἢ ἀρρώστια τὸν τράβηξε μακρυὰ ἀπ' τὴ φαμελιά του. Φεύγουνε τάζοντάς του γιὰ δῶρο, πὼς δίχως ἄλλο θὰ φροντίσουν νὰ μεταφερθεῖ στὸ Ἀμεριστάνικο.

Περνοῦν μὲ τὴν ἐλπίδα αὐτὴ κάμποσες μέρες. "Ὀχι πὼς θέλει νὰ πάει ἐκεῖ γιὰ καλύτερα, μὰ ἐπειδὴ ἐλπίζει πὼς ἐκεῖ θὰ τοῦ περάσουν ὅλα σὰν ἀπὸ θαῦμα. Αὐτὸ σκέφτεται ἕνα μεσημέρι, καθὼς βλέπει τὶς στάλες τῆς βροχῆς ν' ἀλλάζουν ἐξωτικὰ χρώματα στὶς ἄκρες τῶν βελονόφυλλων, ὕστερ' ἀπ' τὴν πρωϊνὴ μπόρα, καὶ τὰ σύννεφα νὰ κατραχυλοῦν πίσω ἀπ' τὴ βουνοκορφὴ ἀφήνοντας ὁλοκάθαρο τὸν οὐρανό. Τὸ ἀπόγεμα πετάγεται ἀπὸ τὸν ὕπνο του μὲ τὴν ἰδέα πὼς ἄκουσε γιορτιάτικες καμπάνες νὰ χτυποῦν· βάζει θερμόμετρο καὶ βλέπει ὅτι ἔχει σαράντα. Ξαναπέφτοντας πάλι σὲ βύθος, βλέπει τὸ δάσκαλό του νὰ τὸν μαλώνει κ' ὕστερα νὰ κάνει πὼς τὸν χτυπᾶ, ἐνῶ αὐτὸς τοῦ φωνάζει: «Ὄχι, Κύριε, δὲν ἔφταιξα· δὲ φταίω ἐγώ, Κύριε». «Σιγὰ μὴ χύσεις τοὺς καφέδες...» ἔρχεται ὕστερα ἡ φωνὴ τοῦ ἀφεντικοῦ του. Νά, τώρα, σ' ἕνα ἡλιόλουστο ἀκρογιάλι μὲ τὴ θάλασσα ἁπλωμένη ἐμπρός του σὰν καθρέφτη· κοιτάζει γύρω του: Κανένας. Βγάζει βιαστικὰ τὰ ροῦχα του πάνω στὴν ἄμμο καὶ τρέχει τσιτσιδὸς νὰ βουτήξει στὸ νερό. «Τί κάνεις;» ἀκούει ἀπάνω ἐκεῖ κάποιον νὰ τοῦ λέει. Ἀλαφιάζεται, ξυπνᾶ, καὶ βλέπει ἀπὸ πάνω του τὸ Χρύσο — ἕναν φίλο του ἄρρωστο ποδχε ἀπὸ καιρὸ φύγει ἀπ' τὴν ὀη. Συνέρχεται, κάτι θυμᾶται καὶ λέει μόνο: «Πάει ὁ Σταῦρος». «Ποιὸς Σταῦρος;». «Κεῖνος ὁ κοκκινομάλλης, στὴ βεράντα... πλάϊ στὴν πόρτα. Τὸν κουβάλησαν στὰ «καμαράκια» καὶ τώρα ξεψυχάει».

"Ὁμως γιατὶ τὸν κοιτᾶνε τώρα ὅλοι μὲ συμπόνια; Γιατὶ πιὰ δὲν ἀστειεύονται μαζί του; Ποτὲ δὲν τοῦχανε φερθεῖ ἔτσι... Τί τρέχει; Θέλει νὰ τοὺς φωνάξει ὁλονῶν πὼς δὲν συμβαίνει δὰ καὶ τίποτε!... Πλευρίτιδα ἔχει — ποὺ θὰ τὴν ἄρπαξε φαίνεται σὲ κεῖνο ἐκεῖ τὸ στενὸ τὴν ὥρα ποὺ ἔπαι-

(Συνέχεια στὴ σελίδα 14)

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΟΥΝΑ

Τοῦ Βασίλη ΡΩΤΑ

5.—

ΤΑ ΝΕΙΑΤΑ

Σκύφτε κλαριά, σκύφτε βουνά,
σκύφτε κοντοραχοῦλες,
γιὰ νὰ περάσει ἡ Κλεφτουριά...
(Κλέφτικο)

Ποιὸς εἶδε τέτιο θάμασμα,
παράξενο μεγάλο,
νὰ κουβεντιάζουν τὰ βουνὰ
μὲ τὶς κοντοραχοῦλες:
ἡ Λιάκουρα τῆς Λειβαδιᾶς
κι' ἡ Γκιώνα τῶν Σαλάντων
καὶ τὰ Βαρδούσια τὰ ψηλά...
(Κλέφτικο)

"Ἀλλοι παινεύουν τὸν πασᾶ,
παινεύουν τὸν βεζίρη,
μὰ γὼ παινεύω τὸ σπαθί
τὸ τουρκοματωμένο
τόγει καμάρι ἡ λεβεντιὰ
κι' ὁ κλέφτης περηφάνια...
(Κλέφτικο)

Στὴ Γκιώνα, σ' ἕνα ψηλὸ χωριό, σὰν ἀητοφωλιά, μισοχαλασμένο ἀπὸ ἐπιδρομὴ τῶν βαρβάρων (σὲ δεύτερη ἐπιδρομὴ τους τὸ ἀποχάλασαν), ἕνας πιτσιρίκος ἕξη χρονῶν μᾶς χαιρέτησε μὲ τὸν χαιρετισμὸ «ψυχὴ βαθειά». Καθισμένοι στὸ σκοπωγόνι, (ὄξω χώνιζε,) παρακαλέσαμε τὸν μικρόν, ποὺ ἔπαιζε μὲς στὴν κάμαρη μὲ τὸ ξύλινο ντουφέκι του, νὰ μᾶς πεῖ ἕνα τραγούδι. Χωρὶς δισταγμὸ μᾶς εἶπε, στὸν ἦχο τῆς διάνας:

«Σηκωθεῖτε συναγωνιστές,
νὰ φᾶτε φασούλια, νὰ φᾶτε
(φακές,
ψυχὴ βαθειά...»

Ἐπρόφερνε «ψὴ βαθειὰ» καὶ τραβοῦσε τὸν τόνο, ὅπως κάνει ἡ σάλπιγγα.

Ἐκεῖ ἤρθανε δυὸ κοριτσάκια, τοῦ σκολειοῦ, καὶ παρουσιάστηκαν, ἀναμμένα καὶ πασπαλισμένα μὲ χιόνι, ἀφοῦ ἄφησαν ἀπόξω τὰ ξυλοπάπουτσά τους. Μὲ χαμογελαστὸ θάρρος, μὲ εὐγενικιὰν ἀφέλεια, εἶπε ἡ μιά:

— Συναγωνιστή, εἴμαστε ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸ σκολειὸ μας κι' ἤρθαμε νὰ σὲ παρακαλέσουμε ἂν ἔχεις τίποτα βιβλία μὲ ἱστορίες καὶ τραγούδια νὰ μᾶς τὰ δώσεις.

— Καὶ νὰ ρθεῖς καὶ στὸ σκολειό μας, ἐπρόσθεσε ἡ ἄλλη.

— Εὐχαριστῶ πολύ, ἀλλὰ τώρα βραδυάζει καὶ χιονίζει.

—"Ὀχι ἀπόψε, ταχειά, νὰ ρθεῖς.

—"Εμ' ταχειὰ εἶναι Κυριακή.

— Νὰ ρθεῖς, θὰ μαζευτοῦμε ὅλα τὰ παιδιὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά.

— Πῶς τὸ ξέρεις, πὼς θὰ μαζευτεῖτε; Σᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος;

—"Οχι. Κάναμε συνεδρίαση τὰ παιδιὰ κι' ἀποφασίσαμε νὰ μαζευτοῦμε καὶ νὰ ρθεῖς.

— Θαρθῶ, μετὰ χαρᾶς!

"Ἐλαμψε ἡ εὐχαρίστηση στὰ πρόσωπά τους καὶ φύγανε. Ἀκούσαμε τὰ ξυλοπάπουτσά τους ἀπόξω νὰ βροντολογᾶνε τὴ χαρά τους στὴν ξύλινη σκάλα.

Τὸ πρωΐ δὲν εἴχαμε καλοσηκωθεῖ ποὺ ἀκούσαμε παιδιάτικες λαλιὲς ἀπ' ὄξω. Εἴχαν ἔρθει νὰ μᾶς πάρουν. "Ἐξω ἔλαμπε τσουχτερὸς μαρτιάτικος ἥλιος. Στὸ προαύλιο τοῦ σκολειοῦ τους, (ποὺ ἦταν μισογκρεμισμένο) μᾶς περίμεναν τὰ παιδιά, χωρισμένα σὲ ὁμάδες, παραταγμένες, μὲ ἀρχηγοὺς ἀπὸ τὰ ἴδια σὲ κάθε ὁμάδα καὶ μὲ τὸ δάσκαλο. Πολλὰ ἦσαν ξυπόλητα, τὰ περισσότερα φτωχοντυμένα, ἀλλὰ ὅλα καθαρὰ καὶ καλοσυγυρισμένα. Τ' ἀγόρια ὅλα ἀρματωμένα μὲ ξύλινα ντουφέκια καὶ σπαθιά, ποὺ τάχαχανε φτειάξει μόνα τους.

Χαιρετηθήκαμε. Ὁ δάσκαλος τοὺς εἶπε δυὸ λόγια, πὼς καλὰ κάμανε κι' ἀποφασίσανε νὰ καλωσωρίσουνε ἕναν γέρο συναγωνιστὴ ποὺ ἀνέθηκε στὸ βουνὸ γιὰ ν' ἀγωνιστεῖ κι' αὐτὸς γιὰ τὴ λευτεριά.

"Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς, ὡς δώδεκα χρόνων, εἶπε:

«Νὰ μᾶς δώσεις βιβλία μὲ ἱστορίες καὶ τραγούδια».

— Τί ἱστορίες καὶ τί τραγούδια θέλετε;

— Νά, γιὰ τὴ λευτεριά!

Γιομᾶτος θαυμασμὸ γιὰ τὸ ἡρωϊκὸ πνέμμα ποὺ φυσοῦσε στὶς καρδιές τους καὶ τὰ κεφαλάκια τους, συνάμα ὅμως καὶ κάπως πονηρεμένος μήπως ὅλα αὐτὰ δὲν ἦσαν αὐθόρμητα, παρὰ σκηνοθεσία, καὶ μὴν ὁ δάσκαλός τους κανοναρχοῦσε μὲ νοήματα ἀπὸ πίσω μου τὶς ἀπάντησες ποὺ μοῦ δίνανε, στάθηκα ἔτσι ποὺ νὰ παρακολουθῶ μὲ τὸ μάτι καὶ τὸ δάσκαλο καὶ τοὺς εἶπα τὸ παραμύθι μὲ τὸ νοητάκι, ποὺ παρουσιάστηκε στὸ γεωργό καὶ τοῦταξε νὰ τοῦ κάμει τρεῖς χάρες. Ποὺ ὁ γεωργὸς ἀπὸ τὴν ἀπλησιάγια του τὶς ἔκαμε νὰ πᾶνε στράφι. "Ὅταν τέλειωσε τὸ παραμύθι μὲ γέλια ἀπ' ὅλους γιὰ τὸ πάθημα τοῦ γεωργοῦ, τὰ ρώτησα, προσέχοντας τὸν δάσκαλο:

—"Ἂν παρουσιαζότανε σὲ σᾶς τὸ νοητάκι καὶ σᾶς ἔταζε νὰ σᾶς κάμει τρεῖς χάρες, τί χάρες θὰ τοῦ ζητάγατε;

— Τὴ λευτεριά! ἀπάντησαν ὅλα μ' ἕνα στόμα, σὰν δασκαλεμένα, χωρὶς κἂν νὰ προφτάσει ὁ δάσκαλος νὰ τοὺς κάμει κανένα νόημα. Τὰ κοίταξα μὲ θαυμασμό. Καλά, ρωτάω, τί εἶναι αὐτὴ ἡ λευτεριά; "Ὅλα σήκωσαν τὰ χεράκια τους ν' ἀπαντήσουν. "Ἕνας πιτσιρίκος ὡς δέκα χρόνων μοῦ ἀπάντησε:

— Νὰ φτειάξουμε τὸ σκολειό μας ὡραῖο!

Μιὰ δεκάχρονη παιδοῦλα μᾶς εἶπε: «Νὰ σπουδάσουμε καὶ νὰ μεγαλώσουμε ὅλοι ἀγαπημένοι». "Ἕνας ἄλλος μικρός: «Νὰ παίζουμε καὶ νὰ χορεύουμε καὶ νὰ τραγουδᾶμε ὅπως θέλουμε ἐμεῖς».

"Ἕνας ἄλλος: «Νὰ εἴμαστε ἐλεύθεροι καὶ νὰ μὴν φοβόμαστε κανέναν. Οὔτε νὰ μᾶς δέρνουν οἱ μεγάλοι!». "Ἕνας ἄλλος: «Νὰ κάνουμε δικαστήριο γιὰ ὅποιον φταίει!».

Στὴ συνέχεια ἔμαθα πὼς τὰ παιδιὰ ἐκεῖνα συζητοῦσανε μόνα τους τὰ ζητήματά τους. Μ' ἐκλογὲς βγάζανε τοὺς ἀρχηγούς τους κι' ἐργαζόντουσαν συντροφικὰ γιὰ τὴν καθαριότητα τοῦ σκολειοῦ, καὶ γιὰ τὴν καθαριότητα τοῦ χωριοῦ. Εἴχανε ταμεῖο καὶ βοηθάγανε τὰ φτωχότερα ἀνάμεσά τους. Πρωτοστατοῦσανε στὶς γιορτάδες καὶ στὶς τελετὲς καὶ κάνανε, τὰ μεγαλύτερα, καὶ ὑπηρεσία συνδέσμων μὲ τὰ γειτονικὰ χωριά. Γιὰ τὴν Ἐθνικὴ Γιορτὴ ποὺ πλησίαζε, στὶς 25 τοῦ Μάρτη, ἐτοιμάζανε παρέλαση σ' ὅλο τὸ χωριὸ καὶ χοροὺς. Μᾶς τραγούδησαν ἡρωϊκὰ τραγούδια καὶ χόρεψαν ἡρωϊκοὺς χοροὺς μ' ὅλη τὴ λεβεντιὰ καὶ τὴ χάρη ποὺ φυσάει στὸν ἄνθρωπο τὸ ἡρωϊκὸ πνέμμα, τὸ πνέμμα ποὺ δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰ φυσάει σὲ τοῦτη ἐδῶ τὴ σγουρή, θαλασσόδαρτη χώρα.

Τὸ ἡρωϊκὸ πνέμμα, ποὺ ζωογονεῖ κι' ἀναγεννάει τοὺς λαούς, ποὺ βαθαίνει καὶ πλαταίνει τὶς ψυχὲς καὶ μεγαλώνει τὰ ἄτομα ἔτσι ποὺ νὰ νοιώθουν μὲ τὸ "Ἐμεῖς κι' ὄχι μὲ τὸ Ἐγώ, καὶ ν' ἀγωνίζονται σὰν χίλιοι καὶ μύριοι ὁ κάθενας, τὸ πνέμμα ποὺ κάνει τὸ σύνθημα «λευτεριὰ ἢ θάνατος» ἁπλονόητο σὰν χαιρετισμὸ κι' εὔκολο στὴν πράξη σὰν πήδημα χορευτικό, τὸ γνωρίσαμε καὶ τὸ ἀνασάναμε χορταστικά, πάναγνο σὰν βουνίσιο ἀγέρι, ἐκεῖνο τὸ μαρτιάτικο πρωϊνὸ σ' ἐκεῖνη τὴν ἀητοφωλιὰ τῆς Γκιώνας. "Ἔτσι ἐνοιώσαμε καὶ τὸ τραγούδι τῶν παιδιῶν:

«Εἴμαστε ἀητόπουλα»

ποὺ σ' ὅλα τὰ χωριὰ ὅστερα, ὁπου πήγαμε, ἐγλύκαινε τ' αὐτιά μας.

Στὶς 25 τοῦ Μάρτη βρεθήκαμε στὸ Καρπενήσι. Πήγαμε στὴ δοξολογία. Παρακολουθήσαμε τὴν παρέλαση μαζὶ μὲ τὸ λαό. Οἱ ἄντρες ἀρματωμένοι, μιὰ ὁμάδα γυναῖκες ἀρματωμένες, οἱ νέοι καὶ τ' ἀητόπουλα, ἀρματωμένα κι' αὐτὰ μὲ τὰ ξύλινα ντουφέκια τους, παρελάσανε σοβαρὰ καὶ λεβέντικα τραγουδώντας. Ὁ λαὸς ἔκλαιγε ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό του. "Ὕστερα κατάθεσαν στεφάνια στὸ μνημεῖο τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, ἀντιπρόσωποι ἀπὸ ὅλες τὶς ὀργάνωσες. Ὁ ἀντιπρόσωπος ἀπ' τ' ἀητόπουλα, δώδεκα χρόνων εἶπε μὲ δυνατὴ φωνή: «"Ἡρωσ τοῦ Εἰκοσιένα, ποὺ ἔχυσες τὸ αἷμα σου γιὰ τὴ λευτεριά μας, σοῦ τάζουμε κι' ἐμεῖς τ' ἀητόπουλα νὰ πολεμήσουμε γιὰ τὴ λευτεριά μας, βοηθῶντας τὰ μεγάλα μας τ' ἀδέρφια».

Θλιβερὴν ἀντίθεση στὰ ἁπλᾶ καὶ συγκινητικὰ αὐτὰ λόγια, ἔδειξε ἕνας νέος ποὺ μίλησε κοντὰ μισὴ ὥρα σὲ καθαρεύουσα «ἐκ μέρους τῆς μαθητιώσης νεολαίας».

Παντοῦ ὅπου τ' ἀγαθὰ τῆς αὐτοδιοίκησης ἔφταναν ὡς τὴν ὀργάνωση καὶ τῶν παιδιῶν, ἔβλεπες τὰ σκολειὰ νὰ λειτουργοῦνε κανονικὰ καὶ τὰ παιδιά, πειθαρχημένα βοηθοῦσανε σὲ ὅτι περνοῦσε ἀπ' τὸ χέρι τους: καθαρίζανε δρόμους, σιάζανε πεζοῦλια χαλασμένα, διορθώνανε τὰ ρέματα νὰ μὴ στέκονται τὰ νερὰ καὶ προσπαθοῦσαν μὲ κάθε τρόπο νὰ προσφέρουνε ὠφέλιμες ὑπηρεσίες. Ἰδίως πρωτοστατοῦσανε σὲ γιορτάδες κι' εἴδαμε σ' ἕνα χωριὸ παιδικὴ γιορτὴ ποὺ πρόσφερε στὸν κόσμο τόσην εὐχαριστ

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Τοῦ Γιάννη ΚΟΡΔΑΤΟΥ

Τὴν ἀγναντεύω πάνω ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ Πηλίου. Ἡ ματιά μου ὅμως δὲ φτάνει γιὰ ν' ἀγκαλιάσει ὅλον τὸν κάμπο. Εἶναι ἀπέραντος. Θαρρεῖς πὼς εἶναι μιὰ μεγάλη θάλασσα ποὺ ὅλο καὶ μεγαλώνει. Τριγυρίζεται ἀπὸ βουνὰ ποὺ λές κ' εἶναι πελώριοι δραγάτες ποὺ φυλάγουν τὸν κάμπο. Ἐκεῖ πάνω μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρὸ ἡ κλεφτουργιὰ ἔγραψε μερικὲς ἀπὸ τὶς πιὸ δοξασμένες σελίδες τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Στὰ διάσελα, στὶς βουνοκορφές, στὰ καραούλια, στὰ ἐρημοκκλήσια, στὶς ρεματιὲς κι' ἀκροποταμιές τους οἱ κλέφτες κάναν τὰ συμβούλιά τους. τὶς σύναξές τους γιὰ νὰ χτυπήσουν τὸν ἀγᾶ, τὸν μπέη, τὸν τσιφλικᾶ καὶ κάθε γδύστη καὶ καταπιεστὴ τοῦ κάμπου, καθὼς ἀργότερα καὶ τὸν Τοῦρκο καταχτητή. Μὰ καὶ στὸν κάμπο δὲν ὑπάρχει λίγη ἱστορία. Δὲ λέω, ἄλλη εἶν' ἡ ζωὴ στὰ ψηλὰ βουνά, καὶ ἄλλη στὰ χαμηλώματα, στὴν πεδιάδα. Ὁ κάμπος παντοῦ εἶν' ἀργοξύπνητος. Γι' αὐτὸ πολλὲς φορὲς ὅ,τι ἔρχεται ἀπ' τὰ βουνὰ ἀκριβοπληρώνεται στὸν κάμπο μὲ θυσίες, σκοτωμοὺς, φυλακίσεις, ἐξορίες. Ὑπάρχει ὅμως καὶ μιὰ ἄλλη ἀντίθεση ἀνάμεσα στοὺς βουνίσιους καὶ στοὺς καμπίσιους. Οἱ διαφορετικὲς παραγωγικὲς συνθῆκες, ποὺ μὲ τὶς σημερινὲς κοινωνικὲς ἀντιθέσεις καὶ μὲ τὸ ἐκμεταλλευτικὸ σύστημα ποὺ ἐπικρατεῖ χώριζουν τὸν καμπίσιο ἀπὸ τὸν ὀρεινὸ καὶ διαμορφώνουν ἀλλοιώτικη νοοτροπία στὸν κάμπο καὶ ἀλλοιώτικη πάνω στὰ βουνά. Πολλὲς φορὲς μάλιστα γεννιοῦνται καὶ ἀμάχες ἀγεφύρωτες ἀνάμεσα στοὺς βουνίσιους καὶ στοὺς καμπίσιους. Στὴ Θεσσαλία τὸ χωριστικὸ αὐτὸ αἴσθημα ἦταν αἰῶνες καλλιεργημένο. Λέγοντας καραγκούνη ὁ Πηλιορείτης καὶ ὁ Βολιώτης δίνουν περιφρονητικὴ ἔννοια στὴν ὀνομασία αὐτή. Παλαιότερα τὸ αἴσθημα τὸ χωριστικὸ ἦταν ἀκόμα πιὸ μεγάλο. Οἱ τσιφλικάδες τῆς Θεσσαλίας δὲν ἔδιναν τὸ σιτάρι τους στοὺς κάτοικους τῶν γύρω τοῦ κάμπου χωριῶν. Τὸ κρατοῦσαν γιὰ νὰ τὸ βγάλουν ἔξω μὲ τὰ καραβάνια. Ἔτσι πεινοῦσαν τὰ χωριὰ τοῦ Πηλίου, τοῦ Κισσάβου, τοῦ Ὀλύμπου, ποὺ δὲν εἶχαν κ' ἐθόλου γεννήματα. Ἀπὸ τὴν αἰτία αὐτή, ἂν δὲν κάνω λάθος, στὸ παλιὸ δημοτικὸ τραγούδι ὁ Ὄλυμπος τὰ βάζει μὲ τὸν κάμπο:

«μὴ λυώσω ὅλα τὰ χιόνια μου
καὶ θάλασσα σὲ κάνω».

Ἐδῶ τὸ ὀνομαστὸ βουνὸ ποὺ ἔγινε τὸ κέντρο τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ τὸ παλάτι τῶν Δώδεκα Θεῶν, θυμώνει κι' ἀγριεύει γιατὶ ὁ κάμπος πάντα στάθηκε — δηλαδὴ ὁ τσιφλικᾶς — ἄπονος καὶ ἀσπλαγχνος μπροστὰ στὴν πεῖνα ποὺ μάστιζε τὰ γύρω χωριά του.

Μὰ ὁ κάμπος ὑπόφερε πιὸ πολλὰ κάθε φορὰ ποὺ ὁ ἐθνικισμὸς συνέπαιρνε τὶς λαϊκὲς μάζες καὶ ὑψωναν τὴ γροθιά τους ἐνάντια στὸν καταχτητή. Κι' ὅταν ὅμως γίνονταν ἐρήμην τοῦ Θεσσαλοῦ ἀνταρσίες, πάλι ὁ καραγκούνης πλήρωνε ἀκριβὰ τὰ κινήματα τῶν ἄλλων. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Λιβέριου Γερακάρη στὰ ἔβγα τοῦ 17ου αἰῶνα στὴ Θεσσαλία κόστισε πολὺ σὲ αἷμα καὶ σὲ καταστροφές. Ὁ κάμπος ἀκριβοπλήρωσε ἀκόμα καὶ τὴν ἀποτυχία τοῦ κινήματος τοῦ Ὀρλὼφ στὸ Μωριὰ στὰ 1770. Μὰ καὶ τοῦ Βλαχάβα ἡ ἀνταρσία δὲν ἔφερε μικρότερες καταστροφὲς καὶ οἱ καραγκούνηδες εἶδανε καὶ πάθανε ὧς ποὺ νὰ ξεμπλέξουν. Ὅπως καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάδα, ποὺ εἶναι τὸ σταυροδρόμι Ἀνατολῆς καὶ Δύσης, ἔτσι καὶ ὁ θεσσαλικὸς κάμπος εἶδε θεομηνίες, καταστροφές, ἐπιδρομές, χαλασμοὺς καὶ πεῖνα. Συμφορὲς τὴ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη. Μὰ ἔτσι γράφεται ἡ ἱστορία ἑνὸς λαοῦ. Τὸν καταχτητὴ δὲν τὸν χαϊδεύουν μ' τὸν πολεμοῦν. Κάποιοι βέβαια θὰ πληρώσουν τὰ σπασμένα καὶ πολλὲς φορὲς ὁ φόρος τοῦ αἵματος εἶναι βαρύς. Δὲ γίνεται ὅμως κ' ἀλλοιῶς. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ στὸ 21, τὸ ἴδιο καὶ στὸ 54 καὶ στὸ 78. Οἱ καμπίσιοι ὑπόφεραν πολλά. Ἡ ἐλευθερία ὅμως δὲν κερδίζεται μὲ τῆς ραγιαδωσύνης τὸ ραχάτι. Πρέπει νὰ χυθεῖ αἷμα, νὰ χαλάσουν κορμιά, νὰ χαθοῦν περιουσίες, νὰ γεμίσουν οἱ φυλακές, νὰ κρύψουν τὰ βουνὰ ἀντάρτες. Ἡ Θεσσαλία εἶχε μιὰ παράδοση καὶ τὴν κράτησε σὰν τὸ πιὸ πολύτιμο φυλαχτό της. Πάντα ὁ λαός της σήκωσε κεφάλι ἐνάντια σὲ κάθε ντόπιο καὶ ξένο δυνάστη καὶ καταχτητή. Ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια στέναξεν ὁ θεόρατος κάμπος ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ σκλαβιά. Μιὰ φούχτα ἐκμεταλλευτές, σὰν ἐκεῖνες ποὺ ὅταν ἀγριέψει ὁ Πηνειὸς θεριεύει κι' ἁπλώνει τὴ λιμνοθάλασσά του σ' ὅλο τὸν κάμπο χαλνῶντας καὶ παρασέρνοντας τὰ πάντα. Παλαιοὶ λοιπὸν πολιτισμοὶ καὶ νέοι ὑκρεμίστηκαν καὶ ἡ βαρβαρότητα φώλιασε γιὰ αἰῶνες στὸν θεσσαλικὸ κάμπο σκορπίζοντας μαζὶ μὲ τὶς ἐπιδημίες καὶ τὰ θανατικά, τὴ δυστυχία, τὴν ὀρφάνια καὶ τὸ μαρασμό. Ὕστερα ἀπὸ τὸν πενέσπτ, τὸ Βυζάντιο ἔφκιαξε τὸ δουλοπάροικο καὶ ἡ Τουρκοκρατία τὸν κολλίγα καὶ τὸν παρακεντέ. Στὸ ἀναμεταξὺ οἱ Βλάχοι καὶ οἱ Σέρβοι κατέθηκαν καὶ στήσανε κι' αὐτοὶ τὸ λημέρι τους ἐκεῖ. Οἱ Βλάχοι μάλιστα μείναν πολὺν καιρὸ γι' αὐτὸ κι' ἀλλάξανε τὸ ὄνομα τοῦ κάμπου. Ἀπὸ Θεσσαλία γράφτηκε σὲ χρονικὰ καὶ παλιὲς ἱστορίες Βλαχία. Ἀκόμα καὶ οἱ Λατῖνοι περάσανε ἀπὸ τὴ Θεσσαλία καὶ μείναν κάμποσα χρόνια. Κρῖμα ποὺ τὸν κάμπο τόνε φυλᾶνε ψηλὰ βουνά. Οὔτε ὁ Ὄλυμπος οὔτε κ' ἡ Πίνδος μποροῦν νὰ κρατήσουν τὸν ξένον ἐπιδρομέα. Κάθε φορὰ ἡ πολεμικὴ τεχνικὴ δίνει τὴν ὑπεροχὴ σὲ κεῖνον ποὺ τὴν κατέχει καλά. Ἐξάλλου ἡ ἱστορία μᾶς τὸ λέει ὀρθὰ κοφτὰ πὼς παντοῦ καὶ πάντα βγαίνουν προβότες. Στὴν ἀρχαία ἐποχή, ὅταν οἱ Πέρσες ἀπὸ τὴ Μακεδονία πέρασαν στὴ Θεσσαλία, βρῆκαν ὑποστηριχτὲς καὶ φίλους τοὺς τσιφλικάδες ἐκείνου τοῦ καιροῦ, τοὺς Ἀλενάδες. Ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε, εἶναι νόμος ἱστορικός, ὅταν κινδυνεύει ἡ κυρίαρχη τάξη, καὶ μὲ τὸ διάβολο ἀκόμα συμμαχεῖ γιὰ νὰ κρατήσει τὰ ὑπάρχοντά της καὶ τὴν ἐκμεταλευτική της ἐξουσία. Καὶ οἱ Βλάχοι καὶ οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Λατῖνοι καταχτητὲς ἤρθαν στὸ Θεσσαλικὸ κάμπο, λίγο πολύ, καλεσμένοι ἀπὸ τὶς ἀντιδραστικὲς τάξεις ποὺ ἔβλεπαν νὰ σαλεύει τὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ εἶναί τους. Ὑπῆρχαν βέβαια κι' ἄλλες αἰτίες, μ' σὲ τελευταία ἀνάλυση, τοῦ θεσσαλικοῦ κάμπου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδας οἱ πολλὲς καὶ μεγάλες περιπέτειες ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ ὧς τὰ σήμερα αἰτία ἔχουν τὴν τέτοια ἢ τέτοια πολιτικὴ τῆς ἄρχουσας τάξης καὶ γενικὰ τῶν ἀντιδραστικῶν δυνάμεων τῆς κοινωνίας, Κι' ὁ Τοῦρκος δὲ θὰ ἔρχονταν στὴ Βαλκανικὴ καὶ στὴν Ἑλλάδα ἂν οἱ φεουδάρχες δὲν ξεζούμιζαν τὶς λαϊκὲς καὶ ἀγροτικὲς μάζες κι' ἂν οἱ μὲν δὲν συμμαχοῦσαν μὲ τοὺς Λατίνους καὶ οἱ δὲ δὲν συμπαθοῦσαν τοὺς Τούρκους.

Ἐπὶ τέλους, ὕστερα ἀπὸ τόσες ἀλαχτάρες καὶ κατατρεγμοὺς ἦρθε τὸ 1881. Στὸν κάμπο πλάστηκαν ὄνειρα. Ἀνάσανεν ὁ καραγκούνης ὅταν ἔμαθε πὼς ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἔρχεται ἐλευθερωτὴς καὶ πὼς ὁ Τοῦρκος φεύγει. Πέρασε μέρες εὐτυχίας. Ὁ στρατός μας πάτησε τὴ Θεσσαλία μ' ζητωκραυγές, λιτανεῖες καὶ δάκρυα χαρᾶς. Μὰ ὁ Θεσσαλὸς ἀγρότης δὲν ἄρνησε νὰ ἀπογοητευθεῖ. Δὲν πρόφταασε καλὰ καλὰ νὰ χαρεῖ. Τίποτα δὲν ἄλλαξε. Τὴν πολιτικὴ ἐλευθερία δὲν τὴν ἔνοιωσε γιατὶ ἡ ἀγροτικὴ δουλεία ἔμεινε σὰν ἀσάλευτο καθεστώς. Οἱ τσιφλικάδες ἦταν οἱ ἴδιοι καὶ χειρότεροι. Τοῦραννοι καὶ γδύστες, ἐκμεταλλευτὲς καὶ ἅρπαγες. Ἔτσι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μπαίνοντας στὴ Θεσσαλία βρῆκε μπροστά του ἕνα μεγάλο ζήτημα: τὸ ἀγροτικό. Φώναξαν οἱ δυστυχισμένοι κολλιγάδες, ἔκλαψαν, παρακάλεσαν, μὰ καμμιὰ ἑλληνικὴ κυβέρνηση δὲν ἄκουγε τὸν πόνο τους. Τὰ τέτοια μεγάλα κοινωνικὰ ζητήματα δὲν λύνονται μὲ παρακάλιες καὶ σκυμμένο τὸ κεφάλι, ἀλλὰ μὲ ὑψωμένη τὴ γροθιά. Ἔπρεπε νὰ περάσει πολὺς καιρὸς ἀκόμα ἀς ποὺ νὰ καταλάδει τὴ δύναμή του ὁ Θεσσαλὸς ἀγρότης. Στὸ ἀναμεταξὺ τόνε βρῆκε μιὰ ἄλλη συμφορά. Ὁ κάμπος εἶδε μεγάλες καταστροφὲς στὸ ντροπιασμένο πόλεμο τοῦ 1897, ποὺ τὸν ἔκανε τὸ Παλάτι ἐξυπηρετῶντας τὰ δυναστικὰ καὶ ξένα συμφέροντα. Ἔτσι ὁ τόπος χρειάστηκε κάμποσα χρόνια γιὰ νὰ ξαναπάρει ἐπάνω του. Μὰ τὸ πιὸ μεγάλο κακὸ ἦταν ἡ ἀγροτικὴ σκλαβιά. τὸ καθεστὼς τῆς τσιφλικάδικης ἰδιοχτησίας τῆς γῆς. Ἡ μεγάλη μάζα τοῦ κάμπου δὲν ἔβλεπε ἀσπρη μέρα: Ἔσπερνε καὶ δὲ θέριζε. Καλλιεργοῦσε τὴ γῆς καὶ δὲν ἔπαιρνε τὸν καρπό της. Ἐχτιζε λασπόσπιτα γιὰ νὰ τρυπώνει μέσα στὴν κάψα τοῦ καλοκαιριοῦ καὶ στὸ ἄγριο φύσημα τοῦ χειμωνιάτικου βοριᾶ καὶ τὸν ἐσπίτωνε ὁ ἀφέντης. Ὁ ἐπιστάτης τοῦ τσιφλικᾶ τὸν ἔδερνε καὶ τόνε βρισολογοῦσε. Ὁ τσιφλικᾶς τοῦ γάϊδευε τὴ γυναῖκα καὶ ἔπαιρνε τὴν παιθενιὰ τοῦ κοριτσιοῦ του μπροστὰ στὰ μάτια του, καὶ αὐτὸς ἔπρεπε νὰ μὴ μιλᾶ, γιατὶ ὁ χωροφύλακας ἦταν ὁ προστάτης τοῦ τυράννου του καὶ ὁ δικαστὴς ὁ φίλος τοῦ ἀφέντη. Γι' αὐτὸν δὲν ὑπῆρχε δικαιοσύνη, ὑπῆρχε μόνο βούρδουλας, ἐκμετάλλευση, καταπίεση καὶ σκλαβιά. Στὴν τέτοια του ἀπομόνωση καὶ κατάντια ἀκούστηκαν μερικὲς παρηγορες φωνὲς διαμαρτυρίας. Οἱ πρῶτοι σοσιαλιστὲς τῆς χώρας μας πρόσεξαν τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα τῆς Θεσσαλίας. Κάποια κίνηση ἄρχισε νὰ σημειώνεται γύρω στὸ μεγάλο αὐτὸ ζήτημα. Ἄρχισε ὁ διαφωτισμὸς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ ἀπὸ τὸ Βόλο. Ὁ Σοφοκλῆς Τριανταφυλλίδης καὶ ὁ Μαρῖνος Ἀντύπας ἔριξαν τὸν πρῶτο σπόρο καὶ ὁ Θεσσαλὸς ἀγρότης ἄρχισε νὰ ξυπνᾶ ἀπὸ τὴ χειμέρια νάρκη του. Αὐτὸ ἄρχισε νὰ γίνεται ἀπὸ τὸ 1909. Οἱ λευκοὶ σκλάβοι τοῦ θεσσαλικοῦ κάμπου κατάλαβαν πὼς μὲ τὴν ὀργανωμένη δύναμή τους θὰ πάρουν τὸ δίκαιό τους, πὼς πρέπει νὰ παλέψουν, ν' ἀγωνιστοῦν. Καὶ τὸ ἔκαναν. Στὴν Λάρισσα τὴν ἄνοιξη τοῦ 1910 ὑψώθηκαν οἱ πρῶτες ἐπαναστατικὲς σημαῖες. Ἔγιναν οἱ πρῶτες ἀγροτικὲς ἐξεγέρσεις καὶ διατυπώθηκαν τὰ πρῶτα αἰτήματα τοῦ θεσσαλικοῦ κάμπου. Οἱ καραγκούνηδες ξύπνησαν. Κι' ὅταν ὁ καταπιεζόμενος ξυπνήσει θὰ πάρει τὸ δίκαιό του. Ἀπὸ τότε πέρασαν κάμποσα χρόνια. Στὸν κάμπο ἔγιναν πολλὲς ἀλλαγὲς καὶ πολλὲς ζυμώσεις καὶ σήμερα εἶναι ὁλότελα διαφορετικὴ ἡ κατάσταση. Ἡ Θεσσαλία πρωτοστατεῖ στοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνες. Ἔχει τὸ προβάδισμα. Τὸ διαπίστωσα φέτος ἐγὼ ὁ ἴδιος. Ἔτριβα τὰ μάτια μου ἀπ' ὅσα εἶδα καὶ ἄκουσα. Δὲ φυσᾶ πιὰ ἐκεῖ ὁ λίβας τῆς μοιρολατρείας καὶ τῆς ραγιαδωσύνης. ἀλλὰ τὸ φρέσκο ἀγέρι τῆς κοινωνικῆς λευτεριᾶς. Ὅταν μπῆκε ὁ καταχτητὴς στὴν Ἑλλάδα καὶ πάτησε τὸ θεσσαλικὸ κάμπο, ἀπ' ἐκεῖ ξεπήδησε τὸ πρῶτο ὀργανωμένο κίνημα τῆς ἐθνικῆς ἀντίστασης. Στὸ Βόλο, στὴν Καρδίτσα, στὸν Ἀλιυρό, στὰ Τρίκκαλα, στὴ Λάρισσα ἔγιναν οἱ πρῶτες μυστικὲς συνωμοτικὲς ἐνέργειες ἐνάντια στὸ φασισμὸ καὶ οἱ βουνοκορφὲς τῆς Πίνδος, τοῦ Πηλίου, τῆς Γκούρας, τοῦ Κίσσαβου καὶ τοῦ Ὄλυμπου ἔγιναν νέα λημέρια γιὰ τοὺς ἀντάρτες τοῦ 42 - 44. Ξανάζησε ἡ κλεφτουργιὰ καὶ ὁ ἁρματωλισμὸς τοῦ 1821. Ὁ καταχτητὴς γι' αὐτὸ ἐκδικήθηκε καὶ προσπάθησε μὲ τὴν τρομοκρατία νὰ κάνει τὸ Θεσσαλὸ ἀγρότη νὰ σκύψει τὸ κεφάλι, μὰ ἐκεῖνος τὸ σήκωσε πιὸ ψηλὰ ἀψηφῶντας θυσίες καὶ καταστροφές. Καὶ ἦρθε ἡ ἀπελευθέρωση, ποὺ τὴ χρωστᾶμε στὸν κόκκινο στρατὸ καὶ στοὺς ἀγῶνες τοῦ ΕΛΑΣ, γιὰ νὰ ἰδεῖ ἡ Θεσσαλία μιὰ νέα κατοχή. Τὴν μπότα τοῦ Γερμανοῦ τὴν ἀντικατάστησαν τώρα οἱ βασιλικοὶ ληστοσυμμορίτες ποὺ σφάζουν, ληστεύουν, ἀτιμάζουν, γδύνουν, δέρνουν, διαπομπεύουν, ρημάζουν, φυλακίζουν. Τὸ τί γίνεται στὴ Θεσσαλία ἀπὸ τοὺς δοσιλόγους, τοὺς ἐκμεταλλευτὲς τοῦ λαοῦ καὶ τοὺς βασιλικοὺς τρομοκράτες δὲν περιγράφεται. Καὶ ὅμως ἡ Θεσσαλία δὲ θὰ γονατίσει. Εἶναι καὶ θὰ εἶναι πρώτη στοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνες. Θέλει νὰ ἔχει τὰ πρωτεῖα.

Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝΓΚΡΑΝΤ

Τοῦ προέδρου τῶν Σοβιετικῶν συγγραφέων
Νικολάϊ ΤΙΧΟΝΩΦ

4.—

Ἀσταμάτητα καὶ πρὸ παντὸς τὸ βράδυ βροχὴ πέφτουν οἱ ὀβίδες τους. Καθόμασταν σ' ἕνα μπάγκο μπρὸς στ' ἀμπρί, ὅταν ξανάρχισαν οἱ Γερμανοί. Οἱ ἐκρήξεις ὅλο καὶ ζύγωναν, τὸ πῦρ γινόταν πιὸ σφοδρό. Μπαίνουμε μεσ' στ' ἀμπρί. Τὸ ὑπόγειο μέρος σοῦδινε τὴν ἐντύπωση ἑνὸς πολεμικοῦ καραβιοῦ σὰν μανιάζει οὐρλιάζοντας ἡ θύελλα. Ἤτανε μιὰ συστηματικὴ βολὴ ποὺ σάρωνε τὸν τόπο. Ἀληθινὰ δὲν ἔμοιαζε διόλου μὲ καταιγίδα, μὰ ἤτανε ἐνοχλητικὴ μὲ τὸ μεθοδικὸ πεῖσμα της! Κάθε δυὸ ἢ τρία λεφτὰ ἐσπροῦσε μιὰ ὁμοβροντία, καὶ μιὰ ἔκρηξη ξέσκιζε τὸν ἀγέρα. Σὲ μιὰν ὥρα ἢ παράσταση εἶχε τελειώσει. Ἡ κάλμα εἶναι ἀπόλυτη. Οἱ ὀβίδες προσθέτουν κι' ἄλλα λαγούμια σὲ μυριάδες παλιά. Ἡ πυροβολαρχία σὲ λίγο θ' ἀρχίσει τὴ δουλειά της: Εἶναι βράδυ.

Στὶς ἄκρες τῶν προφυλακῶν μας τὰ μυδράλια καὶ τ' αὐτόματα κελαϊδᾶνε. Μέσ' στὸ δάσος ὁ κοῦκος τραγουδάει. Μὰ νὰ ποὺ ἀκούγεται ξαφνικὰ τὸ βουητὸ ἑνὸς Μέσσερσμιτ. Τὸ βλέπουμε νὰ τραβάει κεῖθε ἀπ' τὰ σύγνεφα. Ἕνα ἀπ' τ' ἀεροπλάνα μας τὸ ἤπρε στὸ κυνῆγι. Ἡ μονομαχία ξεμακραίνει πρὸς τὸ Βορ.ᾶ. Τριγυρίσαμε ὅλες τὶς ὑπόγειες στοὲς ποὺ μοῦ θυμίζουν γνωστὲς εἰκόνες. Τὸ μέτωπο τοῦ ἄλλου παγκόσμιου πολέμου. Αὐτὸς εἶναι λοιπὸν ὁ «κεραυνοβόλος» πόλεμος τοῦ Χίτλερ; Χαρακώματα κόντρα σὲ χαρακώματα, σκοπευτὲς κόντρα σὲ σκοπευτές, σκαντζόχοιροι ἀντίκρυ σὲ σκαντζόχοιρους, καὶ τὸ μεθοδικὸ ξολόθρεμμα τῶν Γερμανῶν συνεχίζεται: Τοὺς ἔκανε νὰ ξεχάσουν τὴν δρθια στάση. Γιὰ νὰ ξεφύγουν τὰ θαναπερά βόλια μας, χαμοσέρνονται ὁλότελα μὲ τὴν κοιλιὰ πρὸς τὰ ἀμπριά τους. Ἐκεῖ ἀπομένουν ὁλάκερη τὴ νύχτα πλημμυρισμένοι ἀπὸ φόβο κι' ἀγωνία. Τὴ μέρα ἀφήνουν λιγοστοὺς μογάχα σκοπευτὲς καὶ ἀποτραδιοῦνται πίσω στὶς πιὸ ἡσυχες γωνιές. Τί θὰ γίνει αὔριο; Νὰ κάτι ποὺ ποτὲ ἕνας Γερμανὸς στρατηγὸς δὲ θὰ ἐξηγήσει στοὺς φαντάρους του. Γιατὶ αὔριο δὲν τοὺς περιμένει παρὰ ἡ ἥττα, τὸ τελειωτικὸ ξολόθρεμμα. Τότε, στὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο, ἡ γερμανικὴ ὁρμὴ συντρίφτηκε πάνω στὸ Βερντέν. Τὸ Βερντέν μας σήμερα εἶναι τὸ Λένινγκραντ, ἕνας γρανιτένιος βράχος ἀντρειοσύνης, κ' ἐκεῖνοι ποὺ τὸ ὑπερασπίζουνται εἶναι ἄνθρωποι ξεχωριστῆς πάστας. Ἔφραξαν τὸ δρόμο στὸ Γερμανό, τὸν ἀνάγκασαν νὰ τρυπώσει μέσ' στὴ γῆς. Σὰν δοκιμάσει νὰ σηκώσει τὸ κεφάλι του τὸ χάνει ἀμέσως!

ΤΟ ΛΕΝΙΝΓΚΡΑΝΤ ΤΟΝ ΙΟΥΛΗ

Πάνω ἀπ' τὸ Λένινγκραντ, αὐτὸν τὸν Ἰούλη, ξεσποῦν συχνὰ δυνατὲς βροχές. Ἡ ἡλιοφρουγμένη γῆς ρουφάει ἀχόρταγα τὶς πρῶτες βροχοστάλες. Τὸ νερὸ γλυστράει ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸ βαρὺ καὶ φουντωτὸ φύλλωμα τῶν δέντρων, ποτίζει ἀναρίθμητες βραγιὲς λαχανικά, παίζει πλῆχτρα πάνω στοὺς ἡσυχους τσίγκους τῶν σπιτιῶν, κυλάει στὶς μπογιατισμένες μποῦκες τῶν ἀντιαεροπορικῶν κανονιῶν, ποὺ στρέφουν τὸ ἔφγρυπνο μάτι τους πρὸς τὸν σκυθρωπὸν ὁρίζοντα.

Στὰ πάρκα ἡ χλόη ἀξαίνει, θρασομανάει. Οἱ κηπουροὶ τὴν ἀφήνουν νὰ φουντώνει. Μὰ μέσ' στὴν πολη, ποὺ νυχτόημερα φκιάχνει ὀβίδες κι' ὅπλα γιὰ τὸ μέτωπο, μπορεῖς ν' ἀγοράσεις στὸ δημοτικὸ κῆπο, γαλάζιες ὀρτανσίες, κίτρινα χρυσάνθεμα καὶ κάτασπρα γιασεμιά.

Στὴν ἀκρολμιὰ μὲ τοὺς καμαρωτοὺς κόκνους, πάνω σ' ἕνα ἰσκιερὸ δεντρὶ πέφτει μιὰ ὀβίδα. Ξεσχίζει τὸν κορμό, σπάει τὰ κλαδιά, μὰ κεῖνο ὀρθώνει περήφανα τὸ μπόϊ του. Ἁπλώνει τὰ τρυφερά του κλαδιά, τὰ γυαλιστερὰ πράσινα φύλλα του καὶ ζεῖ ἐνάντια στὴ μανιασμένη θύελλα τοῦ πολέμου.

Στὶς συνοικίες, ποὺ ἔχουν πιὸ πολὺ ὑποφέρει ἀπ' τοὺς ἀνελέητους βομβαρδισμοὺς τοῦ πυροβολικοῦ, ἡ ἴδια ἐπίμονη ζωτικότητα.

Ἂν ἡ σκάλα ἀνάμεσα σὲ δυὸ πατώματα ἔχει χαλάσει, ἂν τὸ κεφαλόσκαλο ἔχει ξεθεμελιωθεῖ, οἱ ἄνθρωποι θὰ τὰ βολέψουν. Γιὰ νὰ φτάσουν στὰ διαμερίσματά τους, φορτωμένοι μὲ πακέτα, βέματα ἢ σάκκους, σκαλώνουν σὰν ἀκροβάτες ἀπ' τὰ στραβωμένα κάγκελα καὶ τὰ ἑτοιμόρροπα δοκάρια.

Ἀπ' τ' ἄνοιγμα ποὺ ἄφησε μιὰ ὀβίδα στὴ φάτσα ἑνὸς σπιτιοῦ, φανερώνονται τὰ μυστικὰ ἑνὸς δωμάτιου. Μιὰ γρηοῦλα πλέκει δίπλα σ' ἕνα τραπέζι καὶ μιὰ κοπελλίστα, πάνου στὸ μικρὸ κουτσὸ καναπέ, εἶναι βυθισμένη στὸ βιβλίο της.

"Ἕνα τεράστιο χτίριο μυριοχτυπημένο ἀπ' τὶς ὀβίδες μοιάζει σὰν μιὰ γιγάντια κυψέλη μὲ μαῦρες τρύπες. Κειδὰ δίπλα! Ἰσιόκορμος καὶ σοβαρός, ἕνας νεαρὸς ἀστυνομικὸς μὲ κάτασπρα σὰν τὸ χιόνι γάντια κανονίζει τὴν κυκλοφορία. Βλέπει κανείς πὼς πειθαρχία ν' ἁπλώνεται παντοῦ.

Οἱ τόσο ἀγαπημένες πλάζες τοῦ Λένινγκραντ εἶν' ἔρημες καὶ σιωπηλές. Δὲν ἀκούγονται πιὰ πάνω ἀπ' τὰ νησάκια τὰ χαρούμενα τραγούδια. Οἱ βαρκάρηδες δὲ λάμνουν τὰ κουπιά τους.

Αὐτὴν τὴν ὥρα, ποὺ δὲν εἶναι κιόλας περασμένη, πάνω στὸ μακρὺ γεφύρι τοῦ Κύρωφ, συναντᾶτε λιγοστοὺς διαβάτες.

Κι' αὐτὸ γιατὶ ὁ κόσμος ἔγει τὶς φροντίδες του, εἶναι βυθισμένος ὡς τ' αὐτιὰ στὴ δουλιά του.

Δουλιὰ στὸ ἐργοστάσιο καὶ στὸ γραφεῖο, στὸ σπίτι καὶ στὸ λαχανόκηπο. Μὰ ἀκόμα δουλεύουν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, κόβουν δέντρα, βγάζουν ξυλοκάρβουνο, φκιάχνουν ὀχυρώματα. Χτίζουν μὲ πάθος, μὲ προθυμιὰ συνεργίζονται. Σὲ μιὰν ὁμάδα γυναικῶν ἔλειπαν τὰ καμιόνια γιὰ νὰ μεταφέρουν τὰ ὀλικά.

— "Ἐ, τί θὰ λέγατε ἂν τὰ φορτωνόμαστε στοὺς ὤμους μας; προότεινε ἡ ἐπικεφαλῆς τῆς ὁμάδας. — Ἐμπρός! — Μὰ ἄν, νυρνῶντας ἀπ' τὴ δουλιὰ αὐτή, κάνουμε τρία χιλιόμετρα γιὰ νὰ πᾶμε νὰ φᾶμε, δὲ θὰ τὰ καταφέρουμε ποτὲ νὰ τελειώσουμε στὸ καθορισμένο πλάγο. Τί νὰ κάνουμε; — "Ἂν δὲ φᾶμε δὲ θὰ πεθάνουμε, ἀνάντησαν οἱ νεανὲς κοπέλλες. Νὰ ξεμακρύνουνε τὴν ποσθεσυία, εἶναι ἀδύνατο. Δὲν ἔχουμε ὑποσχεθεῖ, πὼς τὸ κόθε τί θὰ εἶναι ἑτοιμο στὴν ὥρα του;

Κ' ὅστερα ρίχνουνται τραγουδώντας στὴ δουλιά...

Τὸ πλῆθος βγαίνει ἀπ' τὸ σινεμὰ καὶ ξεχύνεται στοὺς δρόμους: μικροὶ καὶ μεγάλοι, πολῖτες καὶ στρατιῶτες, γυναῖκες ντυμένες μὲ ἁπλότητα ἢ μὲ πολλὴν ἐπιτήδευση.

"Ὅλα τὰ πρόσωπα εἶναι πλημμυρισμένα ἀπὸ συγκίνηση, μὲ μιὰν ἀσυνήθιστην ἔκφραση ζωγραφισμένα. Θὰ τόχετε μαντέψει πὼς, τὸ φίλμ ποῦδανε, εἶναι «Τὸ Λένινγκραντ στὴν πάλη».

"Ἔτσι καθὼς ξετυλίγονταν πὰ στὴν ὀθόνη οἱ φρικιαστικὲς εἰκόνες, ἔκαναν νὰ ξαναζωντανέψει κάτου ἀπ' τὰ μάτια τους ἕνας ἐπικὸς χρόνος, ποὺ δὲν εἶχε ποτὲ γνωρίσει ἡ ἱστορία τῆς πόλης. Οἱ πιὸ ποικίλες σκηνές, οἱ πιὸ διαφορετικὲς συγκινήσεις διάβηκαν σὰν μιὰ θύελλα σὲ μιὰν ὥρα. Συγκλόνισαν καὶ τὴν τελευταία ἶνα τοῦ κορμιοῦ τους, γιατὶ αὐτὸ ποὺ εἶδαν νὰ κυλάει πάνω στ' ἄψυχο πανί, εἶν' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, οἱ δικοί τους, ἡ πόλη τους!

Οἱ γροθιές τους εἶναι σφιγμένες, τὰ μῖσος ἐχειλάει μέσ' στὶς καρδιές τους.

Δάκρυα κυλᾶνε, ποὺ κρυφὰ τὰ σφουγγίζουν. Πολλοὶ θυμοῦντανε τοὺς δικούς τους ποὺ δὲν ζοῦσαν πιά, πολλοὶ τὰ σάστιζαν μὲ τὸ ἴδιο τους τὸ θάρρος, μὰ ὅλοι μαζὶ δοκίμαζαν τὴν ἴδια περηφάνεια: Ἐνάντια σ' ὅλες τὶς ἀναποδιές, κρατήθηκαν γερά. Τὰ βγάλαν πέρα. Τί δύσκολη ἐποχή! Πολὺ καλὸ φίλμ. "Ὀλοι θᾶπρεπε νὰ τὸ δοῦν: Κεῖνοι ποδχαν ἀφήσει τὸ Λένινγκραντ, κεῖνοι ποὺ τὸ ἔρουν, καὶ κεῖνοι ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ θὰ τὸ δοῦν στὸ πανί.

Καὶ σὰ νὰ συνεχίζεται τὸ φίλμ, ὁ ἀέρας ξαφνικὰ πλημμυράει ἀπ' τ' ἀντιβοΰισμα

Κριτική

ΘΕΑΤΡΟ

Θέατρο Λυρικό: «Ἡ Θεοδώρα» τοῦ Δημ. Φωτιάδη.

Ὁ Ζοὺλ Ρενάρ, ἕνας ἀπό τοὺς ἐξυπνότερους συγγραφεῖς τῆς Γαλλίας (κι ἔδωσε ἡ Γαλλία λεγεώνες ἐυφυέστατους συγγραφεῖς) μιλώντας γιά τό θέατρο, γιά τοὺς σκοπούς κι τά χαρίσματα ἑνός θεατρικοῦ ἔργου, γράφει: «Ἕνα ἔργο εἶναι καλό, ὅταν ὁ τσιμάς δέν προφταίνει» νά πάει οὔτε πρός νεροῦ τους». Κι ὁ Μολιέρος: «Ὁ θεατρικός συγγραφέας δέν πρέπει νἄχει παρά ἕνα καί μοναδικό σκοπό, τήν ἐπιτυχία!».

Δέν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία πώς ἡ «Θεοδώρα» τοῦ Φωτιάδη ἀντιποκρίνεται καί στίς δυό αὐτές ἐντολές. Τό ἔργο μπορεῖ νά ξενίζει μερικούς πού πάνε στό θέατρο, ὄχι γιά νά εὐχαριστηθοῦν, ὄχι γιά νά κάνουν κέφι, ἀλλά γιά νά κρίνουν, ἀγέλαστοι, κατσοφῆδες, νευρασθενικοί, μέ αἰσθητικές ἀπόψεις ἀπό πρίν δημιοῦργες καί ρίζωμένες μέσα τους. Λίγοι ὅλοι οἱ ἀγέλαστοι, οἱ πικροί καί σοφοί βερέμπες, πάνε γιά νά δοῦν ὄχι τό ἔργο πού ἔγραψε ὁ συγγραφέας, ἀλλά ἐκεῖνο πού αὐτοί ἤθελαν νά γράψουν καί... πού δέν τό ἔγραψαν. Καί κρεμοῦν τά μοῦτρα τους περισσότερο ἀπό ὅτι τοῦς τά κρέμασε ἡ μητέρα φύση! Ἀλλά τό κοινό, πού πάει στό θέατρο γιά νά δεῖ κάτι ἄλλο, κάτι ἐξυπνότερο, κάτι πού νά βγαίνει ἀπό τή ζωή του κι ὡστόσο νά τήν ξεπερνᾶ, αὐτό τό κοινό, οἱ ἀληθινοί δηλαδή θεατρόφιλοι, χαίρονται τή «Θεοδώρα», τήν ἀπολαμβάνουν, τή χειροκροτοῦν καί τή ἀγαλλιάζουν ἕνα ἐλάχιστα ἔργα.

Ἀπ' ὅτι θυμᾶμαι, εἶναι ἡ πρώτη φορά πού τό καταπληκτικό πρόσωπο τῆς Θεοδώρας, τῆς αὐτοκρατεῖρας τοῦ ἑκαλοῦ ἐνταφίου», δίνεται κάτω ἀπό τό πρίσμα τῆς σάτιρας. Ἀπογυμνωμένη ἀπό τό θρόλο, παρουσιαζόντας τά πλατιά τῆς γραφῶλιες ὅπου κατά καιρούς τήν εἶχαν χαρφῶσει διάφοροι θεατρικοί συγγραφεῖς, μᾶς ἔρχεται τώρα καί μᾶς σαγηνεύει σά μιά ζωντανή ὀπαρξη. Καθημερινή. Γειάτη νιάτα, χαρούμενες καί κάποιες τρελές φιλοδοξίες, ἐρωτα, πονηριά—καί συχρόνως ἐξελιγμένη ἀπό μιά λαϊκή ἀξιοπρέπεια, πού τή στεροῦνται πολλές ἄλλες ἀταλλάκτες αὐτοκρατορικές Θεοδῶρες.

Ἡ ἀξία τοῦ Φωτιάδη εἶναι πού μᾶς δίνει μιάν αὐτοκρατορική βυζαντινή ἐντρίγκα, χωρίς τή θεαματερή τορφόρα τῆς Ἱστορίας. Γιά τοῦτο ἀν καί ἔχαιρε-με τό θέμα (ὅτι στό τέλος ὁ Ἰουστινιανός θά πάντρευτεῖ τ' ἀνοικονόμητο ἐκεῖνο θηλυκά) παρακολουθοῦμε τήν κωμωδία σαν ἕνα ἐντελῶς δικό μας ἐπεισόδιο, πού τά ἀπρόοπτά του θά εἶναι πολλά κι ἀνέξερεύνητες οἱ βουλές τοῦ συγγραφέα. Εἶναι κάτι πολύ δικό μας κι' ὡστόσο πολύ ἄγνωστό μας, ὅπως ὅλα τά παιχνίδια τῆς τέχνης, πού τά στερεόνει καί τά κάνει ἀπάγλυφα ἡ σφραγίδα τοῦ ἀνθρώπινου.

Τό νά δόσεις γέλιο, μιάν ἀντηλιά χαρᾶς, ἕνα κόμα κεφιοῦ μέσα στήν αἰματερή κι ἀγριομοῦτσουνη βυζαντινή ἱστορία, νομίζω πώς εἶναι μιά **πρωτοτυπία τολμηρή** καί πού, ἐπιτυχαίνοντας, τοποθετεῖ τόν συγγραφέα σέ μιά θέση ξέχωρετη. Καί προσφέρει ὑπηρεσία μεγάλη κι ἀνοίγει δρόμο γόνιμο στήν ἐξέλιξη τοῦ θεάτρου μας.

Ἐκεῖνο πού μεγαλώνει τήν ἐντύπωση τῆς ἐπιτυχίας καί ἀληθινά κατακτᾶ τό κοινό εἶναι τά συνεχῆ εὑρήματα πού ζωντανεύουν τό ἔργο καί πού τά περισσότερά τους ἀνήκουν στήν ὀψηλότερη θεατρική παράδοση. Κι ἀνάμεσα σ' αὐτά ξεχωρίζω τό «ἐδῶπαν τῶν ἠθοποιῶν στή Β'». πράξη (μιά παρέα θεατρίνοι, φίλοι παλιοί τῆς Θεοδῶρας ἔρχονται ἀπό τήν ἐπαρχία σπίτι της, τήν ὥρα πού βρίσκονται ἐκεῖ ἕνα σωρό ἀληθινοί μεγιστάνες καί ποῦ οἱ θεατρίνοι τοῦς παίρνουν γιά συναδέλφους) πού δίνει ἀφορμή σέ παρεξηγήσεις, ἄρτια ἐκμεταλλευμένες, καί ποῦ μόνο αὐτό θά τιμοῦσε ὁποιοδήποτε διάσημο συγγραφέα. Θά τό ζήλευαν κ' οἱ πιό περίφημοι!

Ἀδύνατα τό γράφω πώς ἡ «Θεοδώρα» ἀποτελεῖ ἕνα γεγονός μέσα στή θεατρική ζωή μας. Καί τοῦ τοῦτο δημιουργεῖ μεγάλες ὑποχρεώσεις γιά τό συγγραφέα της.

Ὁ Λίμ. Βεάκης χαρίζει στόν τόπο τό Ἰουστίνου τήν πλήθωρική σκηνική του ἐμπειρία κ' ἡ Μιράντα (Θεοδώρα) μᾶς φάνηκε ὅτι ἐπέτυχε τήν καλύτερη ἀπόδοση της. Ὁ Δημ. Βεάκης (Ἰουστινιανός) θά ἔπρεπε νά εἶναι ὀλιγώτερο ὡραῖος καί περισσότερο ζωντανός. Τή Τζόλη Γαρμπῆ (Εὐφημία) θά τήν προτιμοῦσαμε αὐτοκράτειρα - γυναικούλα παρά ἀπλή καί μονοκόμματη γυναικωλίτισα. Ἡ Σμαράγδα Στεφανίδου μή μπορώντας νά καταλάβει οὔτε αὐτήν ἀκόμη τήν ἡλικία τοῦ ρόλου της (μητέρα τῆς Θεοδώρας) κατέστρεψε, μέ κουτές ἀντιθεατρικές κοκκετερίες, τήν ὡραιότερη ἴσως εὐκαιρία ποῦ τῆς παρουσιάστηκε ποτέ. Εἶναι μιά ἡθοποιός μέ μεγάλα χαρίσματα, ἀλλά ποῦ τῆς λείπει ἡ στοιχειώδης ἀντίληψη γιά νά τά καταλάβει ἡ ἴδια καί νά τά χρησιμοποιήσει. Οἱ ἠθοποιοί Γληνός καί Μορίδης, παίζοντας μικρά ρολάκια, εἶναν ἕνα παράδειγμα καλλιτεχνικῆς ἐσυνειδησίας. Ἡ τέχνη τους παντοῦ ὁρατή καί μεγάλη μάθημα γιά τοὺς ἀνήτους νεαροὺς πού; πρίν ἀκόμη γίνουν ἠθοποιοί, πρίν ἀκόμη μάθουν τό ἀλφαβῆτάριο, θέλουνε νά εἶναι πρωταγωνιστές, περιφρονοῦν τό ρόλο τους καί παίζουν σάν ὑπνοδάντες. Αὐτοί οἱ αὐθάδεις καραγκιοζιάζηδες πρέπει νά πετιοῦται σά λεποί ἔξω ἀπό τήν οἰκογένεια τοῦ θεάτρου.

Τελειώνοντας πρέπει νά πῶ τό θαυμασμό μου στόν Ἀντώνη Γιαννίδη, ποῦ σ' ἕνα ἐπεισοδιακό ρόλο μᾶς πρόσφερε τή μεγάλη νότα τῆς καλλιτεχνικῆς ἀπολαυστικῆς. Σ' αὐτόν τό ρόλο κανένας ἠθοποιός, ἀπό ποῦς πιό ξακουστοὺς τῆς Εὐρώπης ποῦ εἴδαμε, δέ θά μποροῦσε νά κάνει τίποτε περισσότερο. Ναί, παροπάτνω νότα δέν ὑπῆρχε.

Ὁ Γιαννίδης δέν εἶναι ἕνας πρῶτος ἠθοποιός τῆς σκηνῆς μας. Εἶναι μιά ἀληθινή τιμή γιά τό θέατρο μας. Κι αὐτός χωμένος στή κριτικός πού τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νά γράψει μιά τέτοια φράση.

Οἱ σκηνογραφίες καί τά κοστούμια τοῦ ζωγράφου Σπύρου Βασιλείου, στάθηκαν ἕνας ἀπό τοὺς κύριους παράγοντες τῆς ἐπιτυχίας τῆς Θεοδώρας. Ἡ χαρούμενη ἀποκάλυψη τῆς παράστασης. Ἕνας καινούργιος καί μεστός καλλιτέχνης, μέ πλουσιώτατη προσωπικότητα, ποῦ θά προσφέρει, σίγουρα, μεγάλες ὑπηρεσίες στή νεοελληνική σκηνή.

•

Ὁ θίασος Κατερίνας παίζει τήν «Ἐπικίνδυνη Στροφή», ἕνα ἀπό τά πιό χαρακτηριστικά ἔργα τοῦ Πρίστλεϊ. Τό εἶχα δεῖ στό Παρίσι, μέ τό θίασο τοῦ Ρουλάν, στό Τεάτρ Πιγκαλ κ' εἶχαμε γράψει τότε σχετικά στά «Ἐλευθερωμένα Γράμματα». Ἡ παράσταση ἐδῶ, χάρη στίς πρωταγωνίστριες, εἶναι ἀνοιτίρητα καλύτερη. Ὅταν ἡ Κατερίνα διηγεῖται τή σκηνή τοῦ ἐγκλήματος, φτάνει σέ μιά δραματική ἀξιότητα, σέ μιά τέτοια ἔκταση πάθους, ποῦ ἡ Τάνια Μπαλάσοβα (ἡ ἠθοποιός ποῦπαιζε στό Παρίσι) δέν μποροῦσε οὔτε νά τήν ὑποψιαστεῖ. Ἐπίσης ἡ Μελίνα Μερκούρη, παρά τά φυσικά της ἐλαττώματα καί τή μανία της νά παίρνει μυστήριες κινηματογραφικές ἐκφράσεις, στάθηκε στίς ἔντονες δραματικές σκηνές Ἰσάξεια τῆς Κατερίνας. Κι ὁ ἔπαινος εἶναι μεγάλος. Ἀπό τοὺς ἄντρες, ἐκεῖνος ποῦ ἀθάνατα ἔζησε τό ρόλο του εἶταν ὁ Ἀποστολίδης. Ὁ Γ. Παπᾶς, ἔπαιζε στό περιθῶριο τοῦ ἑαυτοῦ του καί μόλις πρός τό τέλος συνήρθε καί μᾶς ἐ ν η μ έ ρ ω σ ε γιά τά ὅσα μπορεῖ νά κάνει μέ τό πλούσιο ταλέντο του.

ΘΡΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟ

Στρατῆ Π. Παπαδάκη: Γραμματική τῆς Δημοτικῆς.

"Ὅλες οἱ γενιές ὡς τώρα θεωροῦσαν δύσκολη τή γραμματική. Ἕνα μάθημο ποῦ σπάζει κεφάλια. Φυσικά ἔτσι, ποῦ τή διδάσκουνε τέτοιο καί χειρότερο κατανάτάει. Σωστή σπαζοκεφαλιά! Καί πιά μέ τό δίκιο τους τά παιδιά προτιμοῦσαν νά παίζουν τήν ὥρα τῆς Γραμματικῆς πάρα νά προσέχουν...

Αὐτή τήν ποινιδιστική τους ἐπιθυμία ἐκμεταλλεύεται ὁ κ. Παπαδάκης στή νέα Γραμματική του τῆς δημοτικῆς γλώσσας. Ἀνάμεσα σέ πολλές πρόσαχρες εἰκόνες, ποῦ τίς νιώθει τό παιδί καί μιλᾶνε στήν ψυχή του, ὁ συγγραφέας βάνει μέ παιγνιδιστικό τρόπο τοὺς γραμματικοὺς κανόνες κι ὅτι ἄλλο θέλει νά μάθει στά παιδιά, ποῦ πρωταρχίζουνε νά μαθαίνουν. "Ὅπως ἡ ἄξια κεντήστρα κι ἀνυφάντρα πλουμίζει τά ὑφαντά τῆς μέ πετυχεμένα κεντήθια, ἔτσι κι ὁ διαλεχτός συγγραφέας γιά τό κάθε τι σκαρώνει κι ἀπόνα παιγνίδι! Παιγνίδι καί εἰκόνα. Εἰκόνα γιά τή μέρη τοῦ σπιτιοῦ, τοῦ σολειοῦ, γιά τά σπιτικά ζῶα, τά διάφορα χρήσιμα ἐργαλεῖα, μά καί γιά καταστάσεις ἀφηρημένες, ὅπως ὁ χρόνος, οἱ μῆνες, οἱ μέρες.

Μέ τίς εἰκόνες καί τά παιγνίδια τά παιδιά προσηλώνουνται στό σκοπό, ποῦ ἐπιδιώκει ὁ συγγραφέας. Αἰχμαλωτίζεται ἡ προσοχή τους, αὐτενεργοῦν γυμνάζοντας τό μυαλό τους μέ μιά δημιουργική πρωτοτυπία, παίζουν, περνᾶνε τήν ὥρα τους καί συνάμα μ α θ α ί ν ο υ ν.

Ὁ κ. Παπαδάκης ἔκαμε τό παιδαγωγικό του χρέος γιά τήν εἰσαγωγή τῆς θέας γενιᾶς στή γνώση τῆς γραμματικῆς μέ τόν "πιό εὐχάριστο κ' ἐπαγωγικό τρόπο. Στοὺς γονεῖς καί στοὺς δασκάλους ἀνήκει τό παραπέρα: νά διαδόσουν τό βιβλίο, ποῦ γλυτώνει τά παιδιά καί τόν ἑαυτό τους ἀπ' ὅλες τίς σκοτοῦρες...

ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΡΙΝΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἕνα καινούριο ἔργο τοῦ Θ. Καρωτάκη.

Ὁ κ. Καρωτάκης μέ τό «Ἐπικό τραγοῦδι» ἔδοσε μιά μάχη. "Ἐπειτα ἀπ' τή «Μικρή συμφωνία» γιά ἐγχόρδα εἶναι ἡ πρώτη φορά ποῦ ὁλοκαστικά κατασπιάνεται μ' ὁλόκληρη τή συμφωνική ὀρχήστρα. Μά πρίν ἀπαντήσουμε ἀν κέρδισε ἢ ὄχι τή μάχη ἄς δοῦμε πρῶτα τό ἴδιο τό ἔργο του, τά μέσα ποῦ μεταχειρίστηκε, τόν τρόπο, μ' ἀκόμα πιό πολύ τό βαθύτερο κίνητρο τήν ἔμπνευση. Γιατί στήν περίπτωσή μας δέ συμβαίνει κεῖνο ποῦ τίς περισσότερες φορές ἔχουμε μέ τίς συνθέσεις γιά ὀρχήστρα. Ἀηλ. Ἐλλειψη ἰσορροπίας στίς διάφορες σίκογένειες ὀργάνων, ἐλλειψη καθαρότητας, ἀκόμα καί μιά ἀφόρητη ρητορεία ποῦ εἶναι σέ βάρος τῆς γενικῆς οἰκονομίας τοῦ ἔργου. Σ' ὅλο τό ἔργο τοῦ κ. Καρωτάκη νοιώθουμε μιά σιγουριά στήν ὀρχήστρα. "Αν ἐξαιρέσει κανείς λίγα ὀλίγα -ποῦ κάτω ἀπ' τό βάρος τοῦ χρόματος ἀλλοιν ὀργάνων χάνουνται (καί ἡ ἰσορρόπηση τῶν διαφόρων ὁμάδων) τίς περισσότερες φορές ἔχουμε μιά καθαρή ὀρχήστρα. Σάν ἁρμονία—γιατί λείπει ἡ ἀντιστιχική ἐπεξεργασία—ἡ σάν συνδυασμός χρωμάτων δέν μᾶς παρουσιάζεται τίποτε τό κοινοῦρο. Ἡ αἰτία ποῦ τό ἔργο αὐτό δέν μπόρεσε νά ὁλοκληρωθεῖ βρίσκεται ἀλλοῦ. Σ' αὐτή τήν ἴδια τήν ἔμπνευση.

Τό πρόγραμμα μᾶς μιλάει γιά «Ἐπικό τραγοῦδι». Δυό λέξεις ποῦ ἡ κάθε μιά τους κλείνει ἕνα ὁλόκληρο νόημα καί ποῦ μάταια γυρέψαμε χωρίς νά βροῦμε στό ἔργο ποῦ ἀκούσαμε.

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα στό ἔργο εἶναι φανερή ἡ διάσπαση ποῦ δίνουν τά στοιχεῖα τοῦ παλιοῦ ἔργου—ὅπως λέγει καί τό πρόγραμμα—' στοιχεῖα ποῦ τελικά δέν ἀφομοιοῦνται παρά μέ ἐξωτερικές συνθέσεις ποῦ προδίνουν τήν ἀρχική ἔμπνευση. "Ὁλο τό ἔργο τό χαρακτηρίζει μιά ἀποσπασματικότητα, στοιχεῖο βασικά ἐνάντιο στήν πρόθεση τοῦ συνθέτη νά «τραγουδήσει». Δέν ἔξερουμε ὡς ποιό σημεῖο τό σημερινό ἔργο ἔχει σχέση μέ τό παλιό, πάντως ἔτσι ποῦ μᾶς παρουσιάζεται ἔχουμε ἕνα θέμα καί δίπλα του μιά παράθεση κοραλλογῶν τοῦ θέματος ποῦ συνδέονται μεταξύ τους ἐντελῶς ἐξωτερικά. Μά καί ἀν παραλλαγές ἀν τίς πάρουμε δέ μᾶς δίνουν τίποτε καινούριο μιά καί ἔχουμε τό ἴδιο θέμα σ' ἄλλη τοναλτιτέ μέ τέτοιες ρυθμικές ἀλλαγές ποῦ δέν τοῦ δίνουν νέο ἐνδιαφέρον, καινούργια λάμψη. Ὀδοσιστικά ἔχουμε μιά ἐξπρεσιονίστικη ἀντίληψη σπουδῆς πάνω σ' ἕνα θέμα. Καί σάν τέτοιο θά μείνει τό ἔργο.

"Ἡ πρόθεση τοῦ κ. Καρωτάκη νά τ ρ α γ ο υ δ ή σ ε ι ἔμεινε μόνο πρόθεση. Γιατί ἀν κάτι λείπει ἀπ' τό ἔργο αὐτό εἶναι τό τραγοῦδι, τό ἀδίαστο κ' ἀόθρυπτο τραγοῦδι ποῦ θά μᾶς ξεκολλοῦαζε καί ποῦ στό τέλος θά νοιώθαμε καί μεῖς τήν ἀνάγκη τοῦ συνθέτη νά τό χαρίσει στοὺς μαχητές τῆς "Ἀλβανίας καί τῆς "Αντίσταση στόν καιρό τῆς κατοχῆς.

Μά καί τό ἐπικό στοιχεῖο ποῦ κάπου κάπου ἀνάμεσα τό ἀναδίνει ἀπό τήν ἐξπρεσιονίστικη ἀποσπασματική διάθεση τοῦ ἔργου. Ἡ ἔλλειψη προοδευτικότητας στήν ἔκφραση τεκμαίρει βασικό ἐμπόδιο στό ἔργο ποῦ τελικά μᾶς παρουσιάζεται ἐντελῶς διαφορετικό ἀπό τήν πρόθεση τοῦ συνθέτη. Τελειώνοντας μποροῦμε νά ποῦμε πώς ἔχασε τή μάχη ποῦ ἔδοσε. "Ὁμως μᾶς ἔδειξε ὅτι ξαίρει νά μεταχειρίζεται τά ἐκφραστικά του μέσα ποῦ περιμένουμε νά δοῦμε σ' ἕνα ἔργο μέ δυνατότερη καί πιό αὐθόρμητη ἐμπνευση.

ΦΟΙΒΟΣ ΑΝΩΓΕΙΑΝΑΚΗΣ

Μόλις κυκλοφόρησε:
ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ
Η ΠΡΟΔΟΜΕΝΗ ΓΑΛΛΙΑ
Ἐννιά διηγήματα ἀπό τό δράμα τῆς γαλλικῆς καταστροφῆς 1940
Τιμή δρχ. 500

Ο ΚΟΚΟΡΕΛΗΣ

(Συνέχεια ἀπό τή σελίδα 10)

ζε βάλους δίχως σακκάκι, ἐνῶ φυσοῦσε. Τή νύχτα τῆς πρωτοχρονιᾶς πέφτει σ' ἕνα λήθαργο ἀπ' ὅπου κάθε τόσο ξεπετάγεται, κι' ὅλο ἀπορεῖ γιατί τάχα νά μήν ξημερώνει. Κάποτε νόμιζει ὅτι, νά, ξημέρωσε, μά πάλι καταλαβαίνει πώς τόν γέλασε τό φεγγάρι, καί πέφτει πάλι σέ βύθος, ὅπου ξαναζεῖ περασμένα ἐπεισόδια τῆς ζωῆς του, παραμιλώντας ὅλοενα, κ' ὕστερα πάλι ξυπνᾶ καί θυμᾶται ξαφνικά ὅτι βρίσκεται στήν «ξη παράγκα» φθισικός, καί μιά ἀγωνία τότε διατρυπάει τήν καρδιά του σάν κοφτερό σπαθί. «Δέν εἶναι τίποτα· ἐδῶ εἶναι ἄρρωστοι τόσοι!» παρηγορεῖται. Κοιτάζει στό παράθυρο μήπως δεῖ στό βουνό τήν αὐγή νά χαράζει, μά τοῦ κάκου· μόνο μιά γυναῖκα ποῦ περπατεῖ κάτω ἀπ' τά κυπαρίσια, λευκοντυμένη. Τώρα ἔρχονται καταπάνω του δυό ἄντρες μέ ἄσπρες πουκαμίσες, κρατώντας στά χέρια τους ἕνα φορεῖο. «Ὦ, διάολε! Δέν εἶμ' ἐγώ αὐτός ποῦ ζητᾶτε, μάγκες! Ἐμένα θά μέ πᾶν στό Ἀμερικάνικο· ἔπαθα πλευρίτιδα, καί νά μήν κολλήσω...».

Σέ λίγο ποῦ ξαναξυπνᾶ, βαθύ σκοτάδι ἁπλώνεται μπροστά του. Νά το πούρχεται στριφογυρνώντας σέ δίνες ποῦ ἀπειλοῦν νά τόν καταπιοῦν, μά πάλι ξεμακραίνουνε καί σβύνουν στό παράθυρο τοῦ βάθους, ὅπου κοιμᾶται ὁ ναύτης. Μιά φορά ἀκόμα ποῦ ξαναξυπνᾶ καί βλέπει σκοτάδι, ὁπωψιάζεται πώς σίγουρα κάτι θά συμβαίνει. Πάει, αὐτή ἡ νύχτα δέ θά ξημερώσει! Ρίχνει μιά ματιά στά κρεββάτια ἐκεῖ κοντά του, καί τ' ἀγροικάει βουβά καί σκοτεινά σάν τάφους. «Τί νάχουν πάθει — ἀναρωτιέται — καί κανείς τους δέν πῆρε εἴδηση;». Κάνει νά φωνάξει: «Παιδιά, ἔ παιδιά! Ξυπνῆστε!...» μά ἡ φωνή του πνίγεται στό λαρύγγι. Στά κρεββάτια κανείς δέ σαλεύει. Θεέ — ἄχ! Ἀξημέρωτη νύχτα.

ΜΙΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ

(Συνέχεια ἀπό τή σελίδα 8)

Κι' ἀναπηδᾶ ἕνα ζήτημα ἀμέσως: Εἴμαστε πράγματι ὑπεύθυνοι γιά κάθε θάνατο ἀπό τήν πείνα, γιά κάθε μωρό ποῦ σαπίζουν τά πλεμόνια του, γιά κάθε μαυραγορίτη ποῦ ὑπάρχει ἀκόμη;

Ξανασκάλισα ὅλα τά περιοδικά, ὅλα τά ὄργανα τῶν πνευματικῶν μας ἀνθρώπων τῶν τελευταίων μηνῶν. Καί ὕστερα ἀπάντησα μέσα μου: Εἴ μ α σ τ ε ὑ π ε ύ θ υ ν οι σ τ ὸ ἀ κ έ ρ α ι ο. Δέν ἐκάναμε τό καθῆκον μας.

Τώρα, γιά νά κάνουμε ὀτιδήποτε, πρέπει πρῶτ' ἀπ' ὅλα νά σταθοῦμε στά πόδια μας. Ν' ἀκούσουμε τή συμβουλή τοῦ χωριάτη. Καί νά κάνουμε τόν συνεταιρισμό ἐπιστημόνων - διανοουμένων.

Μέ τό νέο κῦμα τῆς πείνας οἱ σκοτεινοί ἄνθρωποι, ποῦ γνωρίσαμε κι' ἄλλη φορά, ἕνα σκοπό ἔχουνε. Νά ἐξαντλήσουνε τό λαό, ν' ἀμβλύνουν τίς μαχητικές του ἱκανότητες.

Θά τό ἐπιτρέψουμε; Θά τό δεχτοῦμε; Θά μείνουμε «ἄγνοι» συζητητές θεωριῶν;

Καθένας μας θά πρέπει νά ἑτοιμαστεῖ νά πεῖ ναί ἢ ὄχι ὅταν τόν ρωτήσουνε ἀν θέλει νά δουλέψει, μέ ὅλα τά μέσα ποῦ διαθέτει, γιά τήν ἐπιβίωση τοῦ λαοῦ καί τήν ἀποκάλυψη τῶν σκοπῶν τοῦ ἐπίσημου μαυραγορίτισμοῦ. Κ' ὕστερα βλέπουμε γιά τή συνέχεια.

Ἡ πνευματική ζωή

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΑΠΟΨΗ

Δημοσιεύθηκε στό περασμένο φύλλο μας μιά σωστή ἄποψη γιά τήν ἔδρυση λογοτεχνικοῦ ἐπιμελητηρίου. Θέλουμε μόνο νά σημειώσουμε πώς ὁ ὀπαινιγμός γιά τήν ἐπιθυμία ἄλλων καλλιτεχνικῶν ὀργανισμῶν νά σφετεριστοῦνε τοὺς πόρους τῶν λογοτεχνῶν δέν κοσταθεῖ γιατί κανένας ὀργανισμός δέν θά εἶταν δυνατόν νά τό κάμει αὐτό σήμερα μάλιστα ποῦ οἱ πνευματικοί μας ἄνθρωποι, συνειδητά βασίζουν στήν ὁλοκλήρωση τῶν δικαιωμάτων τους μέσα στό κοινωνικό σύνολο. Ἀπόδειξη τό Καλλιτεχνικό Ἐπιμελητήριο ποῦ μέ ἐξουνγιστική ἐπεξεργασία ἀπόχτησε ἕναν ἐξέλιξιμο ὀργανισμό καί πόρους ποῦ κανένας δέ θά μπορεσει νά πεῖ πώς τοὺς πῆρε ἀπό κάποιον ἄλλον, ποῦ τοῦ ἄνῆκαν.

ΕΛΗΝΟ-ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΝΕΩΝ

Στήν Ἑλληνογαλλική Ἕνωση Νέων ἄρχισαν πάλι οἱ ὁμιλίες τῆς Τετάρτης γιά μέλη τῆς Ἕνωσης. Τήν Τετάρτη 12 Σεπτεμβρίου θά μιλήσει ὁ κ. Σταμάτης Καρατζᾶς μέ θέμα «οἱ διάλεκτοι τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας».

Τήν Τετάρτη 19 Σεπτεμβρίου θά μιλήσει ὁ κ. Κόρσος γιά τά δέκα χρόνια τοῦ "Ἑλληνικοῦ ὑπερρεαλισμοῦ. Θά ἀκολουθήσει ἡ ὑπόθεση.

Ἐπίσης τά Σάββατα θά γίνεται ἀνάγνωση γιά τά μέλη ἀπό διαλεκτά κομμάτια Γαλλικῶν ἄρθρων καί Γαλλικῶν πεζῶν ἀφηγημάτων μεταφρασμένων στά Ἑλληνικά. Σάν πρότο στίς 8 Σεπτεμβρίου θά διαβαστεῖ ἡ μετάφραση τοῦ ἀφηγήματος τοῦ Ἀντρέ Μ�. Κεσοέλ γιά τό συνταγματάρχη Μαρί.

Γιά τά ἄλλα Σάββατα θά διαβαστοῦν:

1) Τό ἄρθρο τοῦ Φρανσουά Μωριάκ «Ἡ ἀνθρώπινη καρδιά» καί τό ποίημα τοῦ Μουσσινιάκ «Πιστεύω».

2) Τό ἀφήγημα τοῦ Γεωργίου Σοντέ «Σ'ἐληνόφωτα».

3) Τό ἄρθρο τοῦ Ζάν Γκεενό «Ἐθελοντές».

4) "Ἡ νουβέλλα «Ἀποπειρα» τοῦ Ἐμμανουήλ Μπόδ τοῦ πεζογράφου τῆς Ἀντίστασης, ποῦ ὑπόφερε στά γερμανικά στρατόπεδα συγκέντρωσης καί ποῦ πέθανε μόλις γύρισε στήν πατρίδα του.

Στίς ραδιοφωνίνες ἐκπομπές τῆς ἡ "Ἑνωση εἶχε τήν καλήν ἰδέαν νά δώσει διαλόγους καί μάλιστα Γαλλικοὺς ποῦ τοῦ σμᾶς θυμίζουν τοὺς Γαλλικοὺς σταθμούς. "Ἔτσι τό πρόγραμμα τῆς "Ἑνωσης ἔγινε ἀπό τά πιό εὐχάριστα τοῦ σταθμοῦ μας.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Μέ ἐγκριτική ἀπόφαση τοῦ Πρωτοδικείου "Ἀθηνῶν ἱδρύθηκε στήν "Ἀθήνα ὁ Σύλλογος «Πανελλήνιος "Ἑνωσις Γυναικῶν» μέ πρωτοβουλία ἐπιστημόνων, ἐργαζομένων καί νοικοκυρῶν γυναικῶν.

Σκοποί τοῦ Συλλόγου εἶναι: ἡ καλυτέρευση τῶν ὅρων ἐργασίας τῆς νοικοκυρᾶς καί μητέρας, ἡ μέ κάθε μέσο προστασία καί διευκόλυνση τῆς ἐργαζόμενης μητέρας, ἡ προστασία τοῦ παιδιοῦ καί ἡ ὑποδοήθησή του νά ἀναπτύξει τίς σωματικές του δυνάμεις καί τίς πνευματικές του ἱκανότητες, τό ἀνέβασμα τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῆς γυναίκας, ἡ καθιέρωση τῆς ἀρχῆς εἴση ἀμοιβή γιά ἴση ἐργασία» γιά τίς ἐργαζόμενες, ἡ ἀνεμπόδιστη σταδιοδρομία της στά δημόσια καί ἰδιωτικά ἐπαγγέλματα. Ἰσοτιμία στή νομοθεσία καί ἴσα πολιτικά δικαιώματα. Ὁ Σύλλογος, μακριά ἀπό κάθε πολιτική δράση, θά συνεργασθεῖ μέ ὅλα τά γυναικεῖα σωματεῖα, ποῦ ἔχουν τοὺς ἴδιους ἢ παραπλήσιους σκοποῦς.

Προσωρινό Διοικητικό Συμβούλιο: Μ. Πολυμενάκου-Κατάκη, γυμνασιάρχις, πρόεδρος, Φ. Σημίτη, λογία, ἀντιπρόεδρος, Κ. Παπᾶ, καθηγήτρια-λογοτέχνις, γεν. γραμματεύς, Α. Γεγοπούλου, καθηγήτρια, ταμίας, Σ.μβουλοι: Σ. Γεδεών-Καρανικόλα, ἐκπαιδευτική σύμβουλος, Μ. Σωτηρίου, λογία, Κ. Φωτιάδη, Ν. Σταύρου, νοικοκυρά, Ε. Σαμίου, λογία, Ε. Δάνου, βοηθός Παιδαγωγ. Ἐργαστηρίου Πανεπ. Ἀθηνῶν, Μ. Κνιθάκη, ἰατρός. Προσωρινά γραφεῖα: Καμπάνη 10 (πάροδος Ἁγίου Μελετίου). Τηλ. 83-919. Τετάρτη, Παρασκευή 5—7.

ΒΙΒΛΙΑ

Ζ. Ο ἰ κ ο ν ό μ ο υ: «Ἡ συνοδεία τοῦ ἀνέμου», ποιήματα. "Ἐκδοσις Γκοβόστη.

Χ ι ο ῦ λ ε τ Τ ζ ό ν σ ο ν: «Ὁ σοσιαλισμός καί τό ἄτομο», μετάφραση Νέκου Ξηρᾶ. "Ἐκδοση «Ἐλευθερία», λεωφ. 1945.

Μ. Κ α ρ α γ ι ώ ν η: «Γυρετός», διηγήματα. "Ἐκδ. «Ἀρχαῖου ἐκδοτικοῦ οἴκου Δ. Δημητράκου», σελ. 216.

«Η ΖΩΗ ΜΟΥ»

Μ' αὐτόν τόν τίτλο κυκλοφόρησε, στίς ἐκδόσεις Γκοβόστη, ἡ βιογραφία τοῦ Μάξιμ Γκόρκη. "Ἡ μετάφραση εἶναι τοῦ Κ. Μετθάγου καί κοσμεῖται ἀπό ἕνα ὡραῖο πορτραῖτο τοῦ μεγάλου Ρώσσου συγγραφέα.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«Κ ο μ μ ο υ ν ι σ τ ι κ ή Ἐ π ι θ ε ώ ρ η σ η», μηνιάτικο πολιτικο-θεωρητικό ὄργανο τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Κ.Κ.Ε. Μέ ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρουσα ὕλη ἐκυκλοφόρησε τό νέο τεῦχος, τοῦ Σεπτέμβρη, τῆς «Κομέπ». Ἀπό τά περιεχόμενά του σημειώνουμε τό ἄρθρο «Ἡ δεκάχρονη ἐποποιία τοῦ Κ.Κ.Ε.—Τά τρωτικά μας καθήκοντα» τοῦ Γ. Σιάντου, τή διατύπωση τοῦ κανονόρνιου καταστατικοῦ τοῦ Κ.Κ.Ε., ἄρθρο γιά τοὺς «δηλωσίες» τοῦ Ζήση Ζωγράφου, μελέτη γιά τό ἀγροτικό πρόβλημα, τοῦ Γ. Σ., τό ἄρθρο «Ἡ ἐθνική ἀνέξαρση καί ἡ λαϊκή δημοκρατία» τοῦ Μ. Πορφυρογένη, «Ἐτό Πότσνται γιά τήν εἰρήνη καί τή δημοκρατία» τοῦ Κ. Καραγιάωργη, μελέτη γιά τή βόμβα τοῦ ἀτόμου, τοῦ Β. Ἀγγελίδη, τ

ἐλεύθερα Γράμματα

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΨΥΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Τοῦ Γ. Π. ΝΩΤΗ

Ὁ Ἱπποκράτης ἤτανε στὴν ἀκμή του ὅταν στὴν ἀκμή της βρισκόταν ἡ Ἀθηναϊκὴ Δημοκρατία. Τὸ πνεῦμα τὸ δημοκρατικό, ἥλιος λαμπερὸς σὲ μεσουράνημα πάνω ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα, ἀκτινοβόλαγε μέχρι τὶς ἀκρότατες γωνιὲς τῆς Ἑλλάδας καὶ θέρμαινε κάθε φωτεινὴ διάνοια, κάθε μεγάλη καρδιά.

Σὰν τέτοια φωτεινὴ διάνοια, σὰν μεγάλη καρδιὰ ὁ Ἱπποκράτης ἀγκάλιασε τὸ δημοκρατικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του, ποὺ ἡ Ἀθήνα τοῦ χρυσοῦ αἰῶνα ἤτανε πηγή του.

Πόσο βαθειὰ δημοκράτης, πόσο σωστὰ δημοκράτης στάθηκε ὁ γέρος τῆς Κῶ, μᾶς τὸ δείχνουν δυὸ διαμάντια ντοκουμέντα ποὺ βρίσκουμε μέσα στὸ πιὸ ὥριμο καὶ πιὸ ἄρτιο ἀπὸ τὰ ἔργα του. Στὸ «Περὶ Ἀέρων, Ὑδάτων, Τόπων». Στὸ ἔργο του αὐτὸ ὁ πατέρας τῆς Γιατρικῆς ἐξετάζει πλατειὰ τὸ ρόλο τοῦ περιβάλλοντος, τοῦ φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ, τοῦ πλατειοῦ καὶ τοῦ στενοῦ, στὴ σωματικὴ καὶ ψυχοπνευματικὴ συγκρότηση τοῦ ἀνθρώπου.

Κύρια ἰδέα τοῦ ἔργου: Ἕνας συντελεστής, ἀπὸ τοὺς πιὸ σπουδαίους, ποὺ διαμορφώνει τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι τὸ περιβάλλον. Τὸ φυσικὸ καὶ τὸ κοινωνικό.

Εἰδικώτερα: Ἡ πολιτικοκοινωνικὴ διάρθρωση μιᾶς πολιτείας, τὸ πολιτικὸ καθεστὼς ἑνὸς τόπου, μὲ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, καὶ ἰδίως, κυρίως μὲ τοὺς Νόμους, παίζει ρόλο σημαντικὸ στὴ σωματικὴ καὶ ψυχοπνευματικὴ διαμόρφωση τῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου ἐκείνου.

«Ἔτσι οἱ Νόμοι ὄχι σὲ μικρὸ βαθμὸ τὸ καλὸ ψυχικὸ φορμάρισμα τοῦ ἀνθρώπου οἰκοδομοῦνε». [Παράγρ. 23. Στίχ. 37].

Καὶ προχωρεῖ πιὸ πέρα ἀκόμα ὁ Ἱπποκράτης.

Ὁ ρόλος, λέει, τοῦ πολιτικοῦ καθεστῶτος, μὲ τοὺς Νόμους του, δὲν περιορίζεται στὸ νὰ εὐνοήσει τὴν πρὸς ὁρισμένο τύπο κατεύθυνση τῆς ψυχοπνευματικῆς ἀνάπτυξης τοῦ πολίτη, μὰ πολλὲς φορὲς πετυχαίνει ὥστε: Ἕνανε τύπο διαμορφωμένο πιὰ νὰ τὸν διαστρέφει, νὰ τὸν καταστρέφει καὶ νὰ τὸν ξαναπλάθει σὲ τύπο ἀλλοιώτικο, νέο, σύμφωνο μὲ τὸ καλοῦπι του.

«Ὥστε καὶ ἂν κανένας ἀπὸ φυσικοῦ [φύσει] βλάστησεν ἀνδρειωμένος καὶ θαρραλέος, διαστρέφεται ἡ τέτοια του ψυχικὴ διάπλαση ἀπὸ τοὺς Νόμους». [Παράγρ. 16. Στίχ. 30-31].

Ξεκινῶντας ἀπ' τὴ βάση αὐτὴ ὁ Ἱπποκράτης ἐξετάζει τὸ ρόλο τῆς βασιλείας καὶ τῆς δημοκρατίας στὸ ψυχικὸ φορμάρισμα τῶν πολιτῶν μιᾶς χώρας.

1. ΒΑΣΙΛΕΙΑ. Κάτω ἀπὸ τὸ δεσποτικὸ καθεστὼς τῆς βασιλείας «αἱ ψυχαὶ δεδούλωνται», τὸ γένος εἶναι «ἄναλκες» δηλ. δίχως ψυχικὴ ρώμη, οἱ ἄνδρες γίνονται δειλότατοι καὶ φυγοπόλεμοι, μὴ θέλοντας νὰ κινδυνεύσουν γιὰ τὴν ξένη δύναμη τοῦ ἄρχοντα βασιλιᾶ. Κι' ἂν κανένας πολίτης ἀπὸ φυσικοῦ βλαστήσει ἀνδρειωμένος καὶ θαρραλέος, οἱ Νόμοι οἱ δεσποτικοὶ τοῦ διαστρέφουν τὸν ψυχικό του κόσμο.

2. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ. Ἀντίθετα, ὅταν οἱ ἄνθρωποι διοικοῦνται μὲ τὴν ἴδιά τους ἐλεύθερη βούληση εἶναι μαχιμώτατοι, σηκώνουν στὰ χέρια τους θαρρετὰ κάθε κίνδυνο, κάθε ταλαιπωρία, κάθε δεινό, γιατὶ νοιώθουν πὼς γιὰ τὸν ἑαυτό τους παλεύουν κι' ὄχι γιὰ τοὺς ἀφεντάδες [ὑπὲρ ἑαυτῶν γὰρ τοὺς κινδύνους αἱρεῦνται κι' οὐκ ἄλλων] καὶ ξαίρουν πὼς τὰ ἀριστεῖα τῆς Νίκης αὐτοὶ θὰ φέρουν.

Τρανὲς ἀποδείξεις φέρνει ὁ Ἱπποκράτης ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ τοὺς Ἀσιανοὺς καὶ Εὐρωπαίους, Ἕλληνες καὶ βαρβάρους, ποὺ βασιλεύονται καὶ δεσπόζονται, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τοὺς Ἀσιανοὺς καὶ Εὐρωπαίους, Ἕλληνες καὶ βαρβάρους ποὺ δημοκρατοῦνται. Ἔτσι ἐκμηδενίζει κάθε τυχὸν ἀντίκρουση τῆς «θέσης» του μὲ τὸ δῆθεν ἐπιχείρημα τοῦ ρόλου τῆς φυλῆς ἢ τῆς ἠπείρου στὴν τέτοια ἢ τέτοια ψυχοπνευματικὴ διαμόρφωση τῶν πολιτῶν.

Δίνουμε σὲ μετάφραση τὰ δυὸ αὐτὰ Ἱπποκρατικὰ διαμάντια.

Π ρ ῶ τ ο. [Παράγρ. 16. Στίχ. 14-38]: «Γνώμη μου εἶναι πὼς γιὰ τὶς αἰτίες αὐτὲς εἶναι χωρὶς ψυχικὸ σθένος τὸ γένος τὸ Ἀσιανό, καὶ ἀκόμα ἐξ αἰτίας τῶν νόμων· γιατὶ τῆς Ἀσίας τὰ πιὸ πολλὰ μέρη διοικοῦνται ἀπὸ βασιλιάδες. Ὅπου δὲ οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀφεντάδες τοῦ ἑαυτοῦ τους, μήτε διοικοῦνται μὲ τὴν ἴδια τους ἐλεύθερη βούληση [αὐτόνομοι] ἀλλὰ εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία ἀφέντη [δεσπόζονται], δὲν εἶναι σ' αὐτοὺς καμμιὰ φροντίδα γιὰ τὰ πράγματα αὐτά, πὼς δηλαδὴ ν' ἀσκήσουν τὴν πολεμικὴ τεχνη, μὰ ἀντίθετα (φροντίζουνε μὲ κάθε μέσο) πῶς νὰ μὴ φανοῦν πὼς εἶναι κατάλληλοι γιὰ μάχη (δηλαδὴ ἀποφεύγουν τὴ στράτευση).

» Καὶ τοῦτο γίνεται, γιατὶ οἱ κίνδυνοι δὲν εἶναι οἱ ἴδιοι γιὰ ὅλους τοὺς πολίτες. Γιατὶ οἱ μὲν (ὁ λαὸς) εἶναι καθιερωμένο νὰ πηγαίνουν στὸν πόλεμο καὶ νὰ ταλαιπωροῦνται καὶ νὰ σκοτώνονται ἀναγκαστικὰ γιὰ χάρη τῶν ἀρχόντων, μακρυὰ ἀπὸ τὰ παιδιά, ἀπὸ τὴ γυναῖκα καὶ ἀπὸ κάθε ἀγαπημένο τους πρόσωπο. Κι' ὅσα τυχὸν οἱ πολῖτες δημιουργήσουν ὠφέλιμα καὶ γενναῖα ἔργα, οἱ ἄρχοντες μονάχα ἀπ' αὐτὰ αὐξαίνουν σὲ δύναμη καὶ βλαστώνουν, ἐνῶ τοὺς κινδύνους καὶ θανάτους αὐτοὶ (ὁ λαὸς) καρποῦνται.

» Ἀκόμα δὲ κοντὰ σ' ὅλα αὐτά, τῶν τέτοιων ἀνθρώπων (τοῦ λαοῦ) ἀναγκαστικὰ ρημάζουν τὰ χωράφια ἀπὸ τὶς ἐχθρικὲς εἰσβολὲς κι' ἀπὸ τὴ διακοπὴ τῆς δουλειᾶς.

» Ὥστε, (μέσα σὲ τέτοιο σύστημα διοίκησης) κι' ἂν κανένας ἀπὸ φυσικοῦ βλάστησε ἀνδρειωμένος καὶ θαρραλέος, διαστρέφεται ἡ τέτοια του ψυχικὴ διάπλαση ἀπὸ τοὺς νόμους.

» Τρανὴ ἀπόδειξη αὐτῶν: Ὅσοι Ἕλληνες τῆς Ἀσίας ἢ βάρβαροι, δὲν εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία ἀφέντη, ἀλλὰ διοικοῦνται μὲ τὴν ἴδια τους ἐλεύθερη βούληση καὶ κοπιάζουν γιὰ τὴν ἴδια τους εὐημερία, αὐτοὶ εἶναι οἱ πιὸ ἄξιοι πολεμιστὲς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους λαούς. Γιατὶ τοὺς κινδύνους γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό τους κινδυνεύουν καὶ τὶς ἀμοιβὲς τῆς ἀνδρείας τους αὐτοὶ οἱ ἴδιοι λαβαίνουν καὶ τῆς δειλίας τους τὴ ζημιὰ αὐτοὶ πληρώνουν».

Δ ε ύ τ ε ρ ο. [Παράγρ. 23. Στίχ. 28-38]. «Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ εἶναι πολὺ μαχητικοὶ αὐτοὶ ποὺ κατοικοῦν τὴν Εὐρώπη, καὶ ἐξ αἰτίας τῶν νόμων, γιατὶ δὲν βασιλεύονται ὅπως οἱ Ἀσιανοί.

» Γιατὶ ὅπου διοικοῦνται ἀπὸ βασιλιά, ἐκεῖ ἀναγκαστικὰ οἱ ἄνθρωποι εἶναι πολὺ δειλοί, εἰπώθηκε ἀπὸ μένα καὶ προηγούμενα, γιατὶ οἱ ψυχὲς εἶναι ὑποδουλωμένες καὶ δὲν τὄχουν βουλὴ νὰ κινδυνεύουν θελληματικὰ ἄσκοπα σὲ ὄφελος ξένου ἀξιώματος.

» Οἱ δὲ [ἄνθρωποι] ποὺ διοικοῦνται μὲ τὴν ἴδια τους ἐλεύθερη βούληση, σὲ ὄφελος τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ τους, παίρνουν στὸ χέρι τους τοὺς κινδύνους καὶ ὄχι γιὰ χάρη ἄλλων. Εἶναι πρόθυμοι ἀπὸ θελησιμιό τους καὶ στὴ συμφορὰ σπεύδουν. Γιατὶ τὶς ἀμοιβὲς τῆς Νίκης αὐτοὶ λαβαίνουν. Ἔτσι (συμπέρασμα) οἱ Νόμοι ὄχι σὲ μικρὸ βαθμὸ τὸ καλὸ ψυχικὸ φορμάρισμα τοῦ ἀνθρώπου οἰκοδομοῦνε».

ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

Τοῦ Κωστῆ ΠΑΛΑΜΑ

Παιδί, τὸ περιβόλι μου ποὺ θὰ κληρονομήσεις
ὅπως τὸ βρεῖς κι' ὅπως τὸ δεῖς νὰ μὴν τὸ παρατήσεις.
Σκάψε το ἀκόμα πιὸ βαθιὰ καὶ φράξε το πιὸ στέρεα
καὶ πλούτισε τὴ χλώρη του καὶ πλάτηνε τὴ γῆ του,
κι' ἀκλάδευτο ὅπου μπλέκεται νὰ τὸ βεργολογήσεις,
καὶ νὰ τοῦ φέρνεις τὸ νερὸ τὸ ἀγνὸ τῆς βρυσομάνας,
κι' ἂν ἀγαπᾶς τ' ἀνθρωπινὰ κι' ὅσα ἄρρωστα δὲν εἶναι,
ρίξε ἁγιασμὸ καὶ ξόρκισε τὰ ξοτικὰ νὰ φύγουν,
καὶ τὴ ζωντάνια σπεῖρε του μ' ὅσα γερά, δροσᾶτα.
Γίνε ὀργοτόμος, φυτευτής, διαφεντευτής. Κι' ἂν εἶναι
κ' ἔρθουνε χρόνια δίσεχτα, πέσουν καιροὶ ὀργισμένοι,
κι' ὅσα πουλιὰ μισέψουνε σκιασμένα, κι' ὅσα δέντρα
γιὰ τίποτ' ἄλλο δὲ φελᾶν παρὰ γιὰ μετερίζια,
μὴ φοβηθεῖς τὸ χαλασμό. Φωτιά! Τσεκούρι! Τράβα,
ξεσπέρμεψέ το, χέρσωσε τὸ περιβόλι, κόψ' το,
καὶ χτίσε κάστρο ἀπάνου του καὶ ταμπουρώσου μέσα,
γιὰ πάλεμα, γιὰ μάτωμα, γιὰ τὴν καινούρια γέννα
π' ὅλο τὴν περιμένουμε κι' ὅλο κινάει γιὰ νἄρθει,
κι ὅλο συντρίμμι χάνεται στὸ γύρισμα τῶν κύκλων.
Φτάνει μιὰ ἰδέα νὰ στὸ πεῖ, μιὰ ἰδέα νὰ στὸ προστάξει,
κορῶνα ἰδέα, ἰδέα σπαθί, ποὺ θὰ εἶν' ἀπάνου ἀπ' ὅλα.

•

ΟΙ ΛΥΚΟΙ

Σὲ μοῖρας ἀνελέημονης τὰ πόδια,
ἢ στοῦ Θεοῦ μας τὸ ἔλεος γυρτοί;
Τῶν ἐθνικῶν ἀπριλομάηδων ξόδια
μᾶς δείχνουν γιὰ ποιᾶς λύτρωσης γιορτή;

Μέσ' τὸ παλιόσπιτό σου ταμπουρώσου,
ζῆσε ὅπως ὅπως· ὁ παθὸς μαθός.
Κάλλιο γλίστρα στὸ δρόμο τὸ δικό σου,
παρὰ στὸ δρόμο τοῦ ἄλλου νὰ εἶσαι ὀρθός.

Τοῦ ξένου τ' ἄγγισμα, ὅποιο, δὲν ἀφήνει
τὰ σημάδια τοῦ σκλάβου στὸ κορμί;
Δὲν εἶναι δανεικιὰ ἡ μεγαλωσύνη,
λευτεριᾶς ψεύτρας ψεύτρα καὶ ἡ τιμή.

Μὲ τ' ἁρμυρά μου δάκρυα σ' ἀνταμώνω,
ἐσὺ τῆς πείνας μου εἶσαι πληρωμή,
ντόπιο μαῦρο κριθάρι ποὺ ζυμώνω,
ὄχι τοῦ ξένου τὸ ἄσπρο τὸ ψωμί.